

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**BAĞLANMA KURAMI PERSPEKTİFİNDEN SOSYAL
KAYGI: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE
REDDEDİLME DUYARLILIĞININ ROLÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Pelin BİNTAŞ ZÖRER

BURSA-2015

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**BAĞLANMA KURAMI PERSPEKTİFİNDEN SOSYAL
KAYGI: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE
REDDİLMİŞ DUYARLILIĞININ ROLÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Pelin BİNTAŞ ZÖRER

Danışman:

Doç. Dr. Gülay DİRİK

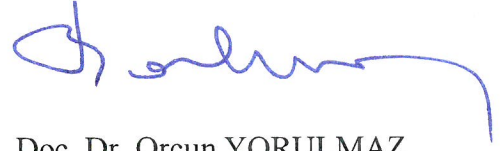
BURSA-2015

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı'nda 701245007 numaralı Pelin Bintaş Zörer'in hazırladığı "Bağlanma Kuramı Perspektifinden Sosyal Kaygı: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Rolü" konulu Yüksek Lisans Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 25/08/2015 günü 13:30 – 14:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

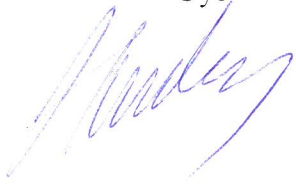

Doç. Dr. Gülay DİRİK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)

Doç. Dr. Orçun YORULMAZ
Dokuz Eylül Üniversitesi
Üye

Yrd. Doç. Dr. Handan Can
Uludağ Üniversitesi
Üye

25/08/2015

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Pelin BİNTAŞ ZÖRER
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Psikoloji
Bilim Dalı : Klinik Psikoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xiv + 169
Mezuniyet Tarihi : 25/08/2015
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Gülay DİRİK

BAĞLANMA KURAMI PERSPEKTİFİNDEN SOSYAL KAYGI: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ ROLÜ

Bu çalışmada, depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra bağlanma stillerinin sosyal kaygı üzerindeki etkisinin, bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeyinin erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı üzerindeki etkilerinin ve bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanları ve reddedilme duyarlılığının aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim öğretim yılında Uludağ Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve bölümlerinde lisans eğitimine devam eden 557 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Yapılan analizler sonucunda, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha fazla sosyal kaygı deneyimledikleri belirlenmiştir. Saplantılı bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar, korkulu bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarından güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Ayrıca, saplantılı ve korkulu bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere kıyasla reddedilmeye daha duyarlı oldukları bulunmuştur. Sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarından sosyal kaygı düzeyi düşük olan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan bireylere kıyasla reddedilmeye daha duyarlı oldukları bulunmuştur. Son olarak, saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanları ile reddedilme duyarlılığının; korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide ise zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanları ile reddedilme duyarlılığının aracı rolü olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonuçları Bağlanma Kuramı ve ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: sosyal kaygı, bağlanma stilleri, erken dönem uyumsuz şemalar, reddedilme duyarlılığı.

ABSTRACT

Name and Surname : Pelin BİNTAŞ ZÖRER
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Psychology
Branch : Clinical Psychology
Degree Awarded : Master
Page Number : xiv + 169
Degree Date : 25/08/2015
Supervisor : Assoc. Prof. Gülay DİRİK

SOCIAL ANXIETY FROM ATTACHMENT THEORY PERSPECTIVE: THE ROLE OF EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS AND REJECTION SENSITIVITY

The present study aimed to investigate influence of attachment styles on social anxiety, influence of attachment styles and social anxiety level on early maladaptive schemas and rejection sensitivity, and the mediator role of early maladaptive schema domains and rejection sensitivity in the relationship between attachment and social anxiety after controlling for the effect of depression. The study sample included 557 university students who were attending their undergraduate education during 2014-2015 at Uludag University. The statistical analysis revealed that participants with preoccupied, fearful and dismissive attachment styles experienced more social anxiety than participants with secure attachment style. Participants with preoccupied attachment style have higher scores in Impaired Autonomy and High Standards schema domains, and participants with fearful attachment style have higher scores in Impaired Autonomy and Disengagement schema domains than participants with secure attachment style. Participants with preoccupied and fearful attachment styles experienced more rejection sensitivity than participants with secure attachment style. Participants who have high level of social anxiety have higher scores in Impaired Autonomy, Disengagement, High Standards and Other Directedness schema domains than participants who have low level of social anxiety. Participants who have high level of social anxiety experienced more rejection sensitivity than participants who have moderate and low level of social anxiety. Lastly, Impaired Autonomy, Disengagement, High Standards and Other Directedness schema domains and rejection sensitivity mediated the relationship between preoccupied attachment style and social anxiety. Impaired Autonomy, Disengagement and High Standards schema domains and rejection sensitivity mediated the relationship between fearful attachment style and social anxiety. The results of the current study were discussed in the light of Attachment Theory and relevant literature findings.

Key Words: social anxiety, attachment styles, early maladaptive schemas, rejection sensitivity.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimlerini paylaşarak bana yol gösteren hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Gülay DİRİK'e katkıları ve bana olan güveni için teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma sınavı jüri üyelerim Doç. Dr. Orçun YORULMAZ ve Yrd. Doç. Dr. Handan CAN'a tezime olan katkıları ve değerli önerileri için teşekkür ederim.

Hayatımın her anında sevgi ve desteklerini hissettiğim ailem; Sevilay BİNTAŞ, Kenan BİNTAŞ, Gülseren BİNTAŞ, Selin BİNTAŞ ve Tülin BİNTAŞ'a teşekkür ediyorum.

Bursa'nın bana armağanı NİKO'ya koşulsuz sevgisi ve uykusuz gecelerime eşlik ettiği için teşekkürler.

Son olarak, her zaman yanımda olan ve beni her koşulda mutlu etmeyi başaran biricik sevgilim, eşim Çağrı ZÖRER'e sevgisi, desteği, özverisi ve tükenmeyen sabrı için teşekkür ediyorum ve bu tezi ona ithaf ediyorum. İyi ki varsın.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL KAYGI VE BAĞLANMA KURAMI

1.1. Sosyal Kaygı	5
1.1.1. Sosyal Kaygı Bozukluğunun Yaygınlığı	7
1.1.2. Eş Tanı	8
1.1.3. Sosyal Kaygı Bozukluğunun Kuramsal Açıklamaları	9
1.1.3.1. Bilişsel Model	9
1.1.3.2. Evrimsel Teoriler	13
1.1.3.3. Kendilik Sunumu Modeli	13
1.1.3.4 Bağlanma Kuramına İlişkin Açıklamalar	14
1.2. Bağlanma Kuramı	15
1.2.1. Ainsworth'un Katkıları ve Çocuklukta Bağlanma Stilleri	17
1.2.2. Yetişkin Bağlanma Stilleri	18
1.3. Bağlanma ve Psikopatoloji	21
1.3.1. Bağlanma ve Sosyal Kaygı	23

İKİNCİ BÖLÜM

ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ BAĞLANMA VE SOSYAL KAYGI İLE İLİŞKİSİ

2.1. Şema Modeli ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	26
2.1.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri	27
2.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temeli	27
2.1.3. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	29
2.1.4. Bağlanma ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	34
2.1.5. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Sosyal Kaygı	37
2.2. Reddedilme Duyarlılığı	40
2.2.1. Bağlanma ve Reddedilme Duyarlılığı	41
2.2.2. Reddedilme Duyarlılığı ve Sosyal Kaygı	43
2.3. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Rolü	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞLANMA KURAMI PERSPEKTİFİNDEN SOSYAL KAYGI: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ ROLÜ

3.1. Yöntem	47
3.1.1. Örneklem	47
3.1.2. Veri Toplama Araçları	50
3.1.2.1. Demografik Bilgi Formu	50
3.1.2.2. Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği	50
3.1.2.3. İlişki Ölçekleri Anketi	51
3.1.2.4. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3	53
3.1.2.5. Reddedilme Duyarlılığı Anketi	55
3.1.2.6. Beck Depresyon Envanteri	57
3.1.3. İşlem	57
3.1.4. İstatistiksel Analizler	58

3.2. Bulgular	59
3.2.1. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi	59
3.2.1.1. Katılımcıların Bağlanma Stilleri	59
3.2.1.2. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı Açısından İncelenmesi	60
3.2.1.3. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından İncelenmesi	61
3.2.1.4. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi	67
3.2.2. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi	68
3.2.2.1. Katılımcıların Sosyal Kaygı Düzeyleri	68
3.2.2.2. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından İncelenmesi	69
3.2.2.3. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi	77
3.2.3. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi	78
3.2.3.1. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi	84
3.2.3.2. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi	86
3.2.3.3. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi	88
3.2.3.4. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi	90
3.2.3.5. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi	92
3.2.3.6. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi	94

3.2.3.7. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi	96
3.2.3.8. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi	98
3.2.3.9. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi	100

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

1. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığı Açısından Değerlendirilmesi	103
1.1. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı Açısından Değerlendirilmesi	104
1.2. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından Değerlendirilmesi	106
1.3. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından Değerlendirilmesi	111
2. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığı Açısından Değerlendirilmesi	112
2.1. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından Değerlendirilmesi	112
2.2. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından Değerlendirilmesi	118
3. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Değerlendirmeler	119
3.1. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Değerlendirmeler	119
3.2. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Değerlendirmeler	124
4. Araştırmanın Hipotezleri	126
5. Araştırmanın Sınırlılıkları	128
6. Klinik Göstergeler	129
7. Gelecekte Yapılacak Çalışmalar İçin Öneriler	131

KAYNAKLAR	132
EKLER	147
Ek 1: VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	147
Ek 2: ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL ONAY BELGESİ	167
ÖZGEÇMİŞ	169

TABLO LİSTESİ

Tablo No		Sayfa No
Tablo 1.	Katılımcılara İlişkin Demografik Değişkenler	48
Tablo 2.	Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Araştırma Değişkenlerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	60
Tablo 3.	Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları ile ANCOVA ve Post Hoc Analizi Sonuçları	61
Tablo 4.	Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	62
Tablo 5.	Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Zedelenmiş Otonomi Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	64
Tablo 6.	Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Kopukluk Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	65
Tablo 7.	Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Yüksek Standartlar Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	66
Tablo 8.	Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Puanlarına İlişkin Ortalamaları ile ANCOVA ve Post Hoc Analizi Sonuçları	67
Tablo 9.	Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Araştırma Değişkenlerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	69
Tablo 10.	Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	71
Tablo 11.	Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Zedelenmiş Otonomi Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	73

Tablo 12.	Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Kopukluk Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	74
Tablo 13.	Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Yüksek Standartlar Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	75
Tablo 14.	Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları	77
Tablo 15.	Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Puanlarına İlişkin Ortalamaları ile ANCOVA ve Post Hoc Analizi Sonuçları	78
Tablo 16.	Depresyonun Etkisi Kontrol Edildiğinde Sosyal Kaygı, Saplantılı ve Korkulu Bağlanma Stilleri ve Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Arasındaki Kısmi Korelasyon Katsayıları	80
Tablo 17.	Depresyonun Etkisi Kontrol Edildiğinde Sosyal Kaygı, Saplantılı ve Korkulu Bağlanma Stilleri ve Reddedilme Duyarlılığı Arasındaki Kısmi Korelasyon Katsayıları.....	81
Tablo 18.	Çalışmada Yapılan Aracı Değişken Analizleri	84
Tablo 19.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	85
Tablo 20.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	87
Tablo 21.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	89
Tablo 22.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	91
Tablo 23.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	93

Tablo 24.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	95
Tablo 25.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	97
Tablo 26.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	99
Tablo 27.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	101

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No		Sayfa No
Şekil 1.	Clark ve Wells'in (1995) Sosyal Fobi Modeli	10
Şekil 2.	Rapee ve Heimberg'in (1997) Sosyal Fobi Modeli	12
Şekil 3.	Dörtlü Bağlanma Modeli (Bartholomew & Horowitz, 1991)	19
Şekil 4.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	86
Şekil 5.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	88
Şekil 6.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	90
Şekil 7.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	92
Şekil 8.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	94
Şekil 9.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	96
Şekil 10.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	98
Şekil 11.	Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	100
Şekil 12.	Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları	102

GİRİŞ

Sosyal kaygı, diğerleri tarafından değerlendirilmeyi ya da değerlendirilme olasılığını içeren sosyal durumlarda olumsuz duygulanım, endişe ve olumsuz psikolojik uyarılmanın neden olduğu kaygı olarak tanımlanmaktadır (Schlenker & Leary, 1982: 642-657). Kaygı bozuklukları arasında yaşam boyu yaygınlığı en yüksek olan ikinci bozukluktur. Tüm bozukluklar arasında ise dördüncü sıradadır (Kessler ve ark., 2005: 595-596).

Literatür incelendiğinde sosyal kaygının bir spektrum üzerinde yer aldığı görülmektedir (Dell'Osso ve ark., 2002: 82; Dell'Osso ve ark., 2003: 286-291; Henderson & Zimbardo, 2010: 66; Schneier, Blanco, Antia, & Liebowitz, 2002: 757). Bazı insanlar sosyal durumlarda hafif düzeyde kaygı yaşamakta ve bu kaygı probleme neden olmadığı gibi, uyuma yönelik olmayan davranışların engellenmesini sağlayabilmektedir (Kearney & Drake, 2002: 326; Vertue, 2003: 170). Bazı insanlar ise sosyal durumlarda çok fazla kaygı yaşamaktadır. Spektrumun şiddetli ucunda yer alan bu durum sosyal kaygı bozukluğu ya da sosyal fobi olarak tanımlanır (Kearney, 2005: 9; Kearney & Drake, 2002: 326).

Bilişsel modeller, evrimsel teoriler ve kendilik sunumu modeli gibi çeşitli yaklaşımlar sosyal kaygı hakkında birtakım açıklamalar sunar. Ancak Vertue (2003: 174) sosyal kaygıyı açıklayan farklı yaklaşımların sosyal kaygının gelişimi hakkında bilgi vermediklerini ve bağlanma kuramının sosyal kaygı teorilerini tutarlı bir şekilde bir araya getirerek sosyal kaygıya ilişkin bir açıklama sunabileceğini ileri sürmektedir. Erken dönemdeki yakın ilişkiler sonucu gelişen bağlanmaya ilişkin zihinsel temsillerin gelecekteki ilişkiler için bir prototip oluşturduğu da göz önüne alındığında, sosyal kaygının bağlanma örüntüsü ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada sosyal kaygının bir spektrum üzerinde yer almasından hareketle, klinik olmayan örnekleme çalışılmış ve sosyal kaygının bağlanma kuramı temelinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Bowlby (1973, 1980, 1982) bağlanma kuramında, bebeklerin birincil bakım veren ile erken dönemdeki ilişkileri sonucu, benliğe ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modellerin geliştiğini ileri sürmektedir. Bu içsel çalışan modeller bebeğin ihtiyaçlarının

duyarlı ve tutarlı bir biçimde karşılanıp karşılanmamasına bağlı olarak olumlu ya da olumsuz olabilir. Olumsuz içsel çalışan modeller güvensiz bağlanma örüntüsüne işaret etmektedir. Erken dönemde gelişen bağlanma ilişkisi yaşam boyu önemini korumakta ve güvensiz bağlanma örüntüsünün gelecekte psikopatoloji için risk faktörü olabileceği düşünülmektedir (Bowlby, 1973, 1980). Yapılan çalışmalar güvensiz bağlanmanın depresyon (Bifulco, Moran, Ball, & Bernazzi, 2002: 50-59; Carnelley, Pietromonaco, & Jaffe, 1994: 127-140; Hazan & Shaver, 1990: 270-280; Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169; Muris, Meesters, van Melick, & Zwambag, 2001: 809-818; Murphy & Bates, 1997: 835-844; Pettern, West, Mahoney, & Keller, 1993: 78-81; Sümer ve ark., 2009: 38-45), kaygı (Hazan & Shaver, 1990: 270-280; Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169; Muris, Meesters, van Melick, & Zwambag, 2001: 809-818), düşük benlik saygısı (Bartholomew & Horowitz, 1991: 226-244; Collins & Read, 1990: 644-663; Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169) ve travma sonrası stres belirtileri (Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169) ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Güvensiz bağlanmanın kaygı ve kaygı bozukluklarının gelişiminde de rolü olduğu düşünülmektedir (Bowlby, 1973). Az sayıda olmakla birlikte, yapılan çalışmalar güvensiz bağlanma örüntüsünün sosyal kaygı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Bayramkaya, 2009: 86-87, Bifulco ve ark., 2006: 796-805; Eng, Heimberg, Hart, Schneier, & Liebowitz, 2001: 365-380; Öztürk & Mutlu, 2010: 1772-1776; Van Buren & Cooley, 2002: 417-430; Vertue, 2003: 170-191).

Bağlanma ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiyi düzenleyen ya da bu ilişkiye aracılık eden değişkenlerin belirlenmesi oldukça önemlidir (Feeney, 2002: 42). Ancak, bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye dair çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, bu ilişkide aracı değişkenlerin rolünü inceleyen araştırmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir (örn., Bosmans, Braet, & Van Vlierberghe, 2010: 374-380; Dağ & Gülüm, 2013: 240-247; Roelofs, Lee, Ruijten, & Lobbestael, 2011: 472-476; Roelofs, Onckels, & Muris, 2013: 377-385). Bu çalışmada temeli bağlanma kuramına dayanan ve sosyal kaygıda görülen bilişsel yanlılıklar ile benzerlik gösteren erken dönem uyumsuz şemalar ve yine bağlanma kuramından temel alan ve sosyal kaygının özelliklerinden biri olarak değerlendirilebilecek reddedilme duyarlılığı, bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide potansiyel aracı değişkenler olarak ele alınmıştır. Araştırmanın değişkenleri ile

olan ilişkisi ve sosyal kaygı ile eş tanı oranının yüksek olması nedeniyle depresyon ise kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır.

Bağlanma ile kişilerarası ilişkiler ya da psikopatoloji arasındaki ilişkide çeşitli aracı değişkenlerin etkisini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Bosmans, Braet ve Van Vlierberghe (2010: 374-385) bağlanma ile psikopatoloji semptomları arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı etkisini; Özen, Sümer ve Demir (2011: 163-181) ise bağlanma ile arkadaşlık kalitesi arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının rolünü incelemiştir. Ancak özel olarak bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanları ya da reddedilme duyarlılığının aracı etkisini inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Hem bağlanma hem de sosyal kaygı ile ilişkileri nedeniyle bu değişkenlerin aracı değişkenler olarak ele alınmasıyla bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılacağı ve kuramsal açıdan olduğu kadar, uygulama alanı için de önemli bilgilerin edinileceği düşünülmektedir.

Bağlanma kuramı ve literatürdeki araştırma bulguları temel alınarak, incelenen değişkenlere ilişkin belirlenen hipotezler şu şekildedir:

1. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) sosyal kaygı puanları açısından fark olması beklenmektedir.
2. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olması beklenmektedir.
3. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) reddedilme duyarlılığı açısından fark olması beklenmektedir.
4. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında (düşük, orta, yüksek) erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olması beklenmektedir.
5. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında (düşük, orta, yüksek) reddedilme duyarlılığı açısından fark olması beklenmektedir.

6. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye erken dönem uyumsuz şemaların aracılık etmesi, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolü olması beklenmektedir.
7. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye reddedilme duyarlılığının aracılık etmesi, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü olması beklenmektedir.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyal kaygı ve bağlanma kuramına yer verilmiş ve bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişki, ilgili araştırma bulguları da aktararak açıklanmıştır. İkinci bölümde bu çalışmada aracı değişkenler olarak ele alınacak olan erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığına yer verilmiş ve bu değişkenlerin bağlanma ve sosyal kaygı ile ilişkisine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise örneklemin özelliklerinden bahsedilmiş, kullanılan veri toplama araçları tanıtılmış ve yapılan analizlere yer verilmiştir. Ardından yapılan analizlerin sonuçları aktarılmış ve bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL KAYGI VE BAĞLANMA KURAMI

Bu bölümde sosyal kaygı ve bağlanma kuramı ele alınacaktır. Bu amaçla önce sosyal kaygı ve sosyal kaygı bozukluğundan bahsedilecek ve sosyal kaygı bozukluğuna ilişkin bazı kuramsal açıklamalara yer verilecektir. Ardından bağlanma kuramı ve bağlanma stillerinden bahsedilecektir. Son olarak bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye değinilecek ve bu konuda yapılan araştırma bulguları sunulacaktır.

1.1. SOSYAL KAYGI

Bir iş görüşmesine gitmek, üst konumda olan bir kişiyle etkileşime girmek, yabancılarla dolu bir odada olmak, topluluk önünde bir konuşma yapmak ya da performans sergilemek, çoğu insan için sıkıntı verici durumlardır. Bu tür durumlar, birçok insanın kaygı yaşamasına neden olur (Leary & Kowalski, 1995: 2; Schlenker & Leary, 1982: 641; Vertue, 2003: 170). Bu sosyal durumlar; ellerin terlemesi, sesin titremesi, ağzın kuruması gibi kaygının fiziksel belirtilerine neden olabileceği gibi, bu tür durumlarda fiziksel belirtilerin yanında “yeterince akıllı olmadığımı düşünebilirler” biçimindeki düşünceler gibi bilişsel ya da göz teması kurmaktan kaçınma ve konuşma süresinin azalması gibi davranışsal öğeler de ortaya çıkabilmektedir. Çoğu insan bu fiziksel, bilişsel ve davranışsal belirtilerle başa çıkabilir. Hatta bunların neden olduğu uyarılmışlık, çoğu zaman kişinin içinde bulunduğu sosyal duruma en uygun performansı sergilemesine yardımcı olabilmektedir (Kearney & Drake, 2002: 326; Vertue, 2003: 170). Bazı insanlar için ise sosyal durumlarla ilişkili duygu ve davranışlar probleme neden olmaktadır. Sosyal durumlarda hissedilen hoş olmayan duygular ve uyuma yönelik olmayan davranışlar, bu kişilerin yaşamını anlamlı düzeyde etkilemekte ve işlevselliklerini bozmaktadır (Leary & Kowalski, 1995: 2; McNeil, 2010: 3).

Sosyal kaygı, sosyal durumlarda kişisel bir değerlendirilmenin söz konusu olması ya da değerlendirilme olasılığının bulunmasından kaynaklanan bir kaygı olarak tanımlanmaktadır (Schlenker & Leary, 1982: 642). Sosyal kaygı, bireyin diğerleri tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiği konusundaki endişeleri tarafından tetiklenir. Gerçek ya da hayali bir değerlendirilme ya da böyle bir olasılığın olmasına dayanan toplumsal durumlar tarafından harekete geçirildiği için, sosyal kaynaklı olmayan durumların harekete geçirdiği diğer kaygı biçimlerinden ayrılır (Leary & Kowalski, 1995: 4-6). Sosyal kaygının diğer kaygı biçimlerinden bir diğer farkı ise kaçınma davranışı ile ilgilidir. İnsanlar genellikle kaygı yaratan durumdan kaçınabilirler. Ancak insan sosyal bir varlıktır ve kaygı yaratan diğer durumların aksine sosyal ortamlardan ve sosyal ortamlardaki ilişkilerden kolayca kaçınmaz. Bu nedenle toplumsal durumlarda rahatsızlık duymak çok sıkıntı yaratan bir durumdur (McNeil, 2010: 3).

Literatür incelendiğinde sosyal kaygı ve sosyal kaygı bozukluğu ya da sosyal fobi gibi farklı kavramların kullanıldığı görülmekte, bu durum sözü edilen kavramların ayrımı ve sosyal kaygı bozukluğunun tanısız eşığı konusunda bir anlaşmazlık olduğunu düşündürmektedir (Dell'Osso ve ark., 2003: 286; Vertue, 2003: 170). Yaygın görüş ise aradaki farkın niteliksel değil, niceliksel olduğu yönündedir (Davidson, Hughes, George, & Blazer, 1994: 975-983; Vertue, 2003: 170). Yapılan çalışmalar da sosyal kaygı bozukluğunun sınırlarının niteliksel ayrımlar yerine, kaygının şiddeti tarafından belirlenmesinin daha yararlı olduğu fikrini desteklemektedir (Furmark., 2000: 14-52; Kessler, Stein, & Berglund, 1998: 613-619; Merikangas, Avenevoli, Acharyya, Zahng, & Angst, 2000: 81-89). Bu nedenle sosyal kaygının bir spektrum üzerinde yer aldığı ve utangaçlık, seçici konuşmazlık, sosyal kaygı bozukluğu ve çekingen kişilik bozukluğunun sosyal kaygı spektrumunda yer aldığı ileri sürülmektedir (Dell'Osso ve ark., 2002: 82; Dell'Osso ve ark., 2003: 286-291; Henderson & Zimbardo, 2010: 66; Schneier, Blanco, Antia, & Liebowitz, 2002: 757). Sosyal kaygı bozukluğu ve sosyal fobinin, sosyal kaygının klinik açıdan anlamlı ve sürekli biçimi olduğu varsayılmakta ve Ruhsal Bozuklukların Tanısız ve Sayımsız El Kitabı'nda (Beşinci baskı; [DSM-5]; Amerikan Psikiyatri Birliği [APA], 2013: 116) sosyal kaygı bozukluğu ve sosyal fobi terimleri birbirleri yerine kullanılmaktadır.

DSM-5'te (APA, 2013: 116) sosyal kaygı bozukluğu, kişinin diğerleri tarafından değerlendirilebileceği bir ya da daha fazla toplumsal durumda belirgin bir korku ve kaygı

duyması olarak tanımlanmıştır. Kişi olumsuz olarak değerlendirileceği biçimde davranmaktan ya da kaygı belirtileri göstermekten korkar. Hissedilen korku ve kaygı söz konusu duruma göre orantısızdır. Kişi bu toplumsal durumlardan kaçınır ya da yoğun bir korku ya da kaygı ile bunlara katlanır. Korku, kaygı ya da kaçınma süreklidir, en az altı ay devam eder ve klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, mesleki alanlarda veya diğer önemli işlevsellik alanlarında işlevselliğin düşmesine neden olur.

1.1.1. Sosyal Kaygı Bozukluğunun Yaygınlığı

Sosyal kaygı oldukça yaygın bir bozukluktur. Ruhsal bozuklukların yaşam boyu ve 12 aylık yaygınlıkları ile başlangıç yaşları gibi çeşitli özelliklerini incelemek amacıyla, Amerika Birleşik Devletleri'nde temsili bir örneklem üzerinde, DSM-IV tanı kriterleri temel alınarak bir çalışma yürütülmüştür (Kessler ve ark., 2005: 593-602; Kessler, Chiu, Demler, & Walters, 2005: 617-627). Çalışma sonucunda sosyal kaygı bozukluğunun yaşam boyu yaygınlığının %12.1 olduğu ve major depresif bozukluk (%16.6), alkol kötüye kullanımı (%13.2) ve özgül fobinin (%12.5) ardından en yaygın dördüncü psikolojik bozukluk olduğu bildirilmiştir. Tüm bozukluklar içinde yaşam boyu yaygınlığı en yüksek grup olan kaygı bozuklukları (%28.8) arasında ise sosyal kaygı bozukluğu ikinci sıradadır (Kessler ve ark., 2005: 595-596). Aynı çalışma kapsamında 12 aylık yaygınlığı en yüksek olan bozuklukların özgül fobi (%8.7), sosyal fobi (%6.8) ve major depresif bozukluk (%6.7) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 12 aylık yaygınlığı en yüksek olan bozukluk grubunun yine kaygı bozuklukları olduğu (%18.1) ve sosyal fobinin özgül fobinin ardından ikinci sırada geldiği görülmektedir (Kessler, Chiu, Demler, & Walters, 2005: 619).

Yaygınlık oranının yüksek olması nedeniyle etkili klinik müdahalelerin kullanılması sosyal kaygı için oldukça önemlidir (Moscovitch, 2009: 124). Ancak sosyal kaygı bozukluğunun yaygın olarak kullanılan bilişsel davranışçı tedavi yöntemlerine diğer bozukluklar kadar iyi yanıt veremediği görülmektedir. Yapılan araştırmalar bilişsel davranışçı tedavinin ardından yüksek işlevsellik gösterebilen hastaların oranının %25 (Otto ve ark., 2000: 351) ile %58 (Heimberg ve ark., 1998: 1139) arasında olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle tedavinin ardından sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin önemli bir kısmı sosyal kaygı belirtileri göstermeye devam etmektedir (Moscovitch, 2009: 123).

1.1.2. Eş Tanı

Sosyal kaygı, genellikle komorbid bir durumun ortaya çıkması sonucunda tedavi edilen yaygın bir bozukluktur (Kessler, Stang, Wittchen, Stein, & Walters, 1999: 555). Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde sosyal kaygı bozukluğunun eş tanı oranının yüksek olduğu, sosyal kaygı bozukluğu olan hastaların birçoğunun bir ya da daha fazla eş tanısının olduğu görülmektedir (Kessler, Stang, Wittchen, Stein, & Walters, 1999: 555-567; Merikangas & Angst, 1995: 297-303; Schneier, Johnson, Horning, Liebowitz, & Weissman, 1992: 282-288; Wittchen, Stein, & Kessler, 1999: 309-318). Sosyal kaygı bozukluğu tanısı alanların aynı zamanda başka bir tanı alma oranı yaşam boyu %69 (Schneier, Johnson, Horning, Liebowitz, & Weissman, 1992: 282-288) ile %92 (Faravelli ve ark., 2000: 20) arasında değişmektedir.

Sosyal kaygı bozukluğu diğer kaygı bozuklukları, duygu durum bozuklukları ve madde kötüye kullanımı ile güçlü bir ilişki göstermektedir (Kessler, Stang, Wittchen, Stein, & Walters 1999: 557-564; Magee, Eaton, Wittchen, Mcgonagle, & Kessler, 1996: 159-168). Yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal kaygı bozukluğunun özellikle duygu durum bozukluklarıyla birlikte görüldüğü belirlenmiştir. Sosyal kaygı bozukluğu ile birlikte görülen en yaygın eş tanılardan biri major depresif bozukluktur (Magee, Eaton, Wittchen, Mcgonagle, & Kessler, 1996: 159-168; Merikangas & Angst, 1995: 297-303; Schneier, Johnson, Horning, Liebowitz, & Weissman, 1992: 282-288; Pini ve ark., 1997: 148-150). Hayat boyu sosyal kaygı bozukluğu tanısı alan kişilerin üçte birinden fazlasının (%34.2) duygu durum bozukluğu geçmişi olduğu görülmektedir (Kessler, Stang, Wittchen, Stein, & Walters 1999: 559). Filho ve arkadaşları (2010: 219-220) tarafından yapılan çalışmada sosyal kaygı ile eş tanı oranı en yüksek olan bozukluk grubunun duygu durum bozuklukları (%53.9) olduğu bulunmuştur. Eş tanı oranı en yüksek olan bozukluğun ise major depresif bozukluk (%48.9) olduğu görülmektedir. Komorbid vakaların %70'inde sosyal kaygı bozukluğunun depresyondan önce başladığı bildirilmiştir (Kessler, Stang, Wittchen, Stein, & Walters 1999: 561; Schneier, Johnson, Horning, Liebowitz, & Weissman, 1992: 282-288). Bu nedenle sosyal kaygı bozukluğunun depresyonu tetiklediği düşünülmektedir (Magee, Eaton, Wittchen, Mcgonagle, & Kessler, 1996: 159-168; Schneier, Johnson, Horning, Liebowitz, & Weissman, 1992: 282-288).

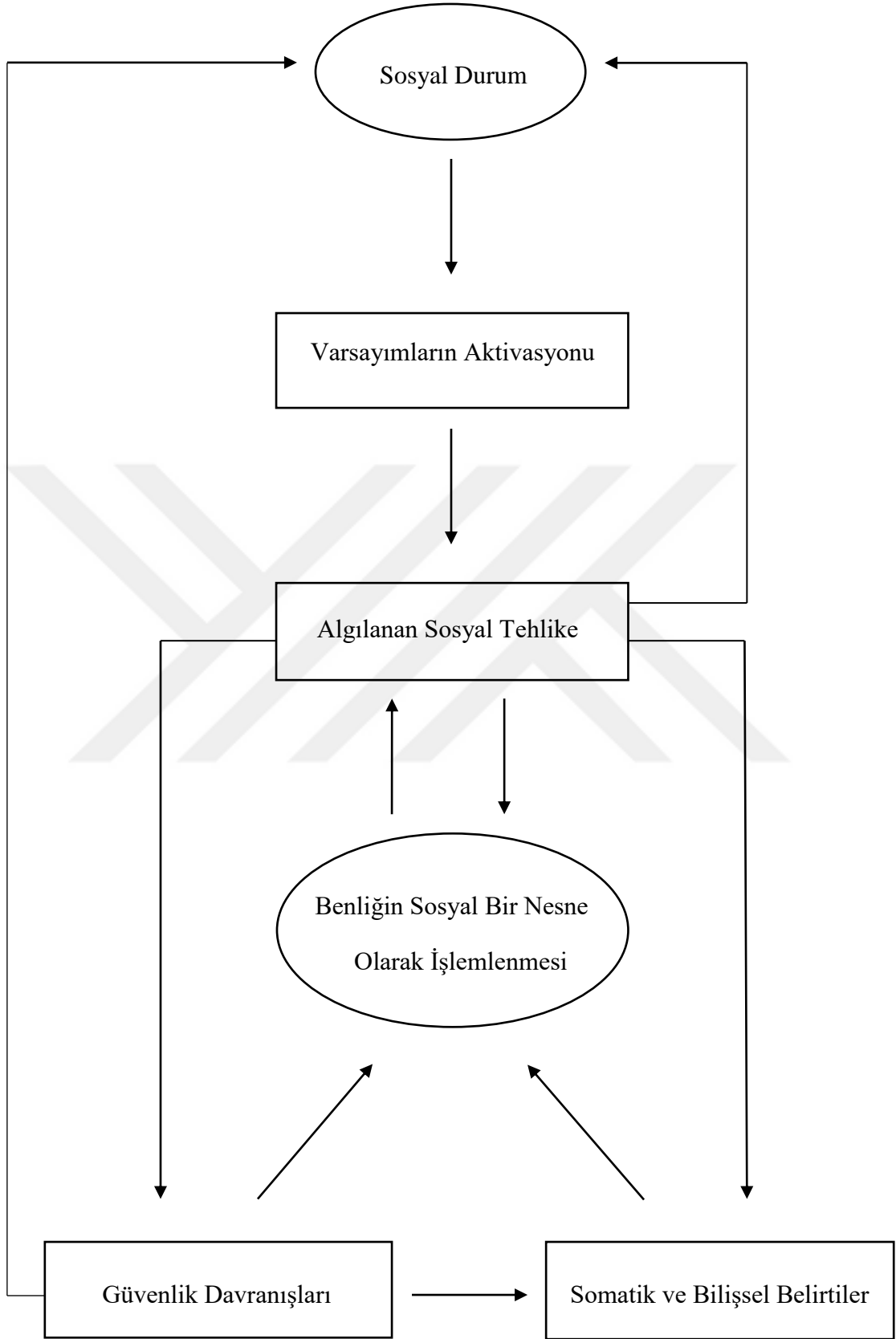
1.1.3. Sosyal Kaygı Bozukluğunun Kuramsal Açıklamaları

Sosyal kaygı bozukluğuna dair çeşitli kuramsal açıklamalar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir.

1.1.3.1. Bilişsel Modeller

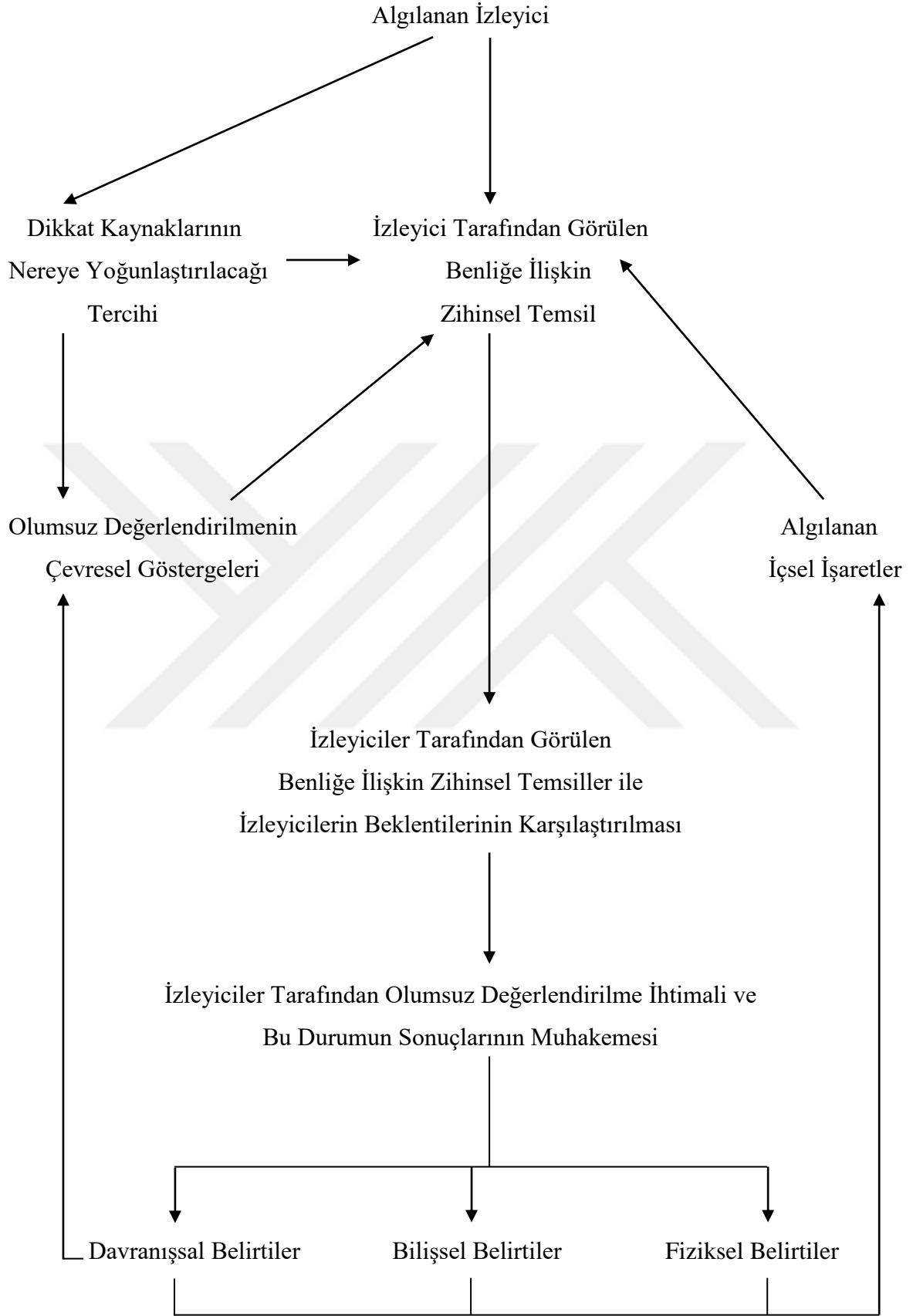
Diğer kaygı bozuklukları ya da fobiler söz konusu olduğunda, bireyler kaygı yaratan durum ya da objeden genellikle kaçınabilirler. Kaçınma ise kaygı ve korkuyu sürdürücü bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak sosyal bir varlık olan insan, korktuğu toplumsal durumlardan her zaman kaçınmaz ve sıklıkla bu sosyal durumlara girmek zorunda kalır. Sosyal kaygı bozukluğunda dikkati çeken nokta, modern toplumun doğası gereği kişi korkulan durumlara maruz kalmasına rağmen sosyal kaygı bozukluğunun devam ediyor olmasıdır (Clark, 2001: 405-406). Bilişsel modeller bu durumu bireylerin sahip oldukları işlevsel olmayan inanç ve düşünceler ile bunların neden olduğu bilişsel yanlılıklarla açıklamaktadırlar.

Clark ve Wells (1995: 69-93) sosyal fobisi olan bireylerin önceki deneyimlerine dayanarak kendileri ve içinde buldukları dünyaya ilişkin bir dizi varsayım geliştirdiklerini öne sürmüşlerdir. Bu varsayımlar “Hiçbir zayıflık işareti göstermemeliyim” gibi sosyal performansa yönelik aşırı yüksek standartlar, “Biriyle aynı fikirde olmazsam beni reddeder” gibi belli bir biçimde davranmanın sonuçlarına ilişkin koşullu inançlar ve “Ben aptalım/farklıyım” gibi benliğe ilişkin koşulsuz olumsuz inançlar olabilir. Sosyal fobisi olan bireyler korktukları toplumsal durumlarla karşı karşıya geldiklerinde bu olumsuz varsayımlar aktive olarak kişinin içinde bulunduğu sosyal durumu tehlikeli olarak yorumlamasına neden olur. Kişi arzu edilen biçimde performans sergileme konusunda yetersiz olacağını düşünür ve olumlu ya da belirsiz sosyal ipuçlarını diğerlerinin olumsuz değerlendirmelerinin bir işareti olarak yorumlar. Bu durum kişide kaygı yaratır. Kaygıyı azaltmaya yönelik güvenlik davranışları (örn., saçma konuşmaktan endişelenen kişinin söyleyeceklerini ezberlemesi) ile somatik ve bilişsel semptomlar (örn.; terleme, söyleyeceklerini unutma) ortaya çıkar. Dikkat dış uyaranlardan kişinin kendisine yönelir ve benliğin sosyal bir obje olarak işlenmesiyle kişi kendisini ayrıntılı bir şekilde gözlemlemeye başlar. Böylece korkularına ilişkin kanıtları kişinin kendisinin ürettiği, sosyal fobinin devam etmesine neden olan bir kısır döngü ortaya çıkar (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Clark ve Wells'in (1995) Sosyal Fobi Modeli

Rapee ve Heimberg'e göre (1997: 741-754) sosyal durumlarda birey izleyicilerin kendisini nasıl gördüğüne ilişkin bir benlik temsili oluşturur. Bu benlik temsili bireyin izleyicilerin gördüğünü düşündüğü dış görünüşü ve davranışlarını içerir. Birey dikkat kaynaklarını hem bu zihinsel temsillere hem de çevresel tehditlere odaklar. Çevresel bir tehdit algılanması olumsuz değerlendirilme sinyallerine işaret eder. Kişi kendisine ilişkin zihinsel temsiller oluşturmasının yanı sıra izleyicilerin kendi performansına ilişkin beklentilerini ve değerlendirme standartlarını da belirler. Benlik temsili ile izleyicilerin kendi performansından beklentilerine ilişkin algısı arasındaki fark olumsuz değerlendirilmeye işaret eder. Olumsuz değerlendirilme ihtimali ise kaygı yaratır ve kaygının fizyolojik, bilişsel ve davranışsal öğeleri bireyin izleyiciler tarafından nasıl görüldüğüne ilişkin zihinsel temsillerini etkileyerek döngünün tekrarlanmasına neden olur (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Rapee ve Heimberg'in (1997) Sosyal Fobi Modeli

1.1.3.2. Evrimsel Teoriler

Bireyler hayatta kalmak ve üremek için bazı kaynaklara bağımlıdırlar. Sosyal kaygının evrimsel açıklamaları, sosyal kaygının, bireylerin bu kaynaklara erişebilmek amacıyla diğer bireyler ve sosyal gruplarla bağlantıyı sürdürebilmesi için seçilmiş uyuma yönelik bir duygu olduğunu iddia etmektedir (Vertue, 2003: 172). Trower ve Gilbert'e (1989: 21-27) göre sosyal gruplar hiyerarşik olarak yapılanmıştır ve bireyin arzusu bu hiyerarşik sistemde diğerlerinden daha baskın olmak, diğerlerinden daha yüksek bir statüye sahip olmaktır. Ancak bireyin arzu ettiği bu kimliğe ulaşabileceği yönündeki beklentisinin düşük olması kaygı yaratır. Arzu edilen sonuç ile beklenen sonuç arasındaki fark arttıkça, kaygı da artar. Statüsünü yükseltmede başarısız olacağını düşünen kişi, olası statü kaybını sınırlandırmak için grubun baskın üyesinin reddetmesinden kaçınmaya ve onunla yakınlığı sürdürmeye çalışır, ona boyun eğer. Boyun eğmek de grubun baskın üyesi tarafından reddedilme tehdidinden kaçınmayı sağlamıyorsa, kaçma, donma, bayılma ve saklanma gibi ilkel hayatta kalma stratejilerine başvurulur ya da diğerlerinden kaçınılır. Yani sosyal kaygının işlevi hiyerarşik olarak yapılanmış gruplarda uyumu sürdürmektir (Trower & Gilbert, 1989: 19-35). Gilbert (2001: 723) de hiyerarşik yapılanmaya vurgu yaparak, sosyal kaygının rekabetçi bir kaygı olduğunu ve bu kaygının bireylerin kendilerini görece düşük statüde görmeleriyle tetiklendiğini belirtmektedir.

1.1.3.3. Kendilik Sunumu Modeli

Sosyal kaygının kendilik sunumu teorisine göre, kişiler sosyal etkileşimlerden önce ya da sosyal etkileşimler sırasında diğerleri üzerinde belirli bir izlenim bırakmak istedikleri, ancak bunu başarabileceklerinden şüphe duydukları zaman sosyal kaygı yaşarlar (Schlenker & Leary, 1982: 641-669). Bireyin diğerleri üzerinde bıraktığı izlenim, diğerlerinin onu nasıl değerlendireceklerini ve ona nasıl davranacaklarını belirlediği için önemlidir (Schlenker, 1980: 79).

Ancak insanlar diğerleri üzerinde arzu ettikleri izlenimi bırakamayacaklarını düşündükleri her zaman sosyal kaygı yaşamazlar. İstedikleri izlenimi bırakamamanın ya da bırakacakları izlenimin bu kişilerle olan ilişkilerinin değer kaybetmesine (diğer insanların bireyi yakın ve değerli olarak gördükleri ve onun bireysel isteklerini dikkate aldıkları bir ilişki kurmayacakları korkusu), diğerlerinin onları reddetmesine ya da terk etmesine neden

olacağına inandıklarında sosyal kaygı yaşarlar. Yani bireylerin sosyal kaygı yaşamasının sebebi ilişkilerinin değerini düşürebilecek bir izlenim bırakabileceklerine inanmalarıdır (Leary, 2010: 474-475). Dolayısıyla eğer kişi diğerleri üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığını önemsemiyorsa ya da istediği izlenimi bırakma konusunda kendine güveniyorsa sosyal kaygı yaşamaz (Leary & Kowalski, 1995: 19; Schlenker & Leary, 1982: 644).

Leary ve Kowalski'ye (1995) göre sosyal kaygı sosyal kabulü arttırıp, reddedilme ve dışlanma olasılığını azaltma amacına hizmet etmektedir. Sosyal kaygı tehdit işaretlerinin olmasından çok, güven işaretlerinin olmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Kendilik sunumu teorisini genişleten Leary (2001/2010: 477) sosyal kaygıyı bir "erken uyarı sistemi" olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu erken uyarı sistemi bireyi, sosyal kabule ilişkin tehditler konusunda tetikte olmaya ve kendilik sunumunu iyileştirerek durumu düzeltecek eylemlerde bulunmaya teşvik etmektedir.

1.1.3.4. Bağlanma Kuramına İlişkin Açıklamalar

Bağlanma kuramına göre, erken dönemde bakım veren ile kurulan ilişki sonucu gelişen bağlanma temsilleri içselleştirilerek bireyin gelecekteki sosyal ilişkileri için prototip işlevi görmektedir (Bowlby, 1973, 1980, 1982). Birincil bakım veren ile kurulan bağlanma ilişkisinin gelecekte psikopatoloji için risk faktörü olabileceği düşünülmektedir (Bowlby, 1973). Yapılan çalışmalar güvensiz bağlanma ile psikopatoloji arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Bifulco ve ark., 2006: 796-805; Brown & Wright, 2003: 351-367; Eng, Heimberg, Hart, Schneier ve Liebowitz, 2001: 365-380; Mickelson, Kessler & Shaver, 1997: 1092-1106; Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169; Sümer ve ark., 2009: 38-45; Van Buren & Cooley, 2002: 417-430). Kaygı bozuklukları gibi çeşitli psikopatolojiler ile ilişkili olan güvensiz bağlanma örüntüsü, sosyal kaygıda da önemli rol oynamaktadır (Bayramkaya, 2009: 86-87; Bifulco ve ark., 2006: 796-805; Eng, Heimberg, Hart, Schneier, & Liebowitz, 2001: 365-380; Öztürk & Mutlu, 2010: 1772-1776; Van Buren & Cooley, 2002: 417-430; Vertue, 2003: 170-191). Bağlanma kuramı ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye dair açıklamalardan önce bağlanma kuramından bahsedilecektir.

1.2. BAĞLANMA KURAMI

Bowlby (1982: 3) çocukların annelerine karşı olan davranışlarını, özellikle de annelerinin yokluğuna nasıl tepki verdiklerini incelemiş ve bir yabancı tarafından anneden alınmanın kaygı yarattığını fark etmiştir. Ayrılığa verilen bu tepkileri anlamak için de çocukların bakım veren figürlerle olan bağlarının anlaşılması gerektiğini ileri sürmüştür (Bowlby, 1982: 177). Bowlby (1973, 1980, 1982: 177) bağlanma kuramında bu bağı “bağlanma”; bebeğin, yokluğu ya da kaybı durumunda tepki gösterdiği bu figürü de “bağlanma figürü” olarak adlandırmaktadır. Bağlanma kuramı “insanın kendisi için önemli olan başkalarıyla güçlü duygusal bağlar kurma eğilimine” odaklanmakta (Bowlby, 1979: 150) ve yakın duygusal bağlar geliştirmenin insanın evrensel bir ihtiyacı olduğunu öne sürmektedir (Bowlby, 1973, 1980, 1982). Evrimsel biyoloji, gelişim psikolojisi, bilişsel psikoloji ve psikodinamik görüşleri bir araya getirdiği eklettik yaklaşımında Bowlby (1973, 1979, 1980, 1982), bağlanmanın doğuştan gelen içgüdüsel bir sistem olduğunu belirtmekte ve bağlanma sisteminin bebeği tehlikelerden korumak için, bakım veren ile yakınlığı sürdürerek bebeğin hayatta kalma şansını artırdığını ve olası bir tehdit ya da tehlikeli bir durumla karşı karşıya gelindiğinde bebeği bakım verenden yakınlık aramaya motive ettiğini ileri sürmektedir. Bağlanma sistemi bebeği tehlikelerden korumanın yanı sıra güven hissi sağlayarak onun keşfetmesini kolaylaştırmaktadır (Sroufe & Waters, 1977: 1184-1199; Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978).

Yeni doğanın bakım veren ile etkileşiminin sonucunda bağlanma ilişkisinin zihinsel temsilleri gelişir. Bowlby bu zihinsel temsilleri “içsel çalışan modeller” olarak adlandırmaktadır. Sonraki sosyal ilişkiler için prototip işlevi gören bu içsel çalışan modeller benliğe ilişkin ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modeller olmak üzere iki tiptir. Benliğe ilişkin içsel çalışan modeller kişinin kendisinin sevilebilirliğine ilişkin inanç ve beklentileri içerirken, başkalarına ilişkin içsel çalışan modeller ise bakıcının duyarlılığına ve duygusal olarak ulaşılabilirliğine ilişkin inanç ve beklentileri içerir (Bowlby, 1973, 1980, 1982). Bağlanma davranışının altında da benliğe ve başkalarına ilişkin beklenti ve davranışları etkileyen bu içsel çalışan modeller yatar (Bowlby, 1979; Bretherton & Munholland, 2008: 102-127). Başka bir deyişle, benliğe ve başkalarına ilişkin inanç ve beklentileri içeren içsel çalışan modeller bağlanma stillerinin belirleyicisidir. Bağlanma stilleri bireylerin yakın ilişkilerinde sergiledikleri, görece tutarlı ve sabit, duygusal ve davranışsal örüntüler olarak tanımlanmaktadır (Shaver, Collins, & Clark, 1996: 25).

Bowlby'ye göre (1973, 1979: 125, 1982, 1988: 45-60), güvenli bağlanan çocuklar bağlanma figürünü keşif yapıp rahatsızlık duyduklarında geri dönebilecekleri güvenli üs olarak kullanmaktadırlar. Birincil bakım veren çocuğun rahatlığını sağlayıp, ihtiyaçlarını karşılar ve keşfetme girişimlerini desteklerse, çocuk kendisinin değerli ve sevilebilir, başkalarının ise duyarlı ve duygusal olarak ulaşılabilir olduğuna ilişkin içsel çalışan modeller geliştirir. Bakım verenin çocuğun ihtiyaçlarına ilgisiz kalması, çocuğun ihtiyaçlarını reddetmesi ve keşfetme girişimlerini engellemesi durumunda ise içsel çalışan modeller benliğin değersiz ve sevilmez, diğerlerinin ise duyarsız ve ulaşılmaz olduğuna ilişkindir. Başka bir deyişle, benliğe ve başkalarına ilişkin güvenli içsel çalışan modeller benliğin değerli olduğu inancını ve diğerlerinin kişiyi kabul edip destekleyecekleri beklentisini içerirken, güvensiz içsel çalışan modeller ise benliğin değersiz olduğu inancını ve diğerlerinin kişiyi kabul edip etmeyecekleri ve destekleyip desteklemeyeceklerine ilişkin korku ve şüpheleri içerir. (Bowlby, 1973, 1980).

İçsel çalışan modeller istikrarlı yapılardır, bilinçli farkındalığın dışında ve değişime dirençli olma eğilimindedirler (Bowlby, 1980). Bowlby (1980) içsel çalışan modellerin değişime dirençli olmalarını bilgi işleme kuramlarını kullanarak açıklamaktadır. İçsel çalışan modeller geliştikten sonra, bu yapılara bilinçli olarak daha az erişilebilir ve böylece içsel çalışan modeller otomatikleşir. Bu bilişsel temsiller farkında olmadan otomatik bir şekilde aktive olmaya başlar ve değişime dirençli yapılar haline gelirler (Bowlby, 1980: 55). Bilgi işleme yanlılıkları ve şemaların, sosyal geribildirimlerin zihinsel temsillere uygun şekilde yorumlanmasına rehberlik etmesiyle (Swann, 1983: 33-66; Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 90) içsel çalışan modeller doğrulanır. Yani bireyin dünyayı zihinsel temsillerini destekleyecek şekilde algılama eğilimini yansıtan bilgi işleme yanlılıkları ve şemalar gibi çeşitli faktörler içsel çalışan modellerin ve dolayısıyla bağlanma stillerinin zaman içinde sabit kalma eğilimini desteklemektedir (Platts, Tyson, & Mason, 2002: 333). Böylece yaşamın erken dönemlerinde bakım veren ile kurulan ilişki sonucu gelişen içsel çalışan modeller yaşam boyu önemini korur (Bowlby, 1979: 154, 1980, 1982) ve bireyin sonraki ilişkilerinde beklenti ve davranışlarını etkiler (Crowell & Treboux, 1995: 294-327).

1.2.1. Ainsworth'un Katkıları ve Çocuklukta Bağlanma Stilleri

Bowlby (1973, 1980, 1982) tarafından geliştirilen bağlanma kuramı daha sonra Ainsworth'un yaptığı çalışmalarla genişletilmiştir. Bebeğin bakım verenden ayrılmaya ve onunla yeniden bir araya gelmeye verdiği tepkiler ile tanıdık olmayan bir ortamda sergilediği çevreyi keşfetme davranışını temel alan "Yabancı Ortam" yöntemi ile Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978), bağlanma davranışında bireysel farklılıklar olabileceğini ortaya koymuş ve bebeklerde üç farklı bağlanma örüntüsü tanımlamışlardır. Bunlar güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stilleridir.

Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlanan bebekler çevreyi keşfederken, annelerini (bakım veren) sıkıntı yaşadıklarında geri dönebilecekleri bir güvenli üs olarak kullanırlar. Annelerinin yokluğunda zaman zaman rahatsızlık duysalar da yabancı ile ilişki kurarlar. Ayrılığın ardından anne geri döndüğünde güvenli bağlanan bebekler onu memnuniyetle karşılar, sıkıntı yaşadıklarında bakım verenden yakınlık ararlar. Kolay sakinleştirilir ve anne odada bulunduğu sürece aktif olarak çevreyi keşfetme ile meşgul olurlar.

Kaygılı-Kararsız Bağlanma: Kaygılı-kararsız bağlanan bebekler anneleri yanlarındayken ondan yakınlık arar, ancak çevreyi keşfederken onu güvenli üs olarak kullanamazlar. Anneye karşı davranışları değişkendir. Annelerinden ayrıldıklarında yoğun öfke ve kaygı yaşar, yabancı tarafından sakinleştirilemezler. Ayrılığın ardından yeniden bir araya gelindiğinde anneye yakınlaşır ancak rahatlayamazlar. Anneden ayrılmak ve çevreyi keşfetmek istemezler. Kaygılı-kararsız bağlanan bebeklerin bakım verenleri bebeğin istek ve ihtiyaçları karşısında genellikle tutarsız davranışlar sergilerler.

Kaçınan Bağlanma: Kaçınan bağlanan bebekler anneleri yanlarındayken çevreyi keşfeder, ancak anneleriyle paylaşımda bulunmazlar. Annenin yokluğunda sıkıntı belirtisi göstermez, ayrılıktan rahatsız olmuyor görünürler. Ayrılığın ardından anneye yeniden bir araya geldiklerinde yakınlıktan ve etkileşimden kaçınır, anneye ilgilenmeyip dikkatlerini başka nesnelere yöneltirler. Kaçınan bağlanan bebeklerin bakım verenleri, genellikle bebeğin fiziksel temas isteğini reddetmekte ya da ihtiyaçlarını karşılamak yerine onları başka şeylere yönlendirmektedirler.

1.2.2. Yetişkin Bağlanma Stilleri

Bağlanma kuramına göre bağlanma ilişkisi yaşam boyu önemini korumaktadır (Ainsworth, 1989: 709-716; Bowlby, 1979: 154, 1980, 1982). Bağlanma kuramı (Bowlby, 1973, 1980, 1982), başlangıçta bebek ve anne arasındaki ilişkiye odaklanmasına rağmen, bazı araştırmacılar yaşamın ilk yıllarında birincil bakım veren ile kurulan ilişki sonucu gelişen içsel çalışan modeller ya da zihinsel temsillerin, değişime dirençli yapılar olmaları nedeniyle yetişkinlikte de çok fazla değişim göstermeyerek kişilerarası ilişkilerde etkili olacağı görüşünden (Bowlby, 1973, 1980, 1982) hareketle, temeli bebeklik dönemine dayanan farklı yetişkin bağlanma stilleri ortaya koymuşlardır (örn., Hazan & Shaver, 1987: 511-524, 1994: 1-22; Main, Kaplan, & Cassidy, 1985: 66-104). Yetişkin bağlanma stilleri, literatürde çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır (örn., Bartholomew & Horowitz, 1991: 226-244; Hazan & Shaver, 1987: 511-524; 1994: 1-22). Hazan ve Shaver (1987: 511-524, 1994: 1-22) romantik ilişkileri bir bağlanma süreci olarak kavramsallaştırmışlar ve Ainsworth'un (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978) bağlanma stillerinden hareketle güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan olmak üzere üç bağlanma stili tanımlamışlardır.

Bartholomew ve Horowitz'in (Bartholomew, 1990: 147-178; Bartholomew & Horowitz, 1991: 226-244), bireylerin bağlanma figürleriyle olan etkileşimleri boyunca geliştirdikleri, benlik ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modelleri temel alarak oluşturdukları dördü bağlanma modeli araştırmalarda sıklıkla kullanılan kategorik sınıflandırmalardan biridir. Bartholomew ve Horowitz (1991: 226-244) benliğe ilişkin içsel çalışan modellerin olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılması (sevilmeye ve desteklenmeye değer olan ve olmayan benlik) ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modellerin de aynı şekilde olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılmasından (başkalarının güvenilir ve ulaşılabilir ya da güvenilmez ve reddedici olması) yola çıkarak, bu iki boyutun kombinasyonundan elde edilen dördü bağlanma modelini önermişlerdir (Bkz. Şekil 3). Bu modele göre güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız olmak üzere dört bağlanma stili bulunmaktadır. Bu modelde önceki çalışmalar genişletilerek kaçınan bağlanma stili korkulu ve kayıtsız bağlanma olarak ikiye ayrılmıştır. Ayrıca bu modelde bağlanma stilleri bağımlılık ve kaçınma boyutlarında da sınıflandırılmaktadır. Yüksek bağımlılık başkalarının onayına duyulan ihtiyacın yüksek olduğunu ifade ederken, yüksek kaçınma ise başkalarıyla ilişki kurma ve sürdürme arzusunun düşük olduğunu ifade eder.

		BENLİK MODELİ (Bağımlılık)	
		Olumlu (Düşük)	Olumsuz (Yüksek)
BAŞKALARI MODELİ (Kaçınma)	Olumlu (Düşük)	GÜVENLİ Yakın ilişkiler konusunda rahat ve özerk	SAPLANTILI İlişkilere saplantılı
	Olumsuz (Yüksek)	KAYITSIZ Yakınlığa karşı kayıtsız ve karşıt-bağımlı	KORKULU Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan

Şekil 3. Dörtlü Bağlanma Modeli (Bartholomew & Horowitz, 1991).

Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlanma stili olumlu benlik ve başkaları modelinden oluşur. Ebeveynlerin çocuğun ihtiyaçlarını duyarlı ve tutarlı bir şekilde karşılaması bu içsel çalışan modellerin gelişmesini sağlar (Bartholomew, 1990: 147-178). Güvenli bağlanan bireyler kendilerini değerli ve sevilebilir, diğerlerini de genel olarak kabul edici ve duyarlı olarak değerlendirirler (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227). Kendilik değerini içselleştirmiş, benlik saygısı ve özgüveni yüksek, başkalarıyla yakın ilişki kurma konusunda rahat olan kişilerdir (Griffin & Bartholomew, 1994b: 431).

Saplantılı Bağlanma: Saplantılı bağlanma stili olumsuz benlik ve olumlu başkaları modelinden oluşur. Ebeveynlerin tutarsız ve duyarsız tutumları bu içsel çalışan modellerin gelişmesine neden olur (Bartholomew, 1990: 147-178). Saplantılı bağlanma kişinin kendisini değersiz, yetersiz ve sevilmeyen; diğerlerini ise olumlu olarak değerlendirmesini içerir (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227). Yoğun bir değersizlik hissi ile karakterize olan bu kişiler, değerli olduğunu düşündükleri diğerleri ile yakın ilişkiler kurarak onlar tarafından kabul görmek için çabalarlar. Çünkü kendilik değerleri buna bağlıdır (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227; Griffin & Bartholomew, 1994b: 431). Saplantılı bağlanma, yakınlık ihtiyacı ve terk edilme korkusunu yansıtır. Yakınlık ihtiyacının karşılanmaması ise sıkıntıya neden olur (Griffin & Bartholomew, 1994b: 431).

Korkulu Bağlanma: Korkulu bağlanma stili olumsuz benlik ve başkaları modelinden oluşur. Duygusal açıdan soğuk ve reddedici ebeveyn tutumları bu içsel çalışan modellerin gelişmesine neden olur (Bartholomew, 1990: 147-178). Korkulu bağlanma kişinin kendisini değersiz ve sevilmez, diğerlerini güvenilmez ve reddedici olarak değerlendirmesini içerir (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227). Korkulu bağlanan bireyler kendilik değerlerinin diğerleri tarafından onaylanmasına ihtiyaç duyarlar (Griffin & Bartholomew, 1994b: 431). Ancak korkulu bağlanma, terk edilme korkusuna bağlı olarak bağlanma figürlerinden kaçınma isteğini de yansıtır. Bu nedenle korkulu bağlanan bireyler diğerleri ile yakın ilişkiler kurup onların onayını almak istemelerine rağmen, kendilerini diğerlerinin reddetmesinden korumak için yakın ilişkilerden kaçınırlar (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227; Griffin & Bartholomew, 1994b: 431).

Kayıtsız Bağlanma: Kayıtsız bağlanma stili olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelinden oluşur. Kayıtsız bağlanma, kişinin kendisini değerli ve sevilebilir, diğerlerini ise güvenilmez ve reddedici olarak değerlendirmesini içerir (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227). Altta yatan terk edilme korkusuna bağlı olarak bağlanma figürlerinden kaçınma isteğini yansıtır. Kayıtsız bağlanan bireyler, kendilerini hayal kırıklığına uğramaktan korumak için yakın ilişkilerden kaçınır ve yakın ilişkilerin önemini inkar ederek bağımsızlıklarını sürdürürler (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227; Griffin & Bartholomew, 1994b: 431).

Bağlanma stillerine ilişkin farklı kategorik ayrımlar bulunduğu gibi, son yıllarda bağlanma stillerinin kategoriler yerine boyutlar üzerinden tanımlanmasının daha betimleyici olduğunu ileri süren ve bağlanma stillerini kaygı ve kaçınma boyutları üzerinden sınıflandıran araştırmacılar da vardır (örn., Brennan, Clark, & Shaver, 1998; Fraley, Waller, & Brennan, 2000). Kaygı boyutu, reddedilme ve terk edilme korkusunu, kaçınma boyutu ise başkalarına yakın olmaktan duyulan rahatsızlığı ifade etmektedir (Brennan, Clark, & Shaver, 1998: 59). Benlik modeli ile kaygı boyutunun, başkaları modeli ile kaçınma boyutunun ilişkili olduğu düşünülmektedir (Brennan, Clark, & Shaver, 1998: 50).

1.3. BAĞLANMA VE PSİKOPATOLOJİ

Bowlby (1988: 120-121) yaşamın erken dönemlerindeki ilişkisel deneyimler yoluyla gelişen ve içselleştirilen bağlanma örüntülerinin, insanların stresli yaşam olayları ile başa çıkma biçimlerini ve sonuç olarak ruh sağlığını etkilediğini ileri sürmektedir. Bağlanma kuramına göre, erken dönemde birincil bakım veren ile olumsuz deneyimleri sonucu güvensiz bağlanma örüntüsü geliştiren kişiler yakın ilişkilerinde sorunlar yaşamalarının yanı sıra, stresli olaylar karşısında verdikleri işlevsel olmayan tepkileri nedeniyle psikopatolojilere de yatkınlık gösterebilirler (Sümer ve ark., 2009: 39). Bu nedenle güvensiz bağlanma örüntüsünün ruh sağlığı için bir risk faktörü olduğu düşünülmektedir (Dozier, Stovall-McClough, & Albus, 1999: 497-519).

Literatür incelendiğinde, bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalarda iki farklı yaklaşımın kullanıldığı göze çarpmaktadır (Pialege, Gerlsma, & Schaap, 2000: 296-302). Bu yaklaşımlardan ilki; Bowlby'nin (1982: 179, 1988: 2-34), bağlanma sisteminin stres verici olaylar tarafından kolayca aktive edildiği biçimindeki varsayımına dayanmaktadır. Benliğe ve başkalarına karşı temel güven duygusunun gelişimi ile karakterize olan güvenli bağlanma, olumsuz yaşam olayları karşısında bireyi psikolojik sıkıntılardan korurken (Pialege, Gerlsma, & Schaap, 2000: 296-302), güvensiz bağlanma ise stresli durumlar ile baş etmek için gerekli olan içsel kaynakların gelişimini engelleyerek (Bartholomew & Horowitz, 1991: 226-244; Mikulincer & Florian, 1998: 143-165) bireyin psikolojik sıkıntılara yatkınlığını arttıran bir risk faktörü olarak görülmektedir. Bu nedenle bu yaklaşım bağlanma sistemini, stres verici olaylar tarafından aktive edilen ve yaşanan stresin ruh sağlığı üzerindeki etkilerine aracılık eden bir değişken olarak ele almaktadır.

İkinci yaklaşım ise içsel çalışan modellerdeki bireysel farklılıkların bireylerin yaşadığı stresi etkilediği düşüncesine (Collins & Read, 1990: 644-663; Simpson & Rholes, 1994: 181-204) dayanmaktadır. Yaşamın erken dönemlerindeki olumsuz etkileşimler yoluyla gelişen, değersizlik hissi ve reddedilmeye ilişkin yoğun korku gibi özelliklerle karakterize olan olumsuz içsel çalışan modeller, güvensiz bağlanan bireylerde dikkat yanlılıklarına neden olabilmektedir. Bu nedenle bu modele göre bireylerin yaşadıkları stres düzeyi ve strese tepki verme biçimleri üzerinde, bireysel farklılıklardan kaynaklanan öznel

değerlendirmeler önemli bir rol oynamaktadır (Lazarus & Folkman, 1984). Bu modelde bağlanma aracı değil, nedensel bir değişkendir.

Bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi yukarıda bahsedilen iki farklı yaklaşımı temel alarak inceleyen Pialege, Gerlsma ve Schaap (2000: 296-302) bağlanma örüntüsünün aracı bir değişken olmadığını, stresli olayların bağlanma stilleri ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini bulmuşlardır. Korkulu bağlanan bireylerin olayları stresli olarak algılamaya ve yorumlamaya daha eğilimli oldukları ve bu durumun da onların psikolojik semptomlara olan yatkınlığını arttırdığı düşünülmektedir. Yani güvensiz bağlanma stresi arttırarak psikopatolojiye yol açan nedensel bir değişkendir.

Bağlanma ve psikopatoloji arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla psikiyatri hastaları ile çalışan Dozier, Stevenson, Lee ve Velligan (1991: 371-414) saplantılı bağlanma stiline sahip olan hastaların daha fazla belirti gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca güvensiz bağlanan hastaların tedavi sürecinde olumlu yönde değişim gösterme eğiliminde de olmadıklarını belirtmişlerdir.

Muller, Lemieux ve Sicoli (2001: 151-165) yetişkin örnekleminde bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda bağlanmanın sürekli ya da kategorik olarak kavramsallaştırılması önemli olmaksızın benliğe yönelik olumsuz bakış açısı ile kaygı, depresyon, travma sonrası stres belirtileri, benlik saygısı, duygusal ve davranışsal problemler olmak üzere tüm psikopatoloji ölçümleri arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar benliğe yönelik olumsuz içsel çalışan modeller ile karakterize olan saplantılı ve korkulu bağlanma stillerine sahip olan bireylerin, benliğe yönelik olumlu içsel çalışan modeller ile karakterize olan güvenli ve kayıtsız bağlanma stillerine sahip olan bireylerden daha fazla psikopatoloji belirtisi gösterdiklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, benliğe yönelik olumsuz bakış açısı, başkalarına yönelik olumsuz bakış açısına kıyasla psikopatoloji ile daha güçlü bir ilişki göstermektedir. Başkalarına yönelik olumlu ve olumsuz bakış açılarının psikopatoloji semptomları ile ilişkileri arasında ise fark bulunamamıştır.

Yapılan çalışmalar güvensiz bağlanmanın depresyon (Bifulco, Moran, Ball, & Bernazzi, 2002: 50-59; Carnelley, Pietromonaco, & Jaffe, 1994: 27-140; Hazan & Shaver, 1990: 270-280; Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169; Muris, Meesters, van Melick, & Zwambag, 2001: 809-818; Murphy & Bates, 1997: 835-844; Patter, West, Mahoney, &

Keller, 1993: 78-81; Sümer ve ark., 2009: 38-45), kaygı (Hazan & Shaver, 1990: 270-280; Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169; Muris, Meesters, van Melick, & Zwambag, 2001: 809-818), düşük benlik saygısı (Bartholomew & Horowitz, 1991: 226-244; Collins & Read, 1990: 644-663; Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169) ve travma sonrası stres belirtileri (Muller, Lemieux, & Sicoli, 2001: 151-169) ile ilişkili olduğunu göstermekte ve güvensiz bağlanma örüntüsünün psikopatoloji için bir risk faktörü olduğu hipotezine destek sağlamaktadır.

1.3.1. Bağlanma ve Sosyal Kaygı

Bağlanma kuramına göre bağlanma örüntüsü yaşamın erken dönemlerinde bakım veren ile kurulan etkileşimler yoluyla gelişir (Bowlby, 1973, 1980, 1982) ve yaşam boyu önemini koruyarak (Ainsworth, 1989: 709-716; Bowlby, 1979: 154, 1980, 1982) kişilerarası ilişkileri etkiler (Bowlby, 1973, 1980, 1982). Sosyal kaygının kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkması, bağlanma örüntüsünün sosyal kaygı üzerinde de etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Vertue (2003: 174) evrimsel, davranışsal, bilişsel teoriler, sosyal beceri ve kendilik sunumu teorilerinin sosyal kaygı hakkında bir açıklama sunduğunu, ancak sosyal kaygının gelişimine dair bir bilgi vermediklerini belirtmektedir. Bu amaçla sosyal kaygı teorilerini tutarlı bir şekilde birleştirmek için bağlanma kuramının kullanılabileceğini öne sürmektedir.

Leary (2001/2010: 471-486) tarafından genişletilen kendilik sunumu teorisi ile sosyal kaygının evrimsel teorileri arasında benzerlikler olduğu görülmektedir. Bu teorilere göre sosyal kaygı bireyi sosyal dışlanma tehlikesine ve bireyin ihtiyacı olan kaynakların yoksunluğuna karşı uyarır (Vertue, 2003: 174). Bağlanma kuramı da aynı zamanda evrimsel bir teoridir (Simpson, 1999: 115-140). Hem bağlanma kuramı hem de evrimsel teoriler bireyin diğerlerine duyduğu ihtiyacı vurgular. Bu kuramlara göre bireyler hayatta kalmak ve üremek için bağlanma figürlerine ya da ait oldukları sosyal grupların diğer üyelerine bağımlıdırlar. Bu nedenle bağlanma figüründen ayrılmak ya da ait olunan grup tarafından reddedilme tehdidinin varlığı; ayrılma, dışlanma ve reddedilme korkusuna neden olur. Bu durum da bireyin bağlanma figürü ya da sosyal grubun diğer üyeleriyle yakınlığı sürdürmeye çalışmasına yol açar (Vertue, 2003: 174-175). Bu bilgilerden yola

çıkarak Vertue (2003: 175), bağlanma kuramının sosyal kaygı teorilerini bir araya getirerek sosyal kaygıya ilişkin bir açıklama sunabileceğini öne sürmektedir.

Güvensiz bağlanmanın kaygı ve kaygı bozukluklarının gelişiminde rolü olduğu düşünülmektedir (Bowlby, 1973). Buna rağmen kaygı bozukluklarından biri olan sosyal kaygı ile bağlanma arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır. Sosyal kaygı genellikle yakın olmayan ilişkilerde araştırılırken, bağlanma kuramının ise yakın ilişkiler üzerinde durmasının bu durumun nedenlerinden biri olabileceği düşünülmektedir (Vertue, 2003: 177). Ancak bağlanma örüntüleri yakın ilişkilerin yanı sıra pek çok başka ilişki türünü de etkilemektedir (Mikulincer & Shaver, 2007: 251). Vertue (2003: 174-177) içsel çalışan modellerin, sosyal kaygının bir özelliği olan diğerleri üzerinde olumlu izlenim bırakma isteği, bunu yapmada başarısız olunacağı korkusu ve ilişkinin değer kaybedeceği korkusunun temelini oluşturduğunu ileri sürmektedir. Erken dönemdeki etkileşimler yoluyla gelişen bağlanmaya ilişkin zihinsel temsillerin sonraki ilişkiler üzerinde etkili olduğu da göz önüne alındığında, sosyal kaygının bağlanma örüntüsü ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Literatürde yer alan bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar şu şekilde özetlenebilir.

Eng, Heimberg, Hart, Schneier ve Liebowitz (2001: 367-373) sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin oluşturduğu klinik popülasyonda bağlanma stillerini incelemiştir. Sosyal fobi tanısı almış 118 hasta ile yapılan çalışmada, kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip olan hastaların güvenli bağlanma stiline sahip olan hastalardan daha fazla sosyal kaygı ve kaçınma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Van Buren ve Cooley (2002: 417-430) tarafından yapılan çalışmada, bağlanma stilleri ile olumsuz duygulanım arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bulgular benliğe ilişkin olumsuz bakış açısını içeren saplantılı ve korkulu bağlanma stillerine sahip olan katılımcıların sosyal kaygı düzeylerinin güvenli bağlanan katılımcılardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Beklenenin aksine hem benliğe hem başkalarına ilişkin olumsuz bakış açısını yansıtan korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların sosyal kaygı düzeylerinin saplantılı bağlanan katılımcılardan daha yüksek olmadığı görülmüştür. Sonuçlar benliğe yönelik olumsuz bakış açısının sosyal kaygıyı yordadığına işaret etmektedir.

Bifulco ve arkadaşları (2006: 796-805) ise yüksek risk grubundaki kadın örneklemini ile çalıştıkları araştırmalarında, çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimler ile yetişkinlik dönemindeki psikopatoloji arasındaki ilişkide güvensiz bağlanma stillerinin aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırma sonucunda korkulu bağlanma stiline sosyal kaygı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Brumariu ve Kerns (2008: 393-402) tarafından yapılan boylamsal çalışmada, çocukların bağlanmaya ilişkin algıları ile sosyal kaygı belirtileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal kaygı ile en tutarlı ilişki gösteren bağlanma stiline kaygılı-kararsız bağlanma olduğu saptanmıştır. Kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip olan bireylerin, yeni durumlara ilişkin sosyal kaçınma ve sıkıntı ile genellenmiş sosyal kaçınma ve sıkıntı düzeyleri daha yüksektir.

Bayramkaya (2009: 86-87) tarafından yapılan çalışmada bağlanma ile sosyal fobi belirtileri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bağlanmanın kaygı ve kaçınma olmak üzere iki boyutta değerlendirildiği çalışmada, sosyal fobi belirti düzeyi yüksek olan bireylerin bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutlarından, sosyal fobi belirti düzeyi orta ve düşük olan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Öztürk ve Mutlu (2010: 1772-1776) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada bağlanma stili, öznel iyi oluş, ilişkide mutluluk ve sosyal kaygı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonuçları saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleri ile sosyal kaygı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ BAĞLANMA VE SOSYAL KAYGI İLE İLİŞKİSİ

Bu bölümde araştırmanın potansiyel aracı değişkenleri olan erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı hakkında bilgi verilecektir. İki değişkenin de bağlanma ve sosyal kaygı ile ilişkisinden bahsedilecek ve bu konuda yapılan çalışmalara yer verilecektir.

2.1. ŞEMA MODELİ VE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR

Bağlanma, Gestalt, nesne ilişkileri, bilişsel-davranışçı ve yapılandırmacı psikanalitik yaklaşımları bir araya getirdiği şema terapide Young (1990, 1999), çeşitli sebeplerle kronik psikolojik bozuklukları ya da kişilik sorunları olan hastaların tedavisinde yetersiz kaldığını düşündüğü bilişsel-davranışçı yaklaşımın kavram ve tekniklerini genişletmiştir. Şema terapi, psikolojik sıkıntıların temelinde, yaşamın erken dönemlerinde gelişen ve hayat boyu bireyi etkileyen erken dönem uyumsuz şemaların olduğunu öne sürmektedir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 17-23).

Erken dönem uyumsuz şemalar, kişinin kendisini ve diğer insanlarla olan ilişkilerini temel alan; anı, duygu, biliş ve bedensel duyumlardan oluşan bilişsel yapılardır. Şemalar yaşamın erken dönemlerinde oluşur, çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca gelişir ve yaşam boyu etkili olurlar. Şemalar çocuğun yetiştiği ortamı yansıtır ve bu yönleriyle başlangıçta uyuma yönelik bir işleve sahiptirler (Young, 1999: 10-15; Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 25-27). Ancak çocuk büyüse de, erken dönemde geliştirdiği şemalar sabit kalma eğilimi gösterir ve güvensiz bağlanan bireylerin içsel çalışan modellerine benzer şekilde, temel bakım veren ile erken dönemdeki uyum bozucu etkileşimler yoluyla gelişen erken dönem uyumsuz şemalar da bireyin sonraki etkileşimleri için şablon işlevi görürler (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 27; Young & Lindemann, 1992: 95). Böylece erken

dönemde gelişen bu yapıların yetişkinlikte bireyin yaşamını etkilemesi uyum bozucu olmakta ve sorunlara yol açmaktadır (Young, 1999: 10-15; Young, Klosko, & Weishaar: 2009: 25).

2.1.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri

Erken dönem uyumsuz şemalar, çocukluk ve ergenlik döneminde tekrarlanan olumsuz yaşantılardan kaynaklanmaktadır. Çocukluk döneminde yaşanan travmalara bağlı olarak gelişebilecekleri gibi, çocuğun aşırı korunması nedeniyle de gelişebilirler. Kökeni ne olursa olsun şemaların ortak özelliği bireye zarar vermeleridir.

Erken dönem uyumsuz şemalar değişime dirençli yapılardır. Bunun nedeni ise şemayı tetikleyen olayların bireyler için tanıdık olmasıdır. Çünkü insanlar şemalarını harekete geçiren olayları çocuklukta şema gelişimine zemin hazırlayan yaşam olaylarının bir benzeri olarak algırlar. Dolayısıyla şemanın tetiklenmesi olumsuz duyguların ortaya çıkmasına neden olsa bile, kişinin yaşamının erken dönemlerinden itibaren şemayı bilip tanınması, rahat hissetmesini sağlar. Bu durum da şemaların değiştirilmesinin oldukça zor olmasına sebep olmaktadır.

Erken dönem uyumsuz şemaların bir diğer özelliği de boyutsal olmalarıdır. Şemaların şiddeti birbirinden farklıdır. Farklı şiddetteki şemaların tetiklenmesi için farklı koşullar gerektiği gibi, bu şemaların tetiklenmesi de farklı sonuçlar doğurmaktadır. Başka bir deyişle, daha şiddetli bir şemanın tetiklenmesi için şemayı aktive edecek daha çok sayıda olay gereklidir. Daha güçlü bir şemanın aktive olması da ortaya çıkan olumsuz duyguların daha şiddetli olmasına ve daha uzun sürmesine neden olmaktadır (Young, Klosko, & Weishaar, 2003: 20-30; Young, Klosko ve Weishaar, 2009: 26-28).

2.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temeli

Şema modeline göre erken dönem uyumsuz şemalar, doğuştan gelen mizaç ile erken dönem çevrenin, özellikle de bakım veren ile etkileşimin bir sonucudur (Kellogg & Young, 2006: 447; Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 29-33). Şema kuramı aşağıda sıralanan süreçlerin erken dönem uyumsuz şemaların temelini oluşturduğunu ileri sürmektedir.

1) Temel Duygusal İhtiyaçların Karşılanmaması: Young, Klosko ve Weishaar (2009: 29), çocukluk döneminin evrensel olduğu kabul edilen temel ihtiyaçlarını tanımlamışlardır. Bu ihtiyaçlar:

a. Başkalarına güvenli bağlanma (çocuğun güvenliğinin sağlanması, çocuğa istikrarlı bir şekilde bakım verilmesi ve çocuğun diğerleri tarafından benimsenmesini kapsar.)

b. Özerk olma, yetkinlik kazanma ve olumlu kimlik algısı

c. İhtiyaç ve duyguları özgür bir şekilde ifade edebilme

d. Kendiliğindenlik (spontan olma) ve rol yapma (oyun)

e. Akılcı sınırlar ve özdenetim

Bireyler bu ihtiyaçlara farklı düzeyde gereksinim duyabilirler. Psikolojik sağlık için bu ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Bu ihtiyaçların engellenmesi ise erken dönem uyumsuz şemaların gelişimine yol açar. İhtiyaçların engellenmesinde çocuğun erken dönemde içinde bulunduğu çevrenin yanında çocuğun mizacı da önemli bir faktördür. Bu iki faktörün etkileşimi sonucu temel duygusal ihtiyaçları uyumlu yollardan karşılayamayan birey, uyumsuz yollarla bu ihtiyaçları gidermeye çalışır.

2) Erken Dönem Yaşam Deneyimleri: Şema terapinin gelişiminde etkili olduğu bilinen (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 89) bağlanma kuramının da belirttiği gibi, ebeveynlerle erken dönemdeki etkileşimler son derece önemlidir. Erken dönem uyumsuz şemaların en temel nedeninin çocukluk dönemindeki olumsuz yaşantılar olduğu düşünülmektedir. Şemalar, bireyin yaşamının erken dönemlerinde içinde bulunduğu ortamın dinamiklerini yansıtmaktadır. Bu nedenle bir erken dönem uyumsuz şema aktive olduğunda, şemayı aktive eden olay kişiye, çocukluk döneminde ebeveynlerle yaşanan hoş olmayan deneyimleri hatırlatmaktadır. Çocuğun yaşamının daha sonraki dönemlerinde okul, akranlar, kültür gibi diğer faktörler daha belirleyici olmakta ve erken dönem uyumsuz şemaların gelişmesine neden olabilmektedir. Ancak bahsedilen faktörlerin etkisiyle daha sonra gelişen şemalar, yaşamın erken dönemlerinde gelişen şemalar kadar yaygın ya da güçlü olmamaktadır (Young, Klosko, & Weishaar, 2003: 30-32; Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 29-30).

Erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde rolü olduğu düşünülen 4 erken dönem yaşam deneyiminden söz edilmektedir. Bunlardan ilki ihtiyaçların engellenmesidir. İhtiyaçları engellenen çocuk; sevgi, anlayış ve istikrardan yoksundur ve çok az iyi yaşantı deneyimler. İhtiyaçların engellenmesi durumunda duygusal yoksunluk ya da terk edilme şemaları gelişebilmektedir. Erken dönem uyumsuz şemaların gelişmesine neden olan ikinci yaşantı türü travmatizasyon ya da kurbanlaştırılmadır. Her iki durumda da çocuk zarar görür ve bu deneyimler sonucu güvensizlik/suistimal edilme, kusurluluk/utanç, hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık gibi şemalar gelişir. Çocuğun aşırı korunması durumunda da erken dönem uyumsuz şemalar gelişebilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi özerk olma, yetkinlik kazanma ve gerçekçi sınırların olması çocuğun temel ihtiyaçlarından biridir. Ancak ebeveynin çocuğu aşırı koruması ya da çocuğa sınır koymaması durumunda bu temel ihtiyaçlar karşılanmamış olur ve bağımlılık/yetersizlik ya da hak görme/büyüklenmecilik şemaları gelişebilir. Şema gelişimine yol açan bir diğer yaşantı ise seçici içselleştirme ya da önem verilen kişilerle özdeşleşmedir. Çocuk yaşamındaki önemli figürlerin, genellikle de ebeveynlerinin duygu, düşünce, davranış ve deneyimlerini seçici olarak içselleştirir ve onlarla özdeşim kurar. Kiminle özdeşim kurulacağı ya da hangi duygu, düşünce ya da davranışların içselleştirildiği konusunda ise mizacın belirleyici olduğu düşünülmektedir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 30-31).

3) Duygusal Mizaç: Erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde rol oynayan önemli bir faktör de mizaçtır. Her çocuk diğerlerinden farklı ve benzersiz bir mizaçla dünyaya gelir. Mizaç hem çocuğun nasıl yaşantılara maruz kalacağı, hem de karşılaştığı durumlardan nasıl etkileneceği konusunda belirleyicidir. Başka bir deyişle farklı mizaca sahip çocuklar, bu sebeple hem aile içinde farklı yaşantılar deneyimleyebilir, hem de farklı mizaçları nedeniyle aynı yaşantıdan farklı şekillerde etkilenebilirler. Bu nedenle mizacın yaşam olaylarıyla etkileşimi şemaları şekillendirmektedir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 31-33).

2.1.3. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şema modelinde karşılanmamış temel duygusal ihtiyaçların oluşturduğu 5 şema alanında yer alan toplam 18 erken dönem uyumsuz şema bulunmaktadır. Bu şema alanları ve içerdikleri şemalar şu şekilde özetlenebilir: (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 33-43).

Alan 1: Ayrılma ve Dışlanma/Reddedilme

Güvenlik, istikrar ve bakım gibi temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması bu alandaki şemaların gelişimine neden olur. Bu alandaki şemalara sahip olan bireyler, güvenli bağlanma geliştirememişlerdir. Bu nedenle sevgi, aidiyet, korunma, kabul edilme ve saygı gibi ihtiyaçlarının hiçbir zaman giderilmeyeceği inancına sahiptirler.

Bu kişilerin aileleri genellikle tutarsız, istismar eden, soğuk, reddedici ya da dış dünyadan izoledir. Bu alandaki şemalar genellikle travmatik çocukluk deneyimleri sonucu gelişen ve oldukça zarar verici olan şemalardır. Yetişkinlik dönemindeki yansımaları ise zarar verici ilişkilerden kaçmak biçiminde olabileceği gibi, yakın ilişkilerden tümüyle kaçınmak şeklinde de olabilir.

Ayrılma ve dışlanma/reddedilme alanında yer alan şemalar şunlardır:

1. Terk Edilme/İstikrarsızlık: Bu şemaya sahip olan kişiler genellikle tutarsız ailelere sahiptirler ve ihtiyaçları istikrarlı bir şekilde karşılanmamıştır. Bu nedenle yaşamlarındaki önemli kişilerin de istikrarlı olmadığını düşünürler. Önem verdikleri kişiler ölecek, başkaları için kendilerini terk edecek ve bir şekilde bu önemli kişilerin bireyin yaşamındaki varlığı sürekli olmayacaktır. Bu nedenle duygusal ihtiyaçlarının karşılanmayacağı inancına sahiptirler.

2. Güvensizlik/Suistimal Edilme: Bu şemaya sahip olan bireylerin aileleri genellikle ihmal ve istismar eden ailelerdir. Bu kişiler diğer insanların fırsat bulduklarında kendi çıkarları için onlara yalan söyleyecekleri; onları aldatacak, istismar edecek, kötüye kullanacakları; kasıtlı olarak ya da ihmalkarlıkları nedeniyle onlara zarar verecekleri beklentisi içindedirler.

3. Duygusal Yoksunluk: Bu şemaya sahip olan kişiler genellikle duygusal olarak soğuk ailelerden gelirler. Duygusal bağ kurma ihtiyaçlarının yeterince karşılanmayacağı beklentisi içindedirler. Duygusal yoksunluk ilgi (şefkat, sıcaklık yoksunluğu), empati (kendini açma, anlaşılma, karşılıklı paylaşım yoksunluğu) ve korunma yoksunluğu (yönlendirilme, rehberlik yoksunluğu) biçiminde kendini gösterebilir.

4. Kusurluluk/Utanç: Bu şemaya sahip olan bireylerin aileleri genellikle reddedicidir. Bu kişiler kötü, kusurlu ve değersiz olduklarına bu nedenle diğer insanlar tarafından sevilmeceklerine inanırlar. Bu şema utanç duygusunu da içerir. Çünkü bu

şemaya sahip olan bireyler kendilerinde algıladıkları eksiklik ve kusurlardan utanç duyarlar. Kişilerin algıladıkları kusurlar genel (dış görünüş gibi) ya da kişisel (bencillik gibi) olabilir.

5. Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma: Bu şemaya sahip olan kişilerin aileleri genellikle dış dünyadan izoledir. Bu sebeple bu bireyler de diğerlerinden farklı oldukları, herhangi bir grup ya da topluluğa ait olmadıkları inancını taşırlar.

Alan 2: Zedelenmiş Özerklik ve Performans

Temel duygusal ihtiyaçlardan biri olan özerk olma ve yetkinlik kazanma ihtiyacının engellenmesi bu alandaki şemaların gelişimine neden olur. Bu alandaki şemalara sahip olan bireyler ebeveynlerinden ayrı bir hayatları olmadığı inancını taşırlar ve bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdüremeyeceklerini düşünürler.

Bu kişiler genellikle onları aşırı koruyan ve onların yerine her şeyi yapan ya da aksine onların ihtiyaçlarını karşılamayan, onlarla ilgilenmeyen ve onlara bakmayan ailelere sahiptirler. Aileleri onların otonomi girişimlerini desteklememiş ve özgüvenlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle bu bireyler yetişkin yaşamlarında da olumlu kimlik algısından yoksun, kendini ortaya koyamayan, bireysel hedefler belirlemeyen insanlar olurlar.

Zedelenmiş özerklik ve performans alanında yer alan şemalar şunlardır:

6. Bağımlılık/Yetersizlik: Bu şemaya sahip olan kişiler başkalarının yardımı olmaksızın günlük işlerini yapamayacakları ve sorumluluklarını yerine getiremeyecekleri inancına sahiptirler. Karar vermekte zorlanır, günlük problemlerini çözemezler.

7. Hastalıklar ve Zarar Görme Karşısında Dayanıksızlık: Bu şemaya sahip olan bireyler her an bir felaket olacağı beklentisi içindedirler. Bu felaketten korunamayacak ya da onunla başa çıkamayacaklardır. Bu nedenle yoğun bir korku yaşarlar. Korkulan olay tıbbi (örn., kalp krizi geçirme), duygusal (örn., kontrolünü kaybetme) ya da dışsal (örn., doğal felaketler) bir durum olabilir.

8. Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik: Bu şemaya sahip olan bireyler önem verdikleri kişilerle aşırı yakınlık kurma eğilimindedirler. Öyle ki bu yakınlık onların bireysel ve sosyal gelişimlerini engeller. Diğerlerinin ilgisi olmadan mutlu olamayacakları, onların desteği olmadan yaşayamayacakları inancını taşırlar.

9. Başarısızlık: Bu şemaya sahip olan kişiler kaçınılmaz bir şekilde başarısız olacakları beklentisi içindedirler. İş ya da okul gibi alanlarda yaşıtlarına kıyasla yetersiz olduklarına inanırlar. Kendilerini beceriksiz, yetersiz ve yeteneksiz olarak görürler.

Alan 3: Zedelenmiş Sınırlar

İhtiyaç duyulan akılcı sınırların olmaması bu alandaki şemaların gelişimine neden olur. Bu nedenle bu alandaki şemalara sahip olan bireyler de içsel sınırlar geliştiremezler. Başkalarının haklarına saygı göstermek, işbirliği yapmak, verilen sözleri tutmak, uzun vadeli hedefler belirleyip bunlara ulaşmak gibi konularda sıkıntı yaşarlar. Sorumsuz, şımarık, bencil ve narsisistik özellikler gösterirler.

Bu alandaki şemalara sahip olan kişiler, genellikle fazla hoşgörülü ve serbest ailelere sahiptirler. Çocukluk döneminde ailelerinin hoşgörüsü nedeniyle, diğerlerinin uyduğu kurallara uymaya, diğerlerini dikkate almaya ya da kendilerini kontrol etmeye gerek görmezler. Dolayısıyla yetişkin yaşamlarında da kendilerine yarar sağlayacak olsa bile hazzı erteleyemeyen, dürtülerine göre hareket eden bireyler olurlar.

Zedelenmiş sınırlar alanında yer alan şemalar şunlardır:

10. Hak Görme/Büyüklenmecilik: Bu şemaya sahip olan kişiler diğer insanlardan üstün olduklarını düşünür ve bu nedenle bazı özel hak ve ayrıcalıklara sahip oldukları inancını taşırlar. Kurallara uymak istemez, başkalarına zarar verse bile kendi istediklerini yapmaya devam ederler. Güce önem veren, baskın, talepkar ve empatiden yoksun kişilerdir.

11. Yetersiz Özdenetim/Özdisiplin: Bu şemaya sahip olan bireyler hedeflerine ulaşma yolunda kendilerini disipline edemez ve bu yolda karşlarına çıkan engellere katlanamazlar. Duygu ve dürtülerinin ifadesini denetlemekte zorluk çekerler.

Alan 4: Başkalarına Yönelimlilik

İhtiyaç ve duyguları özgür bir şekilde ifade edebilme ihtiyacının engellenmesi bu alandaki şemaların gelişimine neden olur. Bu alandaki şemalara sahip olan kişiler diğerleriyle ilişkilerini sürdürüebilmek ve onların tepkilerinden kaçınıp sevgi ve onay alabilmek için, kendi istek ve ihtiyaçlarından çok başkalarının istek ve ihtiyaçlarına önem verirler. Kendi ihtiyaçlarına odaklanmak yerine diğerlerinin tepkilerine odaklandıkları için kendi duygu ve düşüncelerine yönelik farkındalıkları düşüktür.

Bu alandaki şemalara sahip olan bireyler, genellikle ailelerinden koşullu kabul görmüşlerdir. Bu nedenle çocukluk döneminde ebeveynlerinden sevgi ve onay alabilmek için ihtiyaçlarını özgür bir şekilde ifade edemez ve duygularını bastırırlar. Bu tip ailelerde ebeveynlerin önemseydiği şey çocuğun duygusal ihtiyaçları değil, kendi duygusal ihtiyaçları ve sosyal görünümüdür.

Başkalarına yönelimlilik alanında yer alan şemalar şunlardır:

12. Boyun Eğicilik: Bu şemaya sahip olan kişiler diğerlerinin olumsuz tepkilerinden ya da onlar tarafından terk edilmekten kaçınmak için kontrolü başkalarına bırakırlar. İhtiyaçlarının ya da duygularının önemli olmadığını düşünür ve bu nedenle istek ve ihtiyaçlarını (ihtiyaçların boyun eğmesi) ya da duygusal tepkilerini (duyguların boyun eğmesi) bastırırlar.

13. Kendini Feda: Bu şemaya sahip olan bireyler önem verdikleri kişilerle duygusal bağlarını sürdürmek, suçluluktan kurtulmak ya da benlik saygılarını arttırmak için kendi memnuniyetleri pahasına başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanırlar. Ancak kendi ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı düşüncesi kızgınlığa neden olur.

14. Onay Arayıcılık: Bu şemaya sahip olan bireyler gerçek ve güvenli bir benlik duygusu geliştirememişlerdir. Tanınmaya, ilgi görmeye ve diğerleri tarafından onaylanmaya odaklanırlar. Öz saygıları da, benliklerine ilişkin kendi algılarından çok diğerlerinin tepkilerine göre belirlenir. Bu nedenle statü, para ve sosyal kabule aşırı önem verirler.

Alan 5: Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama

Spontan olma ihtiyacının engellenmesi bu alandaki şemaların gelişimine neden olur. Bu alandaki şemalara sahip olan kişiler, kendini ifade etme, rahatlama, mutluluk, yakın ilişkiler ve sağlık pahasına duygu ve dürtülerini bastırarak, içselleştirdikleri katı kurallara uymaya çalışırlar.

Bu alandaki şemalara sahip olan kişiler genellikle sert, baskıcı ve kuralcı ailelere sahiptirler. Çocukluk döneminde bu bireyler; kendini kontrol etmeye, içinden geldiği gibi davranmak ve oyun oynamaktan daha çok önem verilen bir ortamda yetişirler. Yetişkinlik döneminde de her an tetikte olmaları gerektiği inancını taşırlar. Sürekli tetikte olmazlarsa hayatlarının alt üst olacağı beklentisi içindedirler.

Aşırı tetikte olma ve baskılama alanında yer alan şemalar şunlardır:

15. Olumsuzluk/Karamsarlık: Bu şemaya sahip olan kişiler yaşamın olumsuz yönlerine odaklanma eğilimindedirler. İş, kişilerarası ilişkiler ya da maddi konular gibi yaşama ilişkin çeşitli alanlarda problem yaşayacakları; kayıp, ihanet, hayal kırıklığı gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşacakları beklentisi içindedirler. Bu kişiler olumlu sonuçları önemsiz görüp, olası olumsuz sonuçları abarttıkları için, yapacakları bir hatanın onları büyük bir yıkıma sürükleyeceğine inanırlar. Bu nedenle genellikle tedirgin ve endişelidirler.

16. Duygusal Baskılama: Bu şemaya sahip olan bireyler kontrolü kaybetmekten ve diğerleri tarafından eleştirilmekten kaçınmak için spontan duygu, davranış ve iletişimi baskırlar. Bu baskılama öfke ya da olumlu dürtülerin bastırılması biçiminde olabileceği gibi, incinebilirliğin ifadesinde zorlanma ya da duyguları görmezden gelip mantığa aşırı vurgu yapma biçiminde de kendini gösterebilir.

17. Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik: Bu şemaya sahip olan bireyler utanç duygusundan ve diğerlerinin onaylamamasından kaçınmak için içselleştirdikleri katı ve yüksek standartlara uymaları gerektiğini düşünürler. Bu nedenle kendilerini ve başkalarını eleştirir ve hem kendilerine hem de diğerlerine yoğun bir baskı uygularlar. Bu şemanın mükemmeliyetçilik, çeşitli alanlara yönelik katı kurallar belirleme, zaman ve verimlilik konusunda kaygı yaşama gibi farklı görünüşleri olabilir.

18. Cezalandırıcılık: Bu şemaya sahip olan bireyler, içselleştirdikleri standartları karşılayamayan kişilere hoşgörü ile yaklaşamazlar. Hata yapan kişinin sert bir şekilde cezalandırılması gerektiği inancını taşırlar. Hata yapan kişi kendileri olsa bile durum değişmez.

2.1.4. Bağlanma ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şema terapinin gelişiminde bağlanma kuramı oldukça etkili olmuştur. Young özellikle terk edilme şemasının gelişiminde bağlanma kuramına vurgu yapmaktadır (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 89). Şema kuramına göre erken dönem uyumsuz şemaların temelini oluşturan süreçlerden biri çocukluk döneminde temel duygusal ihtiyaçların karşılanmamasıdır. Bu duygusal ihtiyaçların başında ise güvenli bağlanma

gelmektedir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 29). İçsel çalışan modeller ve erken dönem uyumsuz şema kavramlarının, her ikisinin de erken dönem yaşantılara dayanması bakımından örtüşükleri görülmektedir. Young (1999) benliğe ilişkin temel inançların içsel çalışan modeller gibi erken dönemde özellikle aile ile yaşanan kişilerarası deneyimlerden kaynaklandığını, uyum bozucu temel inançların ebeveynler ile işlevsel olmayan etkileşimlerin bir sonucu olduğunu ileri sürmektedir. İçsel çalışan modeller ile temel inançların benzer teorik yapılar olduğu düşünülmektedir. Her ikisinin de yaşamın erken dönemlerinde gelişerek, yetişkinlikte sosyal etkileşimlerde sergilenen davranışlara rehberlik eden zihinsel temsiller haline geldikleri ileri sürülmektedir (Blissett ve ark., 2006: 164).

Platts, Tyson ve Mason (2002: 339) şemaları, bağlanma örüntülerinin farklı yönlerinin temsilleri olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Benliğe ve başkalarına ilişkin temel inançları içeren şemaların, bağlanma örüntüsündeki bireysel farklılıkları temsil ediyor olabileceğini ileri sürmektedirler. Bağlanma örüntüsündeki farklılıklar ise bireylerin benliğe ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modellerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, Bowlby'nin içsel çalışan modeller kavramına dayanarak, bağlanma örüntüsündeki bireysel farklılıkların, bireylerin farklı şemalara sahip olması ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bağlanma figürü ile yaşanan olumsuz deneyimlerden kaynaklanan güvensiz bağlanma örüntüsünün, bu olumsuz deneyimlerin tekrarlanması yoluyla erken dönem uyumsuz şemaların gelişimine yol açabileceği ileri sürülmektedir (Gay, Harding, Jackson, Burns, & Baker, 2013: 419). Bağlanma stillerinin yaşamın erken dönemlerindeki ilişkisel deneyimler ile şemaların gelişimi arasında bir köprü görevi gördüğü düşünülmektedir (Chorpita & Barlow, 1998: 3-21; Mason, Platts, & Tyson, 2005: 550; Platts, Tyson & Mason, 2002: 339). Erken dönem uyumsuz şemaların çocuğun bağlanma figürüne karşı olan tepkilerini ve başa çıkma biçimlerini içeren işlevsiz içsel çalışan modeller olduğu söylenmekte ve içsel çalışan modellerin zaman içinde katılma eğilimine benzer şekilde, yeni bilgilerin var olan şemalara uygun şekilde yorumlanmasıyla şemaların da devamlılığından söz edilmektedir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 90-91).

Bağlanma stilleri ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiye dair ampirik kanıtlar da bulunmaktadır. Mason, Platts ve Tyson (2005: 549-559) erken dönem uyumsuz şemaların bağlanma stilleri ile ilişkisini incelemek amacıyla ruh sağlığı servisine başvuran

72 kişi ile çalışmışlardır. Araştırma sonucunda saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahip olan katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha fazla erken dönem uyumsuz şemaya sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca, korkulu bağlanma stiline sahip olan grup, diğer bağlanma stillerini temsil eden gruplardan daha fazla şemaya sahipken, güvenli bağlanma stiline sahip olan grup uyumsuz şema alanlarından en düşük puanları elde etmiştir. Bulgular, saplantılı bağlanma stiline sahip olan katılımcıların terk edilme/istikrarsızlık, boyun eğicilik ve duygusal yoksunluk şemalarından, korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların ise sosyal izolasyon, kusurluluk/utanç ve duygusal baskılama şemalarından alınan yüksek puanlar ile karakterize olduklarını göstermiştir. Saplantılı bağlanan katılımcıların yüksek puan aldıkları şema boyutları ayrılma ve dışlanma/reddedilme ve başkalarına yönelimlilik, korkulu bağlanan katılımcıların yüksek puan aldıkları şema boyutları ise ayrılma ve dışlanma/reddedilme ve aşırı tetikte olma ve baskılama şema alanlarının kapsadığı şemalardır.

Bağlanma örüntüsü ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki boylamsal ilişkiyi incelemek için yaptıkları 15 yıl süren çalışmalarında Simard, Moss ve Pascuzzo (2011: 349-366), katılımcıların bağlanma stillerini çocukluk döneminde Yabancı Ortam yöntemi (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978) ile değerlendirmişlerdir. 15 yıl sonra ise, katılımcıların bağlanma örüntülerini öz bildirim yoluyla yeniden değerlendirmiş ve hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemindeki bağlanma örüntülerinin erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda çocukluk döneminde kararsız bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma ve baskılama; yetişkinlik döneminde saplantılı bağlanan katılımcıların ise güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma ve baskılama olmak üzere tüm şema alanlarını kapsayan çeşitli şemalardan daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir.

2.1.5. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Sosyal Kaygı

Sosyal kaygı bozukluğunun bilişsel modellerine göre insanlar diğerleri üzerinde iyi bir izlenim bırakmak istedikleri ancak bunu yapabileceklerinden emin olmadıklarında sosyal kaygı yaşarlar (Leary, 2010: 474-475; Leary & Kowalski, 1995: 19; Schlenker & Leary, 1982: 641-669). Sosyal kaygı bozukluğu olan bireyler önceki deneyimlerine dayanarak bir takım varsayımlar geliştirirler. Korktukları toplumsal durumlara girdiklerinde bu varsayımlar aktive olarak kişilerin içinde buldukları durumu tehlikeli olarak algılamalarına neden olur. Böylece diğerlerinin eleştirel olduklarını varsayıp kendilerinin olumsuz değerlendirilme tehlikesi altında olduğunu düşünen kişilerin dikkat odağı değişir ve kendine odaklanmış dikkat artar (Clark & Wells, 1995: 69-93). Bu durum çeşitli bilişsel süreçlerin harekete geçmesine neden olur (Hoffmann, 2007: 196). Sosyal kaygı bozukluğu olan bireyler olayları daha olumsuz yorumlama eğiliminde olurlar, olumsuz sonuçların gerçekleşme ihtimalini ve bunların olası bedellerini abartırlar (Beck, Emery, & Greenberg, 1985). Kısacası bu modeller sosyal kaygının sürdürülmesinde dikkat yanlılığı, yargılama ve yorumlama yanlılığı gibi bilişsel süreçlerin rolüne vurgu yapmaktadır (Clark & Wells, 1995: 69-93; Leary & Kowalski, 1995; Rapee & Heimberg, 1997: 741-756).

Beck (1976) bilişlerin hiyerarşik bir yapılanma gösterdiğini belirtmektedir. Yüzeyde otomatik düşünceler yer alırken daha derinde ise bilişsel şemalar bulunmaktadır. Young ve meslektaşları ise bu görüşü genişleterek psikolojik sıkıntıların temelinde yattığı ileri sürülen erken dönem uyumsuz şemaları tanımlamışlardır (Young, 1990, 1999; Young, Klosko, & Weishaar, 2003). Sosyal kaygı bozukluğunun çağdaş bilişsel modelleri de sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin kendilerine ve diğerlerine ilişkin zihinsel temsillerinin ya da uyum bozucu şemalarının olduğunu öne sürmektedir. Bu şemalar benliğin diğerleri tarafından nasıl görüldüğüne ilişkin zihinsel temsilleri de içerir. Sosyal kaygı bozukluğu olan bireyler tarafından çarpıtılan bu temsiller, sosyal durumlara ilişkin içsel ve dışsal bilgileri değiştirerek sosyal kaygıda rol oynarlar (Heimberg, Brozovich, & Rapee, 2010: 397-398).

Literatür incelendiğinde, erken dönem uyumsuz şemaların depresyon, kişilik bozuklukları ve yeme bozuklukları gibi çeşitli psikolojik bozukluklar ile ilişkili olduğu görülmektedir (örn., Hinrichsen, Waller & Emanuelli, 2004: 784-787; Joyev & Jackson,

2004: 467-478; Reeves & Taylor, 2007: 96-104; Riso ve ark., 2006: 515-529). Erken dönem uyumsuz şemalar ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı ise oldukça azdır. Yapılan çalışmalar ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans ile başkalarına yönelimlilik şema alanlarında yer alan erken dönem uyumsuz şemaların sosyal kaygının gelişmesi ve sürdürülmesinde rolü olduğunu göstermektedir (Calvete, 2014: 735-746; Calvete, Orue, & Hankin, 2013a: 278-288; Calvete, Orue, & Hankin, 2015: 85-99; Mairet, Boag, & Warburton, 2014: 171-190; Pinto-Gouveia, Castilho, Gallardo, & Cunha, 2006: 571-584).

Pinto-Gouveia, Castilho, Gallardo ve Cunha (2006: 571-584) tarafından yapılan çalışmada, sosyal kaygı bozukluğu olan hastaların şemaları diğer kaygı bozuklukları (panik bozukluk ve obsesif kompulsif bozukluk) olan hastaların ve hasta olmayan kontrol grubunun şemaları ile karşılaştırılmıştır. Sosyal kaygı bozukluğu olan hastalardan oluşan grubun duygusal yoksunluk, başarısızlık, kusurluluk/utanç, güvensizlik/suistimal edilme, bağımlılık/yetersizlik, sosyal izolasyon/yabancılaşma ve boyun eğicilik şemalarından diğer kaygı bozuklukları olan hastalardan daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur. Sosyal kaygı bozukluğu olan hastaların yüksek puan aldıkları şema boyutları ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans ve başkalarına yönelimlilik şema alanlarının kapsadığı şemalardır. Sonuçlar sosyal kaygı bozukluğu olan hastaların, kontrol grubu ve diğer kaygı bozukluklarına sahip olan hastalara kıyasla benliğin kusurlu ve başarısız, sosyal açıdan istenmez ve izole olarak algılanmasına ilişkin şemalardan daha yüksek puanlar aldıklarını göstermekte ve sosyal fobinin bilişsel modelini dolaylı olarak desteklemektedir. Ayrıca bulgular her iki klinik grubun da şema alanlarının çoğunda kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldıklarını ve sosyal kaygı bozukluğunu diğer kaygı bozukluklarından ayıran şemaların ayrılma ve dışlanma/reddedilme alanına ait olduğunu göstermiştir.

Eldoğan'ın (2012: 58-60) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada katılımcılar sosyal fobi belirti düzeylerine göre üç gruba ayrılarak, gruplar arasında erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçları sosyal fobi belirti düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş otonomi, kopukluk ve zedelenmiş sınırlar şema alanlarından sosyal fobi belirti düzeyi orta ve düşük olan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir.

Calvete, Orue ve Hankin (2013a: 279-286) tarafından ergenler ile yapılan boylamsal bir çalışmada erken dönem uyumsuz şemalar ile sosyal kaygı arasındaki ilişki araştırılmış ve otomatik düşüncelerin bu ilişkideki aracı rolü incelenmiştir. Sonuçlar başkalarına yönelimlilik şema alanının sosyal kaygının gelişimi ve sürdürülmesinde önemli bir rolü olduğunu göstermiştir. Calvete (2014: 735-746) tarafından ergenlerle yapılan başka bir boylamsal çalışmada da başkalarına yönelimlilik şema alanının sosyal kaygı düzeyindeki artışı yordadığı bulgusu desteklenmiştir.

Calvete, Orue ve Hankin (2015: 85-99) tarafından yapılan bir diğer boylamsal çalışmada erken dönem uyumsuz şemaların sosyal kaygı belirtilerindeki artışı yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans ve başkalarına yönelimlilik şema alanlarının sosyal kaygı belirtileri ile ilişkili olduğu ve belirtilerin zaman içindeki sürekliliğini yordadığı saptanmıştır.

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada psikopatoloji için risk faktörlerinden biri olan erken dönem uyumsuz şemaların sosyal kaygı ile ilişkisi incelenmiştir. Sosyal kaygı ile ayrılma ve dışlanma/reddedilme şema alanı arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin, sosyal kaygı düzeyi düşük olan bireylere kıyasla ayrılma ve dışlanma/reddedilme alanında daha fazla şemaya sahip olduklarını göstermiştir (Mairet, Boag, & Warburton, 2014: 171-190).

Bilişlerin hiyerarşik yapısı nedeniyle, derindeki şemalar yüzeydeki otomatik bilişsel süreçler yoluyla davranışı etkilemekte (Beck, 1976) ve psikopatolojilerde görülen biliş, duygu ve davranışlara rehberlik etmektedir. (Young, 1994). Bu nedenle erken dönem uyumsuz şemaların sosyal kaygının gelişimine ve sürdürülmesine neden olması, bazı erken dönem uyumsuz şemaların özelliklerinin sosyal kaygısı olan bireylerin bilişsel yanlılıklarına benzerliği ile açıklanmaktadır (Calvete, Orue, & Hankin, 2013a: 279).

Sosyal kaygı bozukluğunun bilişsel modelleri (örn., Clark & Wells, 1995: 69-93; Rapee & Heimberg, 1997: 741-756) olumsuz değerlendirilme korkusunun sosyal kaygının temel bir özelliği olduğunu belirtmektedir. Bu durum ayrılma ve dışlanma/reddedilme alanındaki şemalara sahip olan bireylerin kabul görmeyecekleri; sevgi, saygı ve aidiyet gibi

ihtiyaçlarının karşılanmayacağı beklentisi içinde olmaları (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 33-34) ile tutarlı görünmektedir.

Sosyal kaygı bozukluğunun bilişsel modelleri (örn., Clark & Wells, 1995: 69-93; Rapee & Heimberg, 1997: 741-756) ile kendilik sunumu modeli (Schlenker & Leary, 1982: 641-669) göz önüne alındığında zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki şemaların sosyal kaygı ile ilişkili olması beklenebilir. Bilişsel modeller sosyal kaygı yaşayan bireylerin sosyal durumlara uygun davranışlar sergilemeleri için gerekli olan becerilerinin yetersiz olduğunu düşündüklerini ve diğerlerini kendilerinden daha yeterli gördüklerini ileri sürmektedir. Kendilik sunumu modeli de benzer şekilde bireyin diğerleri üzerinde istenilen izlenimi bırakmak için yeterli olmadığı şüphesini içerir. Zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki şemalara sahip olan bireyler de kendilerini yetersiz görme ve bağımsız bir şekilde başarılı bir performans sergileyemeyeceklerine inanma eğilimindedirler (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 35-39).

Sosyal kaygı yaşayan insanlar diğerleri tarafından kabul edilmek ve reddedilmekten kaçınmak isterler (Leary & Kowalski, 1995; Trower & Gilbert, 1989: 21-27). Bu nedenle başkalarına yönelimlilik alanındaki şemaların da sosyal kaygı ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Başkalarına yönelimlilik alanındaki şemalara sahip olan bireyler de diğerlerinin tepkilerinden kaçınıp onlardan sevgi ve onay almak isterler (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 36-41).

2.2. REDDEDİLME DUYARLILIĞI

Ait olma ihtiyacı insanın temel bir güdüsü olduğu için, insan diğerleriyle güçlü bağlar geliştirme isteği içindedir (Baumeister & Leary, 1995: 497-529). Bu nedenle reddedilmekten kaçınmak ve kabul görmek oldukça önemlidir. İnsanların reddedilmeye ilişkin algıları farklıdır ve dolayısıyla reddedilme karşısında farklı tepkiler verirler. Bazı insanlar istenmeyen kişilerarası olayları daha ılımlı bir şekilde yorumlarken, bazıları ise önem verdikleri kişilerin duyarsızlıklarını kasıtlı bir ret olarak algılayıp, aşırı tepki verebilir. Bu duyarsızlıklar son derece küçük ve önemsiz, hatta hayali olabilir. Ancak bunları önem verilen kişiler tarafından kasıtlı bir reddedilme olarak yorumlamak ve buna bağlı olarak verilen aşırı tepkiler kişilerarası ilişkilere zarar verir (Downey & Feldman, 1996: 1327). Reddedilmeye verilen uyum bozucu tepkileri açıklamak için reddedilme

duyarlılığı terimi ortaya atılmıştır. Bağlanma kuramı ve sosyal-bilişsel kurama dayanarak reddedilme duyarlılığı, reddedilmeye ilişkin beklenti kaygısı yaşama, kolayca ret algılama ve reddedilmeye aşırı tepki verme eğilimi olarak tanımlanmıştır (Downey & Feldman, 1996: 1327; Downey, Lebolt, Rincon, & Freitas, 1998: 1076; Feldman & Downey, 1994: 231-235).

Erken dönemde yaşanan reddedilme deneyimlerinin içselleştirilmesinin bireyin sonraki ilişkilerini etkilediği düşünülmektedir. Yaşamın erken dönemlerindeki reddedilme deneyimlerinin sonraki depresyon (Whitbeck ve ark., 1992: 1036-1045), sosyal geri çekilme (Maccoby & Martin, 1983: 1-103) ve madde kötüye kullanımı (Campo & Rohner, 1992: 429-440) ile ilişkili olduğuna dair ampirik kanıtlar bulunmaktadır. Reddedilme duyarlılığı da, reddedilme deneyimlerinden kaynaklanan, reddedilme olasılığının olduğu sosyal durumlarda aktive olarak reddedilme beklentilerini sürdüren ve böylece kişilerarası ilişkileri çeşitli şekillerde etkileyen (Downey, Bonica, & Rincon, 1999: 149) bilişsel-duygusal bir işleme sistemi (Mischel & Shoda, 1995: 246-268) olarak görülmektedir. Yapılan çalışmalar reddedilme duyarlılığının depresyon (Ayduk, Downey, & Kim; 2001) ve sınır kişilik bozukluğu (Ayduk ve ark., 2008) ile ilişkili olduğunu ve kişilerarası ilişkilere zarar verdiğini (Downey, Bonica, & Rincon, 1999; Downey & Feldman; 1996; Downey, Freitas, Michaelis, & Khouri, 1998) göstermektedir.

2.2.1. Bağlanma ve Reddedilme Duyarlılığı

Reddedilme duyarlılığı modeline göre reddedilme duyarlılığının temelinde erken dönemde yaşanan ve tekrarlayan reddedilme deneyimleri bulunmaktadır. Erken dönemdeki bu deneyimler içselleştirilerek kişinin reddedilmeye duyarlı olmasına neden olur (Downey & Feldman, 1996: 1327; Downey, Khouri, & Feldman, 1997: 85; Feldman & Downey, 1994: 231; Pietrzak, Downey, & Ayduk, 2005: 62).

Bağlanma kuramı (Bowlby, 1973, 1980, 1982), erken dönemdeki reddedilme deneyimleri ile sonraki kişilerarası işlevsellik arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörleri en ayrıntılı ele alan modeldir. Bowlby (1973, 1980, 1982) çocukların birincil bakım veren ile erken dönemdeki ilişkileri sonucu içsel çalışan modeller geliştirdiklerini ileri sürmektedir. Erken dönemde gelişen ve sonraki kişilerarası ilişkilere rehberlik eden bu içsel çalışan modeller çocuğun, diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılayacağına ya da reddedeceğine ilişkin

beklentilerini içerir. Bakım veren çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı ve bu ihtiyaçları tutarlı bir şekilde karşılama eğilimindeyse, çocuk diğerlerinin onu kabul edip destekleyecekleri beklentisini içeren içsel çalışan modeller geliştirir. Bakım verenin çocuğun ihtiyaçlarını reddetme eğiliminde olması durumunda ise, çocuk diğerlerinin kendisini kabul edip etmeyecekleri ve destekleyip desteklemeyecekleri hakkında korku ve şüpheleri içeren güvensiz içsel çalışan modeller geliştirir.

Reddedilme duyarlılığı modeli de Bowlby'nin (1973, 1980, 1982) görüşlerinden yola çıkarak, reddedilme duyarlılığını erken dönemdeki reddedilme deneyimleri ile ilişkilendirmektedir. İhtiyaçları bakım veren tarafından açık ya da örtük bir şekilde reddedilen çocukların reddedilmeye duyarlı olacağı ileri sürülmektedir. Bu kişiler reddedilmekten kaçınmaya aşırı önem verirler. Çocukluk döneminde yaşadıkları reddedilme deneyimleri sonucunda bu bireyler, diğerlerinden kabul ve destek aradıklarında reddedilecekleri beklentisi geliştirir ve reddedilmeye ilişkin beklenti kaygısı yaşarlar. Reddedilmeye ilişkin beklenti kaygısı da, reddedilme işaretlerine karşı aşırı tetikte olmalarına ve en ufak bir reddedilme işareti ile karşılaştıklarında bile kolayca kasıtlı bir şekilde reddedildiklerini düşünmelerine neden olur (Downey & Feldman, 1996: 1328; Downey, Khouri, & Feldman, 1997: 85; Downey, Mougios, Ayduk, London, Shoda, 2004: 668; Feldman & Downey, 1994: 233).

Erken dönemdeki reddedilme deneyimlerinden kaynaklandığı düşünülen reddedilme duyarlılığı, bu deneyimlerin içselleştirilmesiyle yetişkinlik döneminde de etkisini sürdürüyor gibi görünmektedir (Downey & Feldman, 1996; Feldman & Downey, 1994). Erken dönemde ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarını reddetmesine karşı koruyucu bir tepki olarak gelişmiş olan reddedilme duyarlılığı bu yönüyle uyuma yönelik bir işleve sahiptir. Ancak yetişkinlik döneminde uygun olmayan davranışlara yol açtığı için uyum bozucu olmaktadır (Downey & Feldman, 1996: 1328).

Literatür incelediğinde az sayıda olmakla birlikte bağlanma ile reddedilme duyarlılığı ilişkisini araştıran çalışmalar olduğu görülmektedir. Feldman ve Downey (1994: 231-347), çocuklukta aile şiddetine maruz kalma, reddedilme duyarlılığı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, hem kaygılı-kaçınan hem de kaygılı-kararsız bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla reddedilmeye daha duyarlı olduklarını belirlemişlerdir.

Özen, Sümer ve Demir (2011: 163-181), yaptıkları çalışmada bağlanma ile arkadaşlık kalitesi arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının rolünü incelemişlerdir. Araştırma sonucunda reddedilme duyarlılığının hem kaygılı hem de kaçınan bağlanma ile güçlü bir korelasyon gösterdiğini rapor etmişlerdir.

Khoshkam, Bahrami, Ahmadi, Fatehizade ve Etemadi (2012: 363-374) tarafından yapılan çalışmada bağlanma stili ile reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkide endişe ve benlik saygısının aracı rolü incelenmiştir. Sonuçlar reddedilme duyarlılığının saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiğini ve endişenin reddedilme duyarlılığının artmasına, öz saygının ise reddedilme duyarlılığının azalmasına yol açtığını göstermiştir. Yani korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri yüksek düzeyde endişe ve düşük düzeyde öz saygı gelişimine zemin hazırlayarak reddedilme duyarlılığının gelişimine katkıda bulunmaktadır.

2.2.2. Reddedilme Duyarlılığı ve Sosyal Kaygı

Reddedilme duyarlılığı kişilerin çeşitli ilişkileri üzerinde etkili olan önemli bir faktördür (örn., Downey & Feldman, 1996: 1327-1343; Downey, Freitas, Michaelis, & Khouri, 1998: 545-560; Downey, Lebolt, Rincon, & Freitas, 1998: 1074-1091; Özen, Sümer, & Demir, 2011: 161-183). Reddedilme duyarlılığının çocukluk dönemindeki reddedilme deneyimlerinden kaynaklandığı düşünülmekte ve kişilerarası güçlüklerin temelini oluşturduğu ileri sürülmektedir (Downey & Feldman, 1996: 1327). Reddedilmeye duyarlı olan insanlar kişisel ve kişilerarası sıkıntı yaşama riski taşımaktadırlar (Ayduk ve ark., 2000: 776). Reddedilme duyarlılığı bazı kişilerarası sorunların temel belirtisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Feldman & Downey, 1994: 232). Reddedilmeye duyarlı olma ve olası bir reddedilme durumunda gösterilen tepki örüntüleri, sosyal kaygı ve çekingen kişilik bozukluğu gibi sosyal kaygı spektrumunda yer alan bozuklukların tanı kriterlerinin bir parçasıdır (APA, 2013). Bu klinik bozuklukların temelinde reddedilme duyarlılığının olabileceği düşünülmektedir (Feldman & Downey, 1994: 232).

Literatür incelendiğinde Fang ve arkadaşlarının (2011: 946-949) sosyal kaygı ile beden dismofik bozukluğu arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığın aracı rolünü inceledikleri araştırmalarında, sosyal kaygı ve reddedilme duyarlılığının ilişkili olduğu görülmüştür. Depresyon için bir risk faktörü olarak çalışılan reddedilme duyarlılığının

(örn., Ayduk, Downey, & Kim, 2001) olumsuz değerlendirilme, arzu edilen izlenimi bırakamama ve bunun sonucunda diğerleri tarafından reddedilme endişesini içeren sosyal kaygının altında yatan bir kişilik özelliği de olabileceği düşünülmektedir.

2.3. BAĞLANMA İLE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ ROLÜ

Bağlanma ile başka bir değişken arasındaki ilişki incelenirken aracı ve düzenleyici değişkenlerin belirlenmesi oldukça önemlidir (Feeney, 2002: 42). Ancak bu araştırmaların sayısı oldukça azdır (örn., Bosmans, Braet, & Van Vlierberghe, 2010: 374-380; Dağ & Gülüm, 2013: 240-247; Roelofs, Lee, Ruijten, & Lobbestael, 2011: 472-476; Roelofs, Onckels, & Muris, 2013: 377-385). Bu çalışmada temeli bağlanma kuramına dayanan ve sosyal kaygıda görülen bilişsel yanlılıklar ile benzerlik gösteren erken dönem uyumsuz şemalar ve yine bağlanma kuramından yola çıkan ve sosyal kaygının özelliklerinden biri olarak değerlendirilebilecek reddedilme duyarlılığı, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide potansiyel aracı değişkenler olarak ele alınmıştır. Depresyon ise kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır.

Bowlby (1982) erken dönemde birincil bakım veren ile yaşanan olumsuz deneyimlerin olumsuz içsel çalışan modeller olarak depolandığını ve psikopatoloji riskini arttırdığını ileri sürmektedir. Bilişsel modele göre uyum bozucu şemalar işlevsiz içsel çalışan modellerdir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 91). Erken dönemdeki olumsuz deneyimler sonucu gelişen şemalar psikopatolojilerde görülen biliş, duygu ve davranışlara rehberlik eder (Young, 1999). Bu nedenle, güvensiz bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların bilişsel bir aracı olduğu hipotezine dayanarak teorik bir model ortaya konabilir (Roelofs, Onckels, & Muris, 2013: 378). Bu modele ilişkin ampirik kanıtlar oldukça azdır. Yakın zamanda yapılan üç çalışmada erken dönem uyumsuz şemaların, güvensiz bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediği incelenmiştir.

Bosmans, Braet ve Van Vlierberghe (2010: 374-385) bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı etkisini incelemek için üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, bağlanmayı kaygı ve kaçınma olmak üzere iki boyutta

değerlendirmiş ve ayrılma ve dışlanma/reddedilme ile başkalarına yönelimlilik şema alanlarının kaygılı bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide tam aracı etkisinin olduğunu belirlemişlerdir. Araştırma sonuçları ayrıca ayrılma ve dışlanma/reddedilme şema alanının kaçınan bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu göstermiştir. Roelofs, Lee, Ruijten ve Lobbestael (2011: 472-476) ergenlerle yaptıkları çalışmada ayrılma ve dışlanma/reddedilme ve başkalarına yönelimlilik şema alanlarının güvensiz bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Roelofs, Onckels ve Muris (2013: 377-385) ise DSM-IV-TR tanı ölçütlerine göre en az bir Eksen I tanısı almış ergenlerle çalışmışlardır. Diğer çalışmalarla tutarlı olarak ayrılma ve dışlanma/reddedilme şema alanının güvensiz bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini bildirmişlerdir.

Literatür incelendiğinde bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünü inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hem güvensiz bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye erken dönem uyumsuz şemaların aracılık edebileceğine ilişkin teorik model, hem de erken dönem uyumsuz şemaların sosyal kaygı ile ilişkisi göz önüne alınarak, çalışmanın aracı değişkenlerinden biri erken dönem uyumsuz şemalar olarak belirlenmiştir.

Temeli bağlanma kuramına (Bowlby, 1973, 1980, 1982) dayanan reddedilme duyarlılığı modeli, reddedilme duyarlılığını erken dönemde yaşanan ve tekrarlayan reddedilme deneyimlerinin içselleştirilmesi ile ilişkilendirmektedir (Downey & Feldman, 1996: 1327; Downey, Khouri, & Feldman, 1997: 85; Feldman & Downey, 1994: 231; Pietrzak, Downey, & Ayduk, 2005: 62). Kişilerarası sorunların temel belirtisi olarak karşımıza çıkan reddedilme duyarlılığının (Feldman & Downey, 1994: 232) bağlanma ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkiyi etkileyebileceği düşünülebilir. Özen, Sümer ve Demir (2011: 163-181) bağlanma ile arkadaşlık kalitesi arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının rolünü inceledikleri araştırmalarında reddedilme duyarlılığının hem kaygılı hem de kaçınan bağlanma ile güçlü bir korelasyon gösterdiğini rapor etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre reddedilme duyarlılığının yalnızca kaçınan bağlanma ile etkileşimi arkadaşlık kalitesini yordamaktadır. Bulgular reddedilme duyarlılığının kaçınan bağlanma ile arkadaşlık kalitesi arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi olduğunu, kaçınan bağlanma ile arkadaşlık kalitesine kaygılı bağlanma ile olduğundan daha fazla zarar verebileceğini göstermektedir.

Literatür incelendiğinde bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünü inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bağlanma ile ilişkili olduğu çeşitli araştırmalar (Feldman & Downey, 1994: 231-347; Özen, Sümer, & Demir, 2011: 163-181; Khoshkam, Bahrami, Ahmadi, Fatehizade, & Etemadi, 2012: 363-374) tarafından gösterilen ve kişilerarası ilişkiler için risk faktörü olarak değerlendirilen reddedilme duyarlılığının sosyal kaygının bir özelliği olabileceği düşünülerek, bu çalışmanın aracı değişkenlerinden biri de reddedilme duyarlılığı olarak belirlenmiştir.

Sosyal kaygı gibi, depresyon da güvensiz bağlanma örüntüsü ile ilişkilidir (Bifulco, Moran, Ball, & Bernazzani, 2002: 50-59; Carnelley, Pietromonaco, & Jaffe, 1994: 133; Muller, Lemieux, & Sicoli: 163; Murphy & Bates, 1997: 835-844; Pettern, West, Mahoney, & Keller, 1993: 80; Sümer ve ark., 2009: 43). Ayrıca depresyonun bu çalışmanın aracı değişkenleri olan erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı ile de ilişkili olduğu görülmektedir. Sosyal kaygı ile ilişkili olan ayrılma ve dışlanma/reddedilme şema alanı ile zedelenmiş özerklik ve performans şema alanı depresyon ile de ilişkilidir (Calvete, Orue, & Hankin, 2013b; Camara & Calvete, 2012). Yapılan çalışmalar reddedilme duyarlılığının depresyon için bir risk faktörü olduğunu göstermektedir (örn., Ayduk, Downey, & Kim, 2001). Benzer bir ilişkinin reddedilme duyarlılığı ile sosyal kaygı arasında da var olduğu düşünülmektedir. Araştırma değişkenleri ile ilişkisi ve sosyal kaygı ile eş tanı oranının yüksek olması nedeniyle bu çalışmada depresyon kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır.

Bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken önem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığının aracı değişkenler olarak kullanıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu iki değişkenin aracı değişkenler olarak ele alınmasıyla bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılacağı ve kuramsal açıdan olduğu kadar, uygulama alanı için de önemli bilgilerin edinileceği düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞLANMA KURAMI PERSPEKTİFİNDEN SOSYAL KAYGI: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ ROLÜ

3.1. YÖNTEM

Bu bölümde, ilk olarak katılımcıların özellikleri ve araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgilere yer verilecektir. Ardından çalışmanın yürütülmesine ilişkin bilgilerden ve araştırma bulgularından bahsedilecektir.

3.1.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim öğretim yılında Uludağ Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve bölümlerinde lisans eğitimine devam eden ve gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 557 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklemde 358 (%64.3) kadın, 199 (%35.7) erkek öğrenci bulunmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 17 – 27, yaş ortalaması ise 20.69 ($SS= 1.79$)'dur. Katılımcıların tamamı öz anne ve babaya sahip olduklarını, geçmişte psikoterapi almadıklarını, şu anda herhangi bir psikiyatrik hastalıklarının olmadığını ve psikolojik ve/veya psikiyatrik tedavi almadıklarını belirtmişlerdir.

Örnekleme ilişkin ayrıntılı sosyo-demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Değişkenler

Değişkenler	Sıklık	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	358	64.3
Erkek	199	35.7
Fakülte		
Fen-Edebiyat	183	32.9
İktisadi ve İdari Bilimler	119	21.4
Mühendislik	85	15.3
Eğitim	70	12.6
Ziraat	62	11.1
Mimarlık	24	4.3
Veterinerlik	8	1.4
Tıp	6	1.1
Sınıf		
1. Sınıf	235	42.2
2. Sınıf	120	21.5
3. Sınıf	106	19.0
4. Sınıf	96	17.2
Anne		
Hayatta	546	98.0
Hayatta değil	11	2.0
Baba		
Hayatta	543	97.5
Hayatta değil	14	2.5
Anne-Baba		
Birlikte	509	91.4
Ayrı	24	4.3
Diğer	24	4.3
Kardeş Sayısı		
0	25	4.5
1	248	44.5
2	146	26.2
3	75	13.5
4	28	5.0
5 ve üstü	35	6.3
Doğum Sırası		
1	236	42.4
2	184	33.0
3	75	13.5
4 ve üstü	62	11.1

Tablo 1. Devamı

Değişkenler	Sıklık	Yüzde
Aile Türü		
Çekirdek aile	420	75.4
Geniş aile	127	22.8
Tek ebeveyn	10	1.8
Bakım veren		
Anne	404	72.5
Anne + Baba	65	11.7
Büyükanne/Akraba	39	7.0
Bakıcı	10	1.8
Kreş	6	1.1
Kardeş(ler)	3	0.5
Diğer	30	5.4
En uzun süreli yaşam yeri		
Büyükşehir	247	44.3
Şehir	209	37.5
Kasaba	40	7.2
Köy	61	11.0
İlişki Durumu		
İlişkisi var	346	62.1
İlişkisi yok	191	34.3
Evli	11	2.0
Diğer	9	1.6
Psikiyatrik Hastalık Öyküsü		
Var	44	7.9
Yok	513	92.1
Psikolojik/Psikiyatrik Tedavi Öyküsü		
Var	53	9.5
Yok	504	90.5
Geçmişte Alınan Tedavi Türü		
İlaç tedavisi	53	9.5
Tedavi yok	504	90.5
Toplam	557	100
	\bar{X}	SS
Yaş	20.69	1.79

3.1.2. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırma değişkenlerinin ölçümü için kullanılan ölçeklere ilişkin bilgi verilmektedir. Katılımcıların çeşitli özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak için Demografik Bilgi Formu, sosyal kaygı puanlarını belirlemek için Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği, bağlanma stillerini belirlemek için İlişki Ölçekleri Anketi, erken dönem uyumsuz şemalarını belirlemek için Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, reddedilme duyarlılığı puanlarını belirlemek için Reddedilme Duyarlılığı Anketi ve depresyon düzeylerini belirlemek için Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır.

3.1.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu 20 maddeden oluşmaktadır. Form katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, ilişki durumu, psikiyatrik bozukluk ve tedavi geçmişleri gibi bilgilere ilişkin 12 soru; ebeveynleri, yetiştikleri ailenin özellikleri ve bakımlarının kim tarafından sağlandığına ilişkin 8 soruyu içermektedir.

3.1.2.2. Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği

Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSKÖ), Liebowitz (1987: 141-173) tarafından sosyal fobisi olan bireylerin korku ve/veya kaçınma yaşayabilecekleri sosyal etkileşim ve performans durumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 24 madde ve sosyal etkileşim (11 madde) ile performans (13 madde) durumlarını değerlendiren iki alt ölçekten oluşmaktadır. 24 maddenin her biri için, kişinin son bir hafta içinde yaşadığı korku ya da kaygı ve kaçınmanın şiddeti 0-3 arasında puanlanan Likert tipi bir ölçek üzerinde ayrı ayrı değerlendirilir (korku ya da kaygı alt ölçeği için 0=yok, 1=hafif, 2=orta, 3=şiddetli; kaçınma alt ölçeği için 0=asla, 1=ara sıra, 2=sıkça, 3=genellikle olarak değerlendirilmektedir).

LSKÖ'den altı farklı puan elde edilebilir. Bunlar; toplam korku, sosyal etkileşim korkusu, performans korkusu, toplam kaçınma, sosyal etkileşimden kaçınma ve performanstan kaçınma puanlarıdır. Ölçeğin tamamına ilişkin toplam puan ise toplam korku ve toplam kaçınma puanlarının toplanmasıyla elde edilir. İki alt ölçeğin her birinden alınabilecek puanlar 0-72 arasında olup, ölçekten alınabilecek toplam puan 0-144 arasında

değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar sosyal kaygı ve kaçınma düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısının .81 ile .92 arasında olduğu belirlenmiştir (Heimberg ve ark., 1999: 199-212). Ayrıca ölçeğin sosyal kaygı bozukluğunun alt tiplerini belirleyebildiği ve sosyal kaygı ve kaçınma düzeylerini belirlemek için kullanışlı bir ölçek olduğu belirtilmektedir (Holt, Heimberg, & Hope, 1992: 177-189).

Ölçeğin Türkçe formu için geçerlik ve güvenirlik çalışması Soykan, Özgüven ve Gençöz (2003: 1059-1069) tarafından yapılmıştır. Korku ya da kaygı alt ölçeği için değerlendiriciler arası güvenirlik katsayısı .96, kaçınma alt ölçeği için .95 ve tüm ölçek için .96 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı incelendiğinde tüm ölçek için Cronbach alfa katsayısının .98, korku ya da kaygı alt ölçeği için .96 ve kaçınma alt ölçeği için .95 olduğu görülmektedir. Ölçeğin korku ya da kaygı ve kaçınma alt ölçekleri ve tüm ölçek ile Beck Kaygı Envanteri anlamlı düzeyde korelasyon göstermektedir (sırasıyla $r=.26$, $.21$ ve $.25$, $p<.05$). Ayırt edici geçerlik sonuçları da tatmin edicidir.

Orijinal olarak klinisyenin değerlendirmesine dayanan ölçeğin, öz bildirim ölçeği olarak kullanıldığında da geçerli ve güvenilir sonuçlar verdiği rapor edilmiştir (Baker, Heinrichs, Kim, & Hofmann, 2002: 701-715; Fresco ve ark., 2001: 1025-1035). Bayramkaya (2009: 71) ölçeğin Türkçe formunun öz bildirim ölçeği olarak kullanıldığında Cronbach alfa katsayısının korku ya da kaygı alt ölçeği için .90, kaçınma alt ölçeği için .89 ve tüm ölçek için .94 olduğunu bildirmiştir. Mevcut çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa katsayısının korku ya da kaygı alt ölçeği için .90, kaçınma alt ölçeği için .88 ve tüm ölçek için .94 olduğu belirlenmiştir.

3.1.2.3. İlişki Ölçekleri Anketi

Griffin ve Bartholomew (1994a: 17-52) tarafından geliştirilen İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) 30 maddeden oluşmakta ve Hazan ve Shaver'ın (1987: 511-524) bağlanma ölçümündeki paragrafları, Bartholomew ve Horowitz'in (1991: 226-244) İlişki Anketi ve Collins ve Read'in (1990: 644-663) Yetişkin Bağlanma Ölçeği'nde kullanılan maddeleri içermektedir. Bağlanma stillerini dördü bağlanma modeli çerçevesinde değerlendiren ölçek; güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Katılımcılardan her bir maddeyi 1-7 arasında derecelendirilen Likert tipi

ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmektedir (1=Beni hiç tanımlamıyor, 7=Tamamıyla beni tanımlıyor). Her bir bağlanma stilini ölçmeyi amaçlayan maddelerin toplanarak alt ölçekteki madde sayısına bölünmesiyle, dört bağlanma stilinin her birine ilişkin sürekli puanlar elde edilmektedir. Her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişmektedir. Elde edilen sürekli puanlar kullanılarak katılımcılar en yüksek puan aldıkları bağlanma stilinde gruplandırılabilir (Sümer & Güngör, 1999: 79).

Griffin ve Bartholomew (1994a: 17-52) yaptıkları çalışmada alt ölçeklerin güvenilirlik katsayılarının .41 ile .71 arasında değiştiğini rapor etmişlerdir. Yazarlar görece düşük olan bu değerlerin alt ölçeklerin psikometrik açıdan yetersiz olmasından değil, her bir alt ölçeğin benliğe ve başkalarına ilişkin iki modeli birlikte içermesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ayrıca alt ölçeklerin test-tekrar test güvenilirliğinin yüksek olduğu (Scharfe & Bartholomew, 1994: 23-43) ve bağlanma stillerinin yapı geçerliğine sahip olduğu (Griffin & Bartholomew, 1994b: 430-445) belirlenmiştir. Bağlanma stillerinin hem öz bildirim hem de görüşme yöntemi ile değerlendirilmesiyle İÖA'nin birleşen geçerliği ve ayırt edici geçerliğe de sahip olduğu saptanmıştır (Griffin & Bartholomew, 1994b: 430-445).

İÖA, Sümer ve Güngör (1999: 79-81) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu çalışmada kullanılan 17 maddeden oluşan formda, güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri 5'er madde ile değerlendirilirken, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ise 4'er madde ile değerlendirilmektedir. 5. madde orijinal puanlamanın yanı sıra ters olarak da puanlanmakta ve böylece iki alt ölçekte birden kullanılmaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Varyansın %43'ünü açıklayan birinci faktör güvenli ve korkulu bağlanma stillerini, varyansın %33'ünü açıklayan ikinci faktör ise saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerini kapsamaktadır. Sonuçlar birbirine zıt benliğe ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modelleri içeren ve dolayısıyla karşıt olan bağlanma stillerinin negatif yönde ilişki göstererek ters işaretlerle aynı faktörde yer aldıklarını göstermektedir. İÖA Türkçe formunun alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayıları .27 ile .61; ölçeğin bir ay aralıkla uygulanması sonucu elde edilen test tekrar test güvenilirlik katsayıları ise .54 ile .78 arasındadır. Mevcut çalışmada alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının .29 ile .65 arasında olduğu belirlenmiştir.

3.1.2.4. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3

Young Şema Ölçeği, Young ve Brown (1990) tarafından bireylerin erken dönem uyumsuz şemalarını değerlendirmek için geliştirilen, 16 şema ve 205 maddeden oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Young (1994), ölçeği 15 şema ve 75 maddeyi içerecek şekilde kısaltarak ölçeğin kısa formunu oluşturmuştur.

Bu araştırmada erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi amacıyla Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) kullanılmıştır. YŞÖ-KF3, 2004 yılında Young tarafından ölçeğe Onay Arayıcılık, Cezalandırıcılık ve Karamsarlık şemalarının eklemesiyle oluşturulan 90 maddelik bir ölçektir. Kısa ve uzun formu psikometrik özellikleri bakımından karşılaştıran çalışmalar, her iki formun da iç tutarlık, paralel form güvenilirliği ve ayırt edici geçerliğinin benzer olduğunu ve hem klinik hem de araştırma amacıyla kullanılabilirliğini göstermektedir (Waller, Shah, Ohianaon, & Eliot, 2001: 139-153; Stopa, Thorne, Waters, & Preston, 2001: 253-272).

Ölçek 5 şema alanının altında yer alan 18 şemayı içermekte ve ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma ve baskılama/ketleme şema alanlarını kapsayan 18 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suistimal edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç, bağımlılık/yetersizlik, sosyal izolasyon/yabancılaşma, hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, yapışıklık/gelişmemiş benlik, başarısızlık, hak görme/büyüklenmecilik, yetersiz öz-denetim/öz-disiplin, boyun eğicilik, kendini feda, onay arayıcılık/tanınma arayıcılık, olumsuzluk/karamsarlık, duygusal baskılama/ketleme, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik ve cezalandırıcılıktır. Ölçeğin orijinal formunda her boyut beş maddeden oluşmaktadır.

Öz bildirime dayanan ölçekte katılımcılardan her bir maddenin kendilerini ne derece tanımladığını 1-6 arasında derecelendirilen Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmektedir (1=Benim için tamamıyla yanlış, 6=Beni mükemmel şekilde tanımlıyor). Yüksek puanlar daha fazla sayıda ve daha şiddetli erken dönem uyumsuz şemaların varlığına işaret etmektedir.

YŞÖ-KF3'ün Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009: 75-84) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Şema boyutlarının belirlenmesi için yapılan Temel Bileşenler Analizi

yorumlanabilir 14 faktör ortaya koymuştur. Bu faktörler duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlardır. Ardından yapılan üst sıra faktör analizi ile zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar ve diğerleri yönelimlilik olmak üzere şema alanları belirlenerek, 5 faktörlü yapıda karar kılınmıştır.

Yapılan test-tekrar test güvenilirlik analizi sonuçları, şema boyutları için Pearson korelasyon katsayılarının .66 ile .82, şema alanları için ise .66 ile .83 arasında değiştiğini göstermektedir. Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarının ise şema boyutları için .63 ile .80, şema alanları için .53 ile .81 arasında değiştiği görülmüştür (Soygüt, Karaosmanoğlu, & Çakır, 2009: 82).

Ölçeğin birleşen geçerliğinin değerlendirilmesi amacıyla alt ölçekler ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ölçeğin kaygı, depresyon ve kişilerarası duyarlık ile anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmüştür. Ayırt edici geçerliğe ilişkin bulgular klinik ve normal örneklemin YŞÖ-KF3'ün alt boyutları ve şema alanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını ve dolayısıyla YŞÖ-KF3'ün klinik ve normal örneklemini ayırt edebildiğini göstermiştir (Soygüt, Karaosmanoğlu, & Çakır, 2009: 81).

Bu çalışmada YŞÖ-KF3'ün Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009: 75-84) tarafından yapılan Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının faktör analizi sonuçlarından elde edilen 5 şema alanı ve 14 faktör kullanılmıştır. Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır'ın (2009: 75-84) çalışmasından elde edilen 5 şema alanı ve 14 şema boyutunun madde dağılımları ve güvenilirlik katsayıları şu şekildedir: İç içe geçme/bağımlılık boyutu 7, 9, 10, 25, 63, 64, 79, 81 ve 82. maddeleri ($\alpha=.80$); terk edilme boyutu 2, 20, 28, 38, ve 74. maddeleri ($\alpha=.73$); başarısızlık boyutu 6, 24, 33, 42, 60 ve 78. maddeleri ($\alpha=.80$); karamsarlık boyutu 8, 17, 26, 35 ve 80. maddeleri ($\alpha=.79$); tehditler karşısında dayanıksızlık boyutu 21, 39, 44, 62 ve 71. maddeleri ($\alpha=.63$); duygusal yoksunluk boyutu 1, 19, 37, 55 ve 73. maddeleri ($\alpha=.78$); duyguları bastırma boyutu 12, 30, 48, 66 ve 84. maddeleri ($\alpha=.72$); sosyal izolasyon/güvensizlik boyutu 3, 4, 40, 57, 58, 75 ve 76. maddeleri ($\alpha=.78$); kusurluluk boyutu 23, 41, 43, 59, 77 ve 90. maddeleri ($\alpha=.68$); yüksek

standartlar boyutu 13, 14 ve 31. maddeleri ($\alpha=.70$); onay arayıcılık boyutu 16, 34, 52, 56, 70 ve 88. maddeleri ($\alpha=.74$); ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim boyutu 15, 22, 32, 50, 51, 68 ve 69. maddeleri ($\alpha=.72$); kendini feda boyutu 11, 29, 47, 65 ve 83. maddeleri ($\alpha=.74$); cezalandırılma boyutu ise 18, 49, 53, 54, 72 ve 89. maddeleri ($\alpha=.71$) içermektedir. Bu şema boyutları 5 şema alanında toplanmaktadır. Zedelenmiş otonomi şema alanı iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şemalarından oluşmaktadır ($\alpha=.81$). Kopukluk şema alanı duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik ve kusurluluk şemalarından oluşmaktadır ($\alpha=.76$). Yüksek standartlar şema alanı yüksek standartlar ve onay arayıcılık şemalarından oluşmaktadır ($\alpha=.53$). Zedelenmiş sınırlar şema alanı ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şemasından oluşmaktadır ($\alpha=.72$). Diğerleri yönelimlilik şema alanı ise kendini feda ve cezalandırılma şemalarından oluşmaktadır ($\alpha=.60$).

Mevcut çalışmada tüm ölçeğin güvenirlik katsayısının .94 olduğu belirlenmiştir. Güvenirlik katsayıları şema boyutları için .65 ile .80, şema alanları için ise .68 ile .90 arasında değişmektedir.

3.1.2.5. Reddedilme Duyarlılığı Anketi

Reddedilme Duyarlılığı Anketi (RDA) Downey ve Feldman (1996: 1327-1343) tarafından bireylerin reddedilme duyarlılıklarını değerlendirmek için geliştirilmiş, 18 maddeden oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Her bir madde diğerleri tarafından reddedilme olasılığını içeren varsayıma dayalı kişilerarası bir durumu içermektedir (örn., “Derste yeni tanıştığımız birine kahve içmeyi teklif ediyorsunuz”). Katılımcılar ilk olarak her bir durumun sonucuna ilişkin endişe ya da kaygılarını (“Kişinin sizinle gelmek isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar endişe eder veya kaygı duyarsınız?”) 1-6 arasında derecelendirilen Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmektedirler (1=Hiç endişelenmem, 6=Çok endişelenirim). Daha sonra ise katılımcılardan her bir madde için diğerlerinin ifade edilen duruma ilişkin tepkilerinin kabul yönünde olma olasılığını (örn., “Diğer kişinin benimle gelmeyi istemesini beklerdim”) 1-6 arasında derecelendirilen Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmektedir (1=Çok küçük ihtimalle, 6=Çok büyük ihtimalle). Bu sonuca ilişkin yüksek olasılık yüksek kabul beklentilerini, düşük olasılık ise reddedilme beklentilerini yansıtmaktadır. Kişilerin reddedilme duyarlılığı puanlarını

hesaplamak için öncelikle kabul beklentisine ilişkin puanlar reddedilme beklentisine çevrilir (reddedilme beklentisi = 7 – kabul beklentisi). Ardından ters çevrilen bu puanlar kaygı ya da endişenin derecesi ile çarpılır. Böylece her bir maddeden alınabilecek puan 1 ile 36 arasında değişmektedir. 18 duruma ilişkin her bir maddenin puanları toplanıp, ortalaması alınarak toplam reddedilme duyarlılığı puanı elde edilir.

Downey ve Feldman (1996: 1330-1131) uygulanan faktör analizi sonucunda tek faktörlü çözümün uygun olduğunu bildirmişlerdir. Ölçeğin iç tutarlık güvenirlik katsayısının .83; test-tekrar test güvenirliğinin ise, ölçek ilk uygulamadan 2-3 hafta sonra tekrar uygulandığında .83, 4 ay sonra tekrar uygulandığında ise .78 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ölçeğin birleşen geçerliği, ayırt edici geçerlik ve yordama geçerliğine sahip olduğu da saptanmıştır (Downey & Feldman, 1996: 1327-1343).

RDA; Göncü, Özen, Özgüle ve Sümer (değerlendirmede) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Diğerlerinden beklenen reddedilmenin kültüre özgü durum ve beklentileri de içerebileceği göz önüne alınarak, Türk kültürel bağlamına özgü reddedilme beklentilerine ilişkin yaygın durumları içeren sekiz madde geliştirilmiştir (örn., “Başka bir şehirde yaşayan bir arkadaşınıza evinde 10 gün kalmak istediğinizi söylüyorsunuz”) (Göncü & Sümer, 2011: 306). Göncü ve Sümer (2011: 303-313) tarafından yapılan bir çalışmada, orijinal 18 madde ve Türk kültürel bağlamına özgü olarak geliştirilen 8 maddeyi içeren 26 maddelik ölçeğe faktör analizi uygulanmış ve orijinal ölçekte olduğu gibi tek faktörlü çözümün uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Faktör yükü .30'dan küçük olan bir maddenin çıkarılmasının ardından 25 madde için ölçeğin iç tutarlık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır. Özen, Sümer ve Demir (2011: 163-181) tarafından yapılan; bağlanma, reddedilme duyarlılığı ve arkadaşlık kalitesi arasındaki ilişkilerin incelendiği bir başka çalışmada ise reddedilme duyarlılığının arkadaşlık kalitesi ($r = -.33, p < .001$) ve kaygılı ve kaçınan bağlanma (sırasıyla; $r = .47$ ve $r = .45, p < .001$) ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu bulunmuş ve ölçeğin Türkçe formunun yordayıcı geçerliğine ilişkin bir kanıt elde edilmiştir (Göncü & Sümer, 2011: 306).

Mevcut çalışmada yapılan faktör analizi sonucunda da tek faktörlü çözümün uygun olduğu saptanmıştır. 26 madde için ölçeğin iç tutarlık katsayısının .87 olduğu belirlenmiştir.

3.1.2.6. Beck Depresyon Envanteri

Beck Depresyon Envanteri (BDE) Beck ve arkadaşları (1978) tarafından depresyonda görülen somatik, duygusal, bilişsel ve motivasyonel belirtileri ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı depresyon tanısı koymaktan çok, depresif belirtilerin düzeyini ve şiddetini objektif olarak değerlendirmektir. Öz bildirimine dayanan BDE 15 yaşın üzerindeki ergen ve yetişkinlere uygulanabilmektedir. Ölçek duygu durum, kötümserlik, başarısızlık duygusu, doyumсузлук, suçluluk duygusu, cezalandırılma duygusu, kendinden nefret etme, kendini suçlama, kendini cezalandırma arzusu, ağlama nöbetleri, sinirlilik, sosyal içe dönüklük, kararsızlık, bedensel imge, çalışabilirliğin ketlenmesi, uyku bozuklukları, yorgunluk-bitkinlik, iştahın azalması, kilo kaybı, somatik yakınmalar ve cinsel dürtü kaybı olmak üzere depresyonda görülen 21 farklı belirti kategorisini içeren 21 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde dört seçenek içermekte ve katılımcılardan her bir maddede son bir hafta içinde kendilerini nasıl hissettiklerini en iyi ifade eden cümleyi seçmeleri istenmektedir. Her madde 0 ile 3 arasında puanlanmakta ve katılımcıların her bir maddeden aldıkları puanların toplanmasıyla depresyon puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 0 ile 63 arasında olup, toplam puanın yüksek olması depresyon düzeyi ya da şiddetinin yüksek olduğunu göstermektedir (Savaşır ve Şahin, 1997: 23-38).

BDE, Hisli (1988: 118-122, 1989: 3-13) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Hisli'nin (1989: 6-11) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, ölçeğin iki yarım test güvenilirlik katsayısının .74 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin geçerliği MMPI depresyon alt ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. İki ölçek arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı .50 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek için uygulanan faktör analizi sonucunda yorumlanabilir nitelikte dört faktör elde edilmiştir. Birinci faktör umutsuzluk, ikinci faktör kişinin kendine yönelik olumsuz duyguları, üçüncü faktör bedensel kaygılar ve dördüncü faktör suçluluk duyguları olarak isimlendirilmiştir.

Mevcut çalışmada ölçeğin güvenilirlik katsayısının .83 olduğu belirlenmiştir.

3.1.3. İşlem

Araştırmanın verileri Şubat 2015 – Nisan 2015 tarihleri arasında Bursa Uludağ Üniversitesi'nde lisans eğitimine devam etmekte olan 650 üniversite öğrencisinden

toplanmıştır. Her bir katılımcı ölçekleri yaklaşık otuz dakikada doldurmuştur. Psikiyatrik tanısı olduğunu ve/veya psikolojik ve/veya psikiyatrik tedavi aldığını belirten 32 katılımcı ve araştırmayı yarıda bırakan ya da ölçekleri uygun şekilde doldurmayan 28 katılımcının verileri değerlendirmeye alınmamıştır.

Veri toplama sürecine başlamadan önce Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun onayı alınmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, seçilen dersliklerde gruplar halinde uygulanmıştır. Veri toplama araçları uygulanmadan önce araştırmacının amacının, kimler tarafından uygulanacağını, gizlilik ve gönüllülük şartlarının yer aldığı bilgilendirilmiş onam formunun katılımcılar tarafından okunması ve katılımcıların araştırmaya gönüllü katılmaları sağlanmıştır. Ardından, katılımcılardan önce Demografik Bilgi Formu'nu doldurmaları istenmiş, diğer ölçüm araçları ise araştırma sonuçlarını etkileyebilecek ardışıklık ve sıra etkisinin oluşmasını engellemek amacıyla her katılımcıya seçkisiz olarak sıralanmış bir şekilde verilmiştir.

3.1.4. İstatistiksel Analizler

Verilerin analizi için sosyal bilimler için istatistik paket programı olan SPSS22.0 kullanılmıştır. Analiz aşamasına geçmeden önce hatalı verilerin belirlenmesi amacıyla veri girişi kontrol edilmiş ve veri temizliği yapılmıştır. Tüm değişkenlere ilişkin dağılım özellikleri gözden geçirilmiş ve verilerin analize uygunlukları sınanmıştır (Tabachnick & Fidell, 1996). Analiz öncesinde 590 katılımcıya ait veriler incelenmiş ve aşırı değerlerin varlığı nedeniyle 33 katılımcıya ait veriler veri setinden çıkarılmış, analizler 557 kişi üzerinden yapılmıştır. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında sosyal kaygı puanları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA), bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizleri (MANCOVA), bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla kovaryans analizleri (ANCOVA) yapılmıştır. Saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide potansiyel aracı değişkenlerin etkisini incelemeyen önce, depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla kısmi korelasyon analizi yapılmıştır.

Ardından depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem şema alanlarının ve reddedilme duyarlılığının aracı rolü olup olmadığını incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Son olarak, dolaylı etkiler bootstrapping yöntemiyle (Preacher & Hayes, 2008: 879-891) de incelenmiştir.

3.2. BULGULAR

Bu bölümde araştırma hipotezlerinin test edilmesi için yapılan analiz bulgularına yer verilecektir. İlk olarak bağlanma stilleri farklı olan grupların, ardından sosyal kaygı düzeyleri farklı olan grupların araştırma değişkenleri açısından karşılaştırılmasına ilişkin bulgular sunulacaktır. Son olarak bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanları ve reddedilme duyarlılığının aracı rolünü incelemek amacıyla yapılan analiz bulguları aktarılacaktır.

3.2.1. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi

Bu bölümde ilk olarak katılımcıların bağlanma stillerine göre nasıl gruplandırıldığından bahsedilecek, ardından depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) sosyal kaygı, erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına yer verilecektir.

3.2.1.1. Katılımcıların Bağlanma Stilleri

İlişki Ölçekleri Anketi'nden alınan puanlar kullanılarak, katılımcılar en yüksek puan aldıkları bağlanma stilinde gruplandırılmıştır. Buna göre 156 katılımcı güvenli, 113 katılımcı saplantılı, 102 katılımcı korkulu, 186 katılımcı ise kayıtsız bağlanma stilinde yer almaktadır. Bu grupların araştırma değişkenlerine ilişkin (sosyal kaygı, erken dönem uyumsuz şema alanları, reddedilme duyarlılığı ve depresyon) ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Araştırma Değişkenlerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Bağlanma Stilleri							
	Güvenli (n=156)		Saplantılı (n=113)		Korkulu (n=102)		Kayıtsız (n=186)	
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS
Sosyal Kaygı	35.10	18.43	51.69	21.30	52.93	20.97	44.88	21.73
Zedelenmiş Otonomi	53.19	17.30	66.96	20.07	68.16	19.27	63.28	19.25
Kopukluk	39.89	12.67	48.50	15.35	52.22	17.06	50.99	16.17
Yüksek Standartlar	28.12	8.10	32.13	7.98	31.50	7.51	30.61	7.86
Zedelenmiş Sınırlar	24.01	6.37	25.19	6.43	25.53	6.04	26.67	6.74
Diğerleri Yönelimlilik	35.40	8.44	37.73	8.66	38.05	8.38	37.56	8.24
Reddedilme Duyarlılığı	7.50	3.11	9.06	2.93	9.57	3.25	8.73	3.14
Depresyon	8.31	6.31	12.36	7.02	14.04	7.66	12.01	7.34

3.2.1.2. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı Açısından İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında sosyal kaygı puanları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) yapılmıştır. Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği'nden elde edilen toplam sosyal kaygı puanları bağımlı değişken, bağlanma stilleri (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) bağımsız değişken ve Beck Depresyon Ölçeği'nden elde edilen depresyon puanları kontrol değişkeni olarak analize girilmiştir.

ANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra sosyal kaygı üzerinde bağlanma stillerinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [$F(3, 552) = 12.90, p < .001$]. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı puanlarının hangi bağlanma stilleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda saplantılı ($\bar{X} = 50.97$), korkulu ($\bar{X} = 50.92$) ve kayıtsız ($\bar{X} = 44.43$) bağlanan katılımcıların sosyal kaygı puanlarının güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 37.48$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca saplantılı bağlanan katılımcıların sosyal kaygı puanlarının ($\bar{X} = 50.97$) kayıtsız bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 44.43$) da daha yüksek olduğu saptanmıştır. Değişkenlere

ilişkin ortalamalar, ANCOVA sonuçları ve Bonferroni düzeltmesi ile yapılan post hoc analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları ile ANCOVA ve Post Hoc Analizi Sonuçları

	Bağlanma Stilleri				F _(3,552)	η^2	Post Hoc
	1	2	3	4			
	n=156	n=113	n=102	n=186			
	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a			
Sosyal Kaygı	37.48	50.97	50.92	44.43	12.90**	.07	2>1**; ³ >1**; ⁴ >1*; ² >4*

* $p < .05$, ** $p < .001$

1= Güvenli, 2= Saplantılı, 3= Korkulu, 4= Kayıtsız

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

Özetle, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanan katılımcıların sosyal kaygı puanları güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Saplantılı bağlanan katılımcıların sosyal kaygı puanlarının kayıtsız bağlanan katılımcılardan da daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.1.3. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında erken dönem uyumsuz şema alanları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Young Şema Ölçeği'nden elde edilen erken dönem uyumsuz şema alanlarına ilişkin (zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik) toplam puanlar bağımlı değişken, bağlanma stilleri (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) bağımsız değişken ve Beck Depresyon Ölçeği'nden elde edilen depresyon puanları kontrol değişkeni olarak analize girilmiştir.

MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra erken dönem uyumsuz şema alanları üzerinde bağlanma stillerinin anlamlı bir etkisi olduğu

görülmüştür [Wilks' Lambda= .90, F(15, 1513.19)= 3.73, $p < .001$]. MANCOVA'da gözlenen bağlanma stilleri temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış, $\alpha = 0.01$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda bağlanma stillerinin zedelenmiş otonomi [F(3, 552)= 7.54, $p < .001$], kopukluk [F(3, 552)= 8.94, $p < .001$] ve yüksek standartlar [F(3, 552)= 5.22, $p < .01$] şema alanları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarının hangi bağlanma stilleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda zedelenmiş otonomi şema alanından saplantılı ($\bar{X} = 65.88$) ve korkulu ($\bar{X} = 65.17$) bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 56.72$) daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Kopukluk şema alanından korkulu ($\bar{X} = 49.65$) ve kayıtsız ($\bar{X} = 50.42$) bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 42.93$) daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Yüksek standartlar şema alanından ise saplantılı bağlanan katılımcılar ($\bar{X} = 32.06$) güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 28.37$) daha yüksek puan almışlardır. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

	Bağlanma Stilleri				F(3,552)	η^2	Post Hoc
	1 n=156	2 n=113	3 n=102	4 n=186			
Şema Alanları	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a			
Zedelenmiş Otonomi	56.72	65.88	65.17	62.61	7.54**	.04	2>1**; 3>1*
Kopukluk	42.93	47.58	49.65	50.42	8.94**	.05	3>1*; 4>1**
Yüksek Standartlar	28.37	32.06	31.29	30.56	5.22*	.03	2>1*
Zedelenmiş Sınırlar	24.52	25.04	25.10	26.58	3.27	.02	AD
Diğerleri Yönelimlilik	36.24	37.48	37.34	37.40	0.71	.00	AD

* $p < .01$, ** $p < .001$

1= Güvenli, 2= Saplantılı, 3= Korkulu, 4= Kayıtsız

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

AD= Anlamlı Değil

Özetle, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, saplantılı bağlanan katılımcılar zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar, korkulu bağlanan katılımcılar zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarından, kayıtsız bağlanan katılımcılar ise kopukluk şema alanından güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla daha yüksek puanlar almışlardır.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında anlamlı farka rastlanan zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarının kapsadığı hangi şema boyutları açısından fark olduğunu belirlemek amacıyla da analizler yapılmıştır.

İlk olarak, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında zedelenmiş otonomi şema alanının kapsadığı iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra zedelenmiş otonomi şema alanının kapsadığı şema boyutları üzerinde bağlanma stillerinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Wilks' Lambda= .93, F(15, 1513.19)= 2.63, $p < .01$]. MANCOVA'da gözlenen bağlanma stilleri temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış, $\alpha = 0.01$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda bağlanma stillerinin terk edilme [F(3, 552)= 5.34, $p < .01$], karamsarlık [F(3, 552)= 6.82, $p < .001$] ve tehditler karşısında dayanıksızlık [F(3, 552)= 5.97, $p < .01$] şema boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde terk edilme, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutlarının hangi bağlanma stilleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda terk edilme şema boyutundan saplantılı bağlanan katılımcıların ($\bar{X} = 10.12$) güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 8.24$) daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Karamsarlık şema boyutundan korkulu bağlanan katılımcıların ($\bar{X} = 13.45$) güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 10.88$) daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutundan ise saplantılı ($\bar{X} = 12.90$) ve korkulu ($\bar{X} = 13.12$) bağlanan katılımcılar güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 10.94$) daha yüksek

puanlar almışlardır. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Zedelenmiş Otonomi Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

Şema Boyutları	Bağlanma Stilleri				F _(3,552)	η^2	Post Hoc
	1 n=156	2 n=113	3 n=102	4 n=186			
İç İçe Geçme/ Bağımlılık	Ort. ^a 15.26	Ort. ^a 17.58	Ort. ^a 16.77	Ort. ^a 16.65	3.10	.02	AD
Terk Edilme	8.24	10.12	9.43	9.13	5.34*	.03	2>1*
Başarısızlık	11.41	13.10	12.40	12.14	2.58	.01	AD
Karamsarlık	10.88	12.19	13.45	12.33	6.82**	.04	3>1**
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	10.94	12.90	13.12	12.36	5.97*	.03	2>1*;3>1*

* $p < .01$, ** $p < .001$

1= Güvenli, 2= Saplantılı, 3= Korkulu, 4= Kayıtsız

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

AD= Anlamlı Değil

İkinci olarak, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında kopukluk şema alanının kapsadığı duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik ve kusurluluk şema boyutları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

Analizden önce Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi’nin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüş, bu nedenle Wilks’ Lambda yerine Pillai’s Trace analizinin sonuçları kullanılmıştır (Tabachnick & Fidell, 1996). MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra kopukluk şema alanının kapsadığı şema boyutları üzerinde bağlanma stillerinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Pillai’s Trace= .07, F(12, 1653)= 3.30, $p < .001$]. MANCOVA’da gözlenen bağlanma stilleri temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni

düzeltilmesi yapılmış, $\alpha = 0.0125$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda bağlanma stillerinin duyguları bastırma [$F(3, 552) = 7.97, p < .001$] ve sosyal izolasyon/güvensizlik [$F(3, 552) = 8.57, p < .001$] şema boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde duyguları bastırma ve sosyal izolasyon/güvensizlik şema boyutlarının hangi bağlanma stilleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda duyguları bastırma ve sosyal izolasyon/güvensizlik şema boyutlarından korkulu (sırasıyla; $\bar{X} = 13.49, \bar{X} = 17.84$) ve kayıtsız (sırasıyla; $\bar{X} = 13.59, \bar{X} = 17.81$) bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılardan (sırasıyla; $\bar{X} = 11.10, \bar{X} = 14.88$) daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Kopukluk Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

	Bağlanma Stilleri				F _(3,552)	η^2	Post Hoc
	1 n=156	2 n=113	3 n=102	4 n=186			
Şema Boyutları	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a			
Duyusal Yoksunluk	7.80	8.71	8.63	8.87	2.54	.01	AD
Duyuları Bastırma	11.10	12.01	13.49	13.59	7.97**	.04	3>1*;4>1**
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	14.88	16.78	17.84	17.81	8.57**	.04	3>1**;4>1**
Kusurluluk	9.14	10.08	9.69	10.14	2.32	.01	AD

* $p < .01$, ** $p < .001$

1= Güvenli, 2= Saplantılı, 3= Korkulu, 4= Kayıtsız

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

AD= Anlamlı Değil

Son olarak, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında yüksek standartlar şema alanının kapsadığı yüksek standartlar ve onay arayıcılık şema boyutları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra yüksek standartlar şema alanının kapsadığı şema boyutları üzerinde bağlanma stillerinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Wilks' Lambda= .95, F(6, 1102)= 4.50, $p < .001$]. MANCOVA'da gözlenen bağlanma stilleri temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış, $\alpha = 0.025$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda bağlanma stillerinin onay arayıcılık [F(3, 552)= 6.58, $p < .001$] şema boyutu üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde onay arayıcılık şema boyutunun hangi bağlanma stilleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda onay arayıcılık şema boyutundan saplantılı ($\bar{X} = 22.48$) ve korkulu ($\bar{X} = 21.82$) bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 19.60$) daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Yüksek Standartlar Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

	Bağlanma Stilleri				F _(3,552)	η^2	Post Hoc
	1 n=156	2 n=113	3 n=102	4 n=186			
Şema Boyutları	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a			
Yüksek Standartlar	8.76	9.57	9.47	9.94	2.60	.01	AD
Onay Arayıcılık	19.60	22.48	21.82	20.62	6.58**	.04	2>1**;3>1*

* $p < .025$, ** $p < .001$

1= Güvenli, 2= Saplantılı, 3= Korkulu, 4= Kayıtsız

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

AD= Anlamlı Değil

3.2.1.4. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) yapılmıştır. Reddedilme Duyarlılığı Anketi'nden elde edilen toplam reddedilme duyarlılığı puanları bağımlı değişken, bağlanma stilleri (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) bağımsız değişken ve Beck Depresyon Ölçeği'nden elde edilen depresyon puanları kontrol değişkeni olarak analize girilmiştir.

ANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra reddedilme duyarlılığı üzerinde bağlanma stillerinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [$F(3, 552) = 4.84, p < .01$]. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının hangi bağlanma stilleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda saplantılı ($\bar{X} = 8.95$) ve korkulu ($\bar{X} = 9.25$) bağlanan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanlarının güvenli bağlanan katılımcılardan ($\bar{X} = 7.87$) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kayıtsız bağlanan grup ile diğer gruplar arasında ise anlamlı farka rastlanmamıştır. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, ANCOVA sonuçları ve Bonferroni düzeltmesi ile yapılan post analizi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Puanlarına İlişkin Ortalamaları ile ANCOVA ve Post Hoc Analizi Sonuçları

	Bağlanma Stilleri				F(3,552)	η^2	Post Hoc
	1 n=156	2 n=113	3 n=102	4 n=186			
	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a			
Reddedilme Duyarlılığı	7.87	8.95	9.25	8.66	4.84**	.03	2>1*;3>1**

* $p < .05$, ** $p < .01$

1= Güvenli, 2= Saplantılı, 3= Korkulu, 4= Kayıtsız

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

Özetle, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı ve korkulu bağlanan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanları güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

3.2.2. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi

Bu bölümde ilk olarak katılımcıların sosyal kaygı düzeylerine göre nasıl gruplandırıldığından bahsedilecek, ardından depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında (düşük, orta, yüksek) erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına yer verilecektir.

3.2.2.1. Katılımcıların Sosyal Kaygı Düzeyleri

Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSKÖ)'nden elde edilen toplam sosyal kaygı puanları kullanılarak, katılımcılar sosyal kaygı düzeylerine göre üç gruba ayrılmıştır. Eldoğan (2012) tarafından yapılan çalışmada olduğu gibi, bu çalışmada da LSKÖ toplam puanı (\bar{X} = 45.00, SS = 21.71, Min = 4, Max = 110) hesaplanıp, dağılımın %33'lük ve %66'luk bölümlerine karşılık gelen puanlar kesme noktaları olarak kabul edilerek, sosyal kaygı düzeyleri düşük, orta ve yüksek olan gruplar belirlenmiştir. Toplam LSKÖ puanı 33 ve altında olan katılımcılar düşük, 34 ve 53 arasında olan katılımcılar orta, 54 ve üzerinde olan katılımcılar ise sosyal kaygı düzeyi yüksek grupları oluşturmuştur. Sosyal kaygı düzeyi düşük olarak belirlenen grupta 186, orta olarak belirlenen grupta 187, yüksek olarak belirlenen grupta ise 184 katılımcı yer almaktadır. Bu grupların araştırma değişkenlerine ilişkin (bağlanma stilleri, erken dönem uyumsuz şema alanları, reddedilme duyarlılığı ve depresyon) ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Araştırma Değişkenlerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Sosyal Kaygı Düzeyi					
	Düşük (n=186)		Orta (n=187)		Yüksek (n=184)	
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS
Güvenli Bağlanma	4.46	0.82	4.13	0.86	3.76	0.84
Saplantılı Bağlanma	3.68	0.97	3.79	1.03	4.09	1.05
Korkulu Bağlanma	3.55	1.20	3.90	1.12	4.20	1.13
Kayıtsız Bağlanma	4.39	1.12	4.50	1.04	4.41	1.07
Zedelenmiş Otonomi	50.75	13.91	61.39	16.38	74.28	20.85
Kopukluk	40.62	13.01	47.30	14.97	54.97	16.63
Yüksek Standartlar	28.38	8.44	30.07	7.56	32.72	7.44
Zedelenmiş Sınırlar	25.65	6.80	25.20	6.35	25.41	6.42
Diğerleri Yönelimlilik	34.74	7.71	36.92	8.55	39.61	8.40
Reddedilme Duyarlılığı	6.90	2.91	8.86	2.86	10.06	2.98
Depresyon	8.72	6.68	11.61	7.19	13.94	7.23

3.2.2.2. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında erken dönem uyumsuz şema alanları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Young Şema Ölçeği'nden elde edilen erken dönem uyumsuz şema alanlarına ilişkin (zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik) toplam puanlar bağımlı değişken, sosyal kaygı düzeyleri (düşük, orta, yüksek) bağımsız değişken ve Beck Depresyon Ölçeği'nden elde edilen depresyon puanları kontrol değişkeni olarak analize girilmiştir.

Analizden önce Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi'nin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüş, bu nedenle Wilks' Lambda yerine Pillai's Trace analizinin sonuçları kullanılmıştır (Tabachnick & Fidell, 1996). MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra erken dönem uyumsuz şema alanları üzerinde sosyal kaygı düzeyinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Pillai's

Trace= .22, $F(10, 1100)= 13.57, p < .001$]. MANCOVA’da gözlenen sosyal kaygı düzeyi temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış, $\alpha= 0.01$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal kaygı düzeyinin zedelenmiş otonomi [$F(2, 553)= 57.78, p < .001$], kopukluk [$F(2, 553)= 21.33, p < .001$], yüksek standartlar [$F(2, 553)= 11.31, p < .001$] ve diğerleri yönelimlilik [$F(2, 553)= 8.88, p < .001$] şema alanları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının hangi sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda zedelenmiş otonomi şema alanından sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların ($\bar{X}= 71.82$), sosyal kaygı düzeyleri orta ($\bar{X}= 61.20$) ve düşük ($\bar{X}= 53.37$) olan katılımcılardan, sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların ($\bar{X}= 61.20$) ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılardan ($\bar{X}= 53.37$) daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarından sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların (sırasıyla; $\bar{X}= 52.62, \bar{X}= 32.55$) sosyal kaygı düzeyleri orta (sırasıyla; $\bar{X}= 47.12, \bar{X}= 30.06$) ve düşük (sırasıyla; $\bar{X}= 43.13, \bar{X}= 28.56$) olan katılımcılardan daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Diğerleri yönelimlilik şema alanından ise sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcılar ($\bar{X}= 39.03$) sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılardan ($\bar{X}= 35.36$) daha yüksek puan almışlardır. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

Şema Alanları	Sosyal Kaygı Düzeyi			F(2,553)	η^2	Post Hoc
	1.Düşük (n=186)	2.Orta (n=187)	3.Yüksek (n=184)			
Zedelenmiş Otonomi	Ort. ^a 53.37	Ort. ^a 61.20	Ort. ^a 71.82	57.78**	.17	2>1**; 3>1**; 3>2**
Kopukluk	43.13	47.12	52.62	21.33**	.07	3>1**; 3>2**
Yüksek Standartlar	28.56	30.06	32.55	11.31**	.04	3>1**; 3>2*
Zedelenmiş Sınırlar	26.18	25.16	24.91	1.91	.01	AD
Diğerleri	35.36	36.87	39.03	8.88**	.03	3>1**
Yönelimlilik						

* $p < .01$, ** $p < .001$

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

AD= Anlamlı Değil

Özetle, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcılar zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarından sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan katılımcılara kıyasla, diğerleri yönelimlilik şema alanından ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılara kıyasla daha yüksek puanlar almışlardır. Sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların da zedelenmiş otonomi şema alanından aldıkları puanlar sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcıların puanlarından daha yüksektir.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında anlamlı farka rastlanan zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının kapsadığı hangi şema boyutları açısından fark olduğunu belirlemek amacıyla da analizler yapılmıştır.

İlk olarak, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında zedelenmiş otonomi şema alanının kapsadığı iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

Analizden önce Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi'nin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüş, bu nedenle Wilks' Lambda yerine Pillai's Trace analizinin sonuçları kullanılmıştır (Tabachnick & Fidell, 1996). MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra zedelenmiş otonomi şema alanının kapsadığı şema boyutları üzerinde sosyal kaygı düzeyinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Pillai's Trace= .19, F(10, 1100)= 11.53, $p < .001$]. MANCOVA'da gözlenen sosyal kaygı düzeyi temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltilmesi yapılmış, $\alpha = 0.01$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal kaygı düzeyinin iç içe geçme/bağımlılık [F(2, 553)= 45.07, $p < .001$], terk edilme [F(2, 553)= 17.72, $p < .001$], başarısızlık [F(2, 553)= 36.52, $p < .001$], karamsarlık [F(2, 553)= 25.88, $p < .001$] ve tehditler karşısında dayanıksızlık [F(2, 553)= 13.50, $p < .001$] şema boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutlarının hangi sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltilmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme ve başarısızlık şema boyutlarından sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların (sırasıyla; $\bar{X} = 19.65$, $\bar{X} = 10.35$, $\bar{X} = 14.44$), sosyal kaygı düzeyleri orta (sırasıyla; $\bar{X} = 16.09$, $\bar{X} = 9.12$, $\bar{X} = 11.92$) ve düşük (sırasıyla; $\bar{X} = 13.70$, $\bar{X} = 7.95$, $\bar{X} = 10.19$) olan katılımcılardan, sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların (sırasıyla; $\bar{X} = 16.09$, $\bar{X} = 9.12$, $\bar{X} = 11.92$) ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılardan (sırasıyla; $\bar{X} = 13.70$, $\bar{X} = 7.95$, $\bar{X} = 10.19$) daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Karamsarlık şema boyutundan sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların ($\bar{X} = 13.89$) sosyal kaygı düzeyleri orta ($\bar{X} = 11.86$) ve düşük ($\bar{X} = 10.57$) olan katılımcılardan daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutundan ise sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcılar ($\bar{X} = 13.49$) sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılardan ($\bar{X} = 10.96$) daha yüksek puan almışlardır. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltilmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Zedelenmiş Otonomi Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

Şema Boyutları	Sosyal Kaygı Düzeyi			F(2,553)	η^2	Post Hoc
	1.Düşük (n=186)	2.Orta (n=187)	3.Yüksek (n=184)			
İç İç Geçme/ Bağımlılık	Ort. ^a 13.70	Ort. ^a 16.09	Ort. ^a 19.65	45.07**	.14	2>1**,3>1**,3>2**
Terk Edilme	7.95	9.12	10.35	17.72**	.06	2>1*,3>1**,3>2*
Başarısızlık	10.19	11.92	14.44	36.52**	.12	2>1*,3>1**,3>2**
Karamsarlık	10.57	11.86	13.89	25.88**	.09	3>1**,3>2**
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	10.96	12.20	13.49	13.50**	.05	3>1**

* $p < .01$, ** $p < .001$

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

İkinci olarak, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında kopukluk şema alanının kapsadığı duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik ve kusurluluk şema boyutları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

Analizden önce Kovaryans Matrislerinin Eşitliği Testi'nin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüş, bu nedenle Wilks' Lambda yerine Pillai's Trace analizinin sonuçları kullanılmıştır (Tabachnick & Fidell, 1996). MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra kopukluk şema alanının kapsadığı şema boyutları üzerinde sosyal kaygı düzeyinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Pillai's Trace= .08, F(8, 1102)= 6.10, $p < .001$]. MANCOVA'da gözlenen sosyal kaygı düzeyi temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış, $\alpha = 0.0125$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal kaygı düzeyinin duyguları bastırma [F(2, 553)= 20.68, $p < .001$], sosyal izolasyon/güvensizlik [F(2, 553)= 12.85, $p < .001$] ve kusurluluk [F(2, 553)= 11.62, $p < .001$] şema boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik ve kusurluluk şema boyutlarının hangi sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda duyguları bastırma şema boyutundan sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların (\bar{X} = 14.34), sosyal kaygı düzeyleri orta (\bar{X} = 12.50) ve düşük (\bar{X} = 10.85) olan katılımcılardan, sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların (\bar{X} = 12.50) ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılardan (\bar{X} = 10.85) daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Sosyal izolasyon/güvensizlik şema boyutundan sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların (\bar{X} = 18.42) sosyal kaygı düzeyleri orta (\bar{X} = 16.63) ve düşük (\bar{X} = 15.34) olan katılımcılardan daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Kusurluluk şema boyutundan ise sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcılar (\bar{X} = 10.75) sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılardan (\bar{X} = 8.85) daha yüksek puan almışlardır. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Kopukluk Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

Şema Boyutları	Sosyal Kaygı Düzeyi			F _(2,553)	η^2	Post Hoc
	1.Düşük (n=186)	2.Orta (n=187)	3.Yüksek (n=184)			
	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a			
Duygusal Yoksunluk	8.10	8.29	9.10	3.65	.01	AD
Duyguları Bastırma	10.85	12.50	14.34	20.68**	.07	2>1*;3>1**; ³ >2*
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	15.34	16.63	18.42	12.85**	.04	3>1**; ³ >2*
Kusurluluk	8.85	9.70	10.75	11.62**	.04	3>1**

* $p < .01$, ** $p < .001$

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

AD= Anlamlı Değil

Üçüncü olarak, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında yüksek standartlar şema alanının kapsadığı yüksek standartlar ve onay arayıcılık şema boyutları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra yüksek standartlar şema alanının kapsadığı şema boyutları üzerinde sosyal kaygı düzeyinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Wilks' Lambda= .92, F(4, 1104)= 11.41, $p < .001$]. MANCOVA'da gözlenen sosyal kaygı düzeyi temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış, $\alpha = 0.025$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal kaygı düzeyinin onay arayıcılık [F(2, 553)= 20.79, $p < .001$] şema boyutu üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde onay arayıcılık şema boyutunun hangi sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda onay arayıcılık şema boyutundan sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların ($\bar{X} = 23.01$) sosyal kaygı düzeyleri orta ($\bar{X} = 20.56$) ve düşük ($\bar{X} = 19.25$) olan katılımcılardan daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Yüksek Standartlar Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

Şema Boyutları	Sosyal Kaygı Düzeyi			F(2,553)	η^2	Post Hoc
	1.Düşük (n=186)	2.Orta (n=187)	3.Yüksek (n=184)			
Yüksek Standartlar	Ort. ^a 9.30	Ort. ^a 9.50	Ort. ^a 9.54	0.19	.00	AD
Onay Arayıcılık	19.25	20.56	23.01	20.79*	.07	3>1*;3>2*

* $p < .001$

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

AD= Anlamlı Değil

Son olarak, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında diğerleri yönelimlilik şema alanının kapsadığı kendini feda ve cezalandırılma şema boyutları açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmıştır.

MANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra diğerleri yönelimlilik şema alanının kapsadığı şema boyutları üzerinde sosyal kaygı düzeyinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [Wilks' Lambda= .97, F(4, 1104)= 4.77, $p < .01$]. MANCOVA'da gözlenen sosyal kaygı düzeyi temel etkisinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için bir dizi tek değişkenli analiz yapılmıştır. I. tip hatayı önlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış, $\alpha = 0.025$ olarak alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal kaygı düzeyinin kendini feda [F(2, 553)= 3.97, $p < .025$] ve cezalandırılma [F(2, 553)= 7.38, $p < .01$] şema boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde kendini feda ve cezalandırılma şema boyutlarının hangi sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kendini feda ve cezalandırılma şema boyutlarından sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların (sırasıyla; $\bar{X} = 16.07$, $\bar{X} = 22.96$) sosyal kaygı düzeyi düşük (sırasıyla; $\bar{X} = 14.67$, $\bar{X} = 20.69$) olan katılımcılardan daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, Bonferroni düzeltmesi ile yapılan tek değişkenli analiz ve post hoc analizi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanında Yer Alan Şema Boyutlarına İlişkin Ortalamaları ile Tek Değişkenli Analiz ve Post Hoc Analizi Sonuçları

Şema Boyutları	Sosyal Kaygı Düzeyi			F(2,553)	η^2	Post Hoc
	1.Düşük (n=186)	2.Orta (n=187)	3.Yüksek (n=184)			
	Ort. ^a	Ort. ^a	Ort. ^a			
Kendini Feda	14.67	14.95	16.07	3.97*	.01	3>1*
Cezalandırılma	20.69	21.93	22.96	7.38**	.03	3>1***

* $p < .025$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

3.2.2.3. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) yapılmıştır. Reddedilme Duyarlılığı Anketi'nden elde edilen toplam reddedilme duyarlılığı puanları bağımlı değişken, sosyal kaygı düzeyleri (düşük, orta, yüksek) bağımsız değişken ve Beck Depresyon Ölçeği'nden elde edilen depresyon puanları kontrol değişkeni olarak analize girilmiştir.

ANCOVA sonuçları incelendiğinde depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra reddedilme duyarlılığı üzerinde sosyal kaygı düzeyinin anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür [$F(2, 553) = 38.12, p < .001$]. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının hangi sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların ($\bar{X} = 9.82$) reddedilme duyarlılığı puanlarının sosyal kaygı düzeyleri orta ($\bar{X} = 8.84$) ve düşük ($\bar{X} = 7.16$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal kaygı düzeyi orta ($\bar{X} = 8.84$) olan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanlarının ise sosyal kaygı düzeyi düşük ($\bar{X} = 7.16$) olan katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Değişkenlere ilişkin ortalamalar, ANCOVA sonuçları ve Bonferroni düzeltmesi ile yapılan post hoc analizi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Puanlarına İlişkin Ortalamaları ile ANCOVA ve Post Hoc Analizi Sonuçları

	Sosyal Kaygı Düzeyi			F(2,553)	η^2	Post Hoc
	1.Düşük (n=186)	2.Orta (n=187)	3.Yüksek (n=184)			
Reddedilme Duyarlılığı	Ort. ^a 7.16	Ort. ^a 8.84	Ort. ^a 9.82	38.12**	.12	2>1**; 3>1**; 3>2*

* $p < .01$, ** $p < .001$

^a Düzeltilmiş ortalama, Kontrol değişkeni: Depresyon

Özetle, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanları sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan katılımcılara kıyasla, sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanları ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

3.2.3. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi

Saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanları ve reddedilme duyarlılığının aracı rolünü incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi ve bootstrapping yöntemi (Preacher & Hayes: 2008: 879-891) uygulanmıştır. Analizlerde İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen saplantılı ve korkulu bağlanma stillerine ilişkin puanlar bağımsız (yordayıcı) değişkenler, Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği'nden elde edilen toplam sosyal kaygı puanları bağımlı (yordanan) değişken olarak kullanılmıştır. Young Şema Ölçeği'nden elde edilen zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar ve diğerleri yönelimlilik olmak üzere 5 şema alanına ilişkin toplam puanlar ve Reddedilme Duyarlılığı Anketi'nden elde edilen toplam reddedilme duyarlılığı puanları potansiyel aracı değişkenler, Beck Depresyon Ölçeği'nden elde edilen depresyon puanları ise kontrol değişkenidir. Her bir regresyon analizinde bağımsız değişkenin beta değerlerindeki farkın ve aracı değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığı incelenmiştir. Beta değerlerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyi Sobel testi kullanılarak değerlendirilmiştir (Kenny, Kashy, &

Bolger, 1998). Ardından dolaylı etkiler bootstrapping yöntemi (Preacher & Hayes, 2008: 879-891) ile de incelenmiştir. İlk olarak, değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerini görebilmek amacıyla kısmi korelasyon analizi yapılmış ve sosyal kaygı ve saplantılı bağlanma ile zedelenmiş sınırlar şema alanı, korkulu bağlanma ile ise zedelenmiş sınırlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanları arasındaki kısmi korelasyonlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 16 ve Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 16. Depresyonun Etkisi Kontrol Edildiğinde Sosyal Kaygı, Saplantılı ve Korkulu Bağlanma Stilleri ve Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları Arasındaki Kısmi Korelasyon Katsayıları

<i>Kontrol Değişkeni:</i> <i>Depresyon</i>	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Sosyal Kaygı	-							
2. Saplantılı Bağlanma	.09*	-						
3. Korkulu Bağlanma	.17***	-.02	-					
4. Zedelenmiş Otonomi	.45***	.18***	.18***	-				
5. Kopukluk	.25***	.10*	.27***	.55***	-			
6. Yüksek Standartlar	.20***	.21***	.13**	.40***	.22***	-		
7. Zedelenmiş Sınırlar	-.07	.01	.07	.19***	.24***	.44***	-	
8. Diğerleri Yönelimlilik	.20***	.10*	.07	.38***	.19***	.41***	.32***	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 17. Depresyonun Etkisi Kontrol Edildiğinde Sosyal Kaygı, Saplantılı ve Korkulu Bağlanma Stilleri ve Reddedilme Duyarlılığı Arasındaki Kısmi Korelasyon Katsayıları

<i>Kontrol Değişkeni:</i> <i>Depresyon</i>	1	2	3	4
1. Sosyal Kaygı	-			
2. Saplantılı Bağlanma	.09*	-		
3. Korkulu Bağlanma	.17**	-.02	-	
4. Reddedilme Duyarlılığı	.35**	.09*	.09*	-

* $p < .05$, ** $p < .001$

Hiyerarşik regresyon analizi ile potansiyel aracı değişkenlerin rolü incelenirken öncelikle değişkenler arasındaki ilişkilerin Baron ve Kenny (1986: 1176-1177) tarafından önerilen ölçütlere uygunluğu sınanmıştır. Buna göre, iki değişken arasındaki ilişkiye başka bir değişkenin aracılık edebilmesi için aşağıdaki 4 ölçütün karşılanması gerekmektedir:

1. Bağımsız değişken bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordamalıdır.
2. Bağımsız değişken aracı değişkeni anlamlı olarak yordamalıdır.
3. Bağımsız değişkenin etkisi kontrol edildiğinde aracı değişken bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordamalıdır.
4. Aracı değişken ile bağımsız değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da ilişkinin anlamlılık düzeyi azalmalıdır (Baron & Kenny, 1986: 1176-1177).

Baron ve Kenny'nin (1986: 1176-1177) aracı değişken analizi için önerdiği ilk ölçütü sınamak amacıyla, depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin sosyal kaygıyı yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları saplantılı [$F(1, 554)= 4.90, \beta= .09, t= 2.21, p< .05$] ve korkulu [$F(1, 554)= 15.69, \beta= .16, t= 3.96, p< .001$] bağlanma stillerinin sosyal kaygıyı yordadığını göstermiştir.

İkinci ölçütü sınamak amacıyla, ilk olarak depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin erken dönem uyumsuz şema alanlarını (zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik) yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları saplantılı bağlanma stilinin zedelenmiş otonomi [$F(1, 554)= 18.61, \beta= .16, t= 4.31, p< .001$], kopukluk [$F(1, 554)= 5.36, \beta= .09, t= 2.31, p< .05$], yüksek standartlar [$F(1, 554)= 25.43, \beta= .21, t= 5.04, p< .001$] ve diğerleri yönelimlilik [$F(1, 554)= 5.16, \beta= .09, t= 2.27, p< .05$] şema alanlarını yordadığını göstermiştir. Ayrıca korkulu bağlanma stilinin zedelenmiş otonomi [$F(1, 554)= 19.03, \beta= .17, t= 4.36, p< .001$], kopukluk [$F(1, 554)= 42.66, \beta= .24, t= 6.53, p< .001$] ve yüksek standartlar [$F(1, 554)= 10.02, \beta= .14, t= 3.17, p< .01$] şema alanlarını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Zedelenmiş sınırlar şema alanının saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri, diğerleri yönelimlilik şema alanının ise korkulu bağlanma stili tarafından yordandığı görülmüştür. Bu nedenle üçüncü ve dördüncü ölçüt sınanırken zedelenmiş sınırlar şema alanı tüm analizlerde, diğerleri yönelimlilik şema alanı ise

korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolüne ilişkin analizlerde analiz dışı bırakılmıştır.

Ardından bir diğer potansiyel aracı değişken olan reddedilme duyarlılığı için de ikinci ölçüt sınanmış ve depresyonun etkisi kontrol edildikten sonra saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin reddedilme duyarlılığını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları saplantılı [$F(1, 554)= 4.90, \beta= .09, t= 2.21, p< .05$] ve korkulu [$F(1, 554)= 4.28, \beta= .09, t= 2.07, p< .05$] bağlanma stillerinin reddedilme duyarlılığını yordadığını göstermiştir.

Saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanları ve reddedilme duyarlılığının aracı rolünü incelemek için gerekli olan üçüncü ve dördüncü ölçütleri sınamak amacıyla, ilk iki ölçütü karşılayan her bir bağlanma stili ile potansiyel aracı değişken için ayrı ayrı hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Her bir analizde aracı değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişki ve bağımsız değişkenin beta değerindeki fark incelenmiştir. Yapılan aracı değişken analizleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Çalışmada Yapılan Aracı Değişken Analizleri

Yordayıcı Değişken	Aracı Değişken	Yordanan Değişken
Saplantılı Bağlanma	Zedelenmiş Otonomi	Sosyal Kaygı
Saplantılı Bağlanma	Kopukluk	Sosyal Kaygı
Saplantılı Bağlanma	Yüksek Standartlar	Sosyal Kaygı
Saplantılı Bağlanma	Diğerleri Yönelimlilik	Sosyal Kaygı
Korkulu Bağlanma	Zedelenmiş Otonomi	Sosyal Kaygı
Korkulu Bağlanma	Kopukluk	Sosyal Kaygı
Korkulu Bağlanma	Yüksek Standartlar	Sosyal Kaygı
Saplantılı Bağlanma	Reddedilme Duyarlılığı	Sosyal Kaygı
Korkulu Bağlanma	Reddedilme Duyarlılığı	Sosyal Kaygı

3.2.3.1. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen saplantılı bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Young Şema Ölçeği'nden elde edilen zedelenmiş otonomi şema alanına ilişkin puanlar girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 19'da verilmiştir.

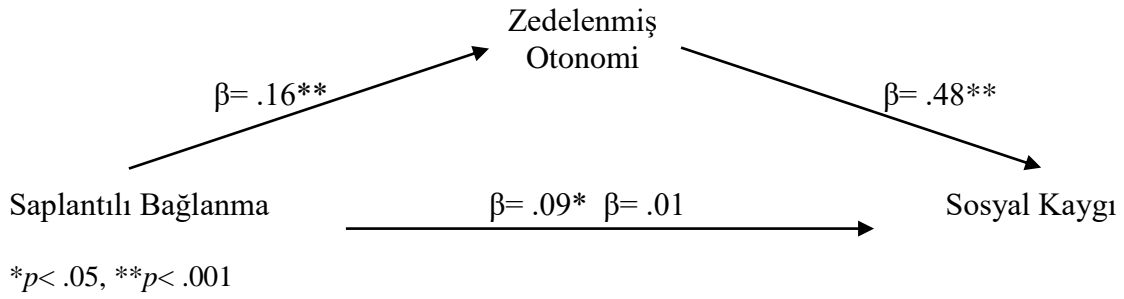
Tablo 19. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.92	.12	.31**	35.33**	.11	.01
	Saplantılı Bağlanma	1.89	.85	.09*			
3	Depresyon	.28	.12	.09*	75.01**	.29	.18
	Saplantılı Bağlanma	.25	.78	.01			
	Zedelenmiş Otonomi	.53	.04	.48**			

* $p < .05$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta saplantılı bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür [$R = .34$, $R^2 = .11$, $F(2, 554) = 35.33$, $p < .001$]. Analiz sonuçları saplantılı bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .09$, $t = 2.21$, $p < .05$). Denkleme üçüncü basamakta zedelenmiş otonomi şema alanı girilmiş ve açıklanan varyans %29'a yükselmiştir [$R = .54$, $R^2 = .29$, $F(3, 553) = 75.01$, $p < .001$]. Analiz sonucunda zedelenmiş otonomi şema alanının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 137.01$, $\beta = .48$, $t = 11.70$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta zedelenmiş otonomi şema alanının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan saplantılı bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin ortadan kalktığı gözlenmiştir ($\beta = .01$, $t = 0.32$, $p > .05$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 4.05$, $p < .001$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide tam aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları zedelenmiş otonomi şema alanının saplantılı bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.87 – 2.57)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %29'unu açıklamaktadır.

3.2.3.2. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde kopukluk şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen saplantılı bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Young Şema Ölçeği'nden elde edilen kopukluk şema alanına ilişkin puanlar girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

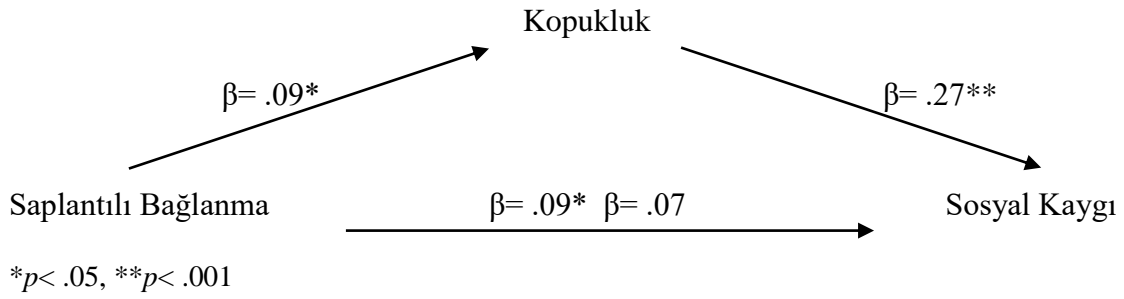
Tablo 20. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.92	.12	.31**	35.33**	.11	.01
	Saplantılı Bağlanma	1.89	.85	.09*			
3	Depresyon	.54	.13	.18**	36.80**	.17	.06
	Saplantılı Bağlanma	1.40	.83	.07			
	Kopukluk	.36	.06	.27**			

* $p < .05$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta saplantılı bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür [$R = .34$, $R^2 = .11$, $F(2, 554) = 35.33$, $p < .001$]. Analiz sonuçları saplantılı bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .09$, $t = 2.21$, $p < .05$). Denkleme üçüncü basamakta kopukluk şema alanı girilmiş ve açıklanan varyans %17'ye yükselmiştir [$R = .41$, $R^2 = .17$, $F(3, 553) = 36.80$, $p < .001$]. Analiz sonucunda kopukluk şema alanının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 35.37$, $\beta = .27$, $t = 5.95$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta kopukluk şema alanının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan saplantılı bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin ortadan kalktığı gözlenmiştir ($\beta = .07$, $t = 1.69$, $p > .05$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 2.16$, $p < .05$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde kopukluk şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide tam aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde kopukluk şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları kopukluk şema alanının saplantılı bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.10 – .99)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %17'sini açıklamaktadır.

3.2.3.3. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde yüksek standartlar şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen saplantılı bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Young Şema Ölçeği'nden elde edilen yüksek standartlar şema alanına ilişkin puanlar girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 21'de verilmiştir.

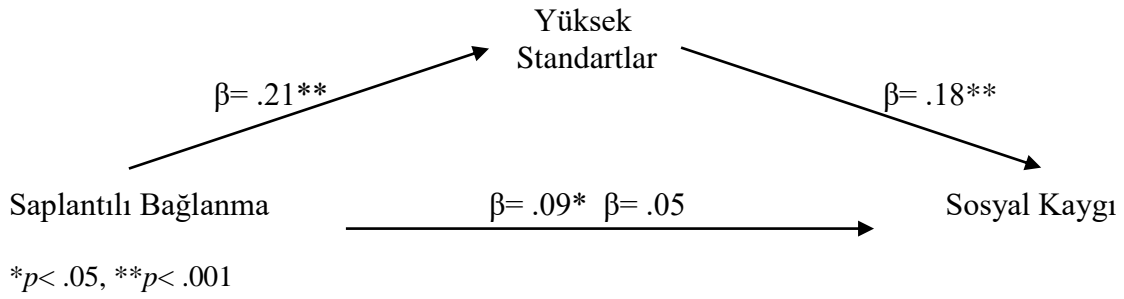
Tablo 21. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.92	.12	.31**	35.33**	.11	.01
	Saplantılı Bağlanma	1.89	.85	.09*			
3	Depresyon	.87	.12	.30**	30.81**	.14	.03
	Saplantılı Bağlanma	1.10	.86	.05			
	Yüksek Standartlar	.48	.11	.18**			

* $p < .05$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta saplantılı bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür [$R = .34$, $R^2 = .11$, $F(2, 554) = 35.33$, $p < .001$]. Analiz sonuçları saplantılı bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .09$, $t = 2.21$, $p < .05$). Denkleme üçüncü basamakta yüksek standartlar şema alanı girilmiş ve açıklanan varyans %14'e yükselmiştir [$R = .38$, $R^2 = .14$, $F(3, 553) = 30.81$, $p < .001$]. Analiz sonucunda yüksek standartlar şema alanının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 19.41$, $\beta = .18$, $t = 4.41$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta yüksek standartlar şema alanının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan saplantılı bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin ortadan kalktığı gözlenmiştir ($\beta = .05$, $t = 1.28$, $p > .05$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 3.32$, $p < .001$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde yüksek standartlar şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide tam aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde yüksek standartlar şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları yüksek standartlar şema alanının saplantılı bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.39 – 1.41)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %14'ünü açıklamaktadır.

3.2.3.4. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde diğerleri yönelimlilik şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen saplantılı bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Young Şema Ölçeği'nden elde edilen diğerleri yönelimlilik şema alanına ilişkin puanlar girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 22'de verilmiştir.

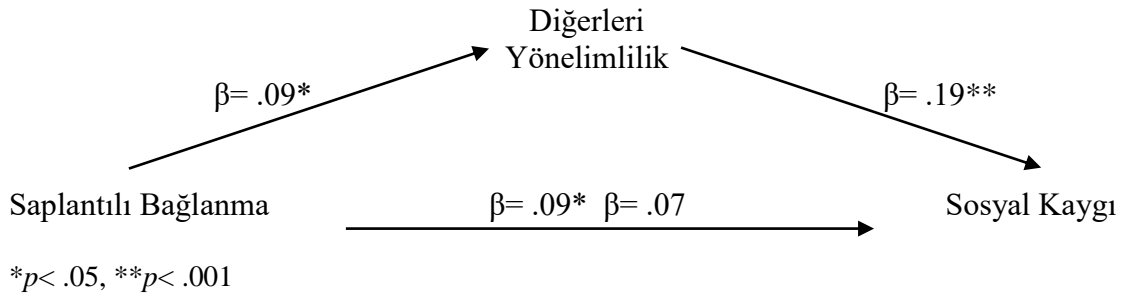
Tablo 22. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.92	.12	.31**	35.33**	.11	.01
	Saplantılı Bağlanma	1.89	.85	.09*			
3	Depresyon	.78	.12	.26**	31.83**	.15	.04
	Saplantılı Bağlanma	1.51	.84	.07			
	Diğerleri Yönelimlilik	.49	.10	.19**			

* $p < .05$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta saplantılı bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür [$R = .34$, $R^2 = .11$, $F(2, 554) = 35.33$, $p < .001$]. Analiz sonuçları saplantılı bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .09$, $t = 2.21$, $p < .05$). Denkleme üçüncü basamakta diğerleri yönelimlilik şema alanı girilmiş ve açıklanan varyans %15'e yükselmiştir [$R = .38$, $R^2 = .15$, $F(3, 553) = 31.83$, $p < .001$]. Analiz sonucunda diğerleri yönelimlilik şema alanının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 22.13$, $\beta = .19$, $t = 4.70$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta diğerleri yönelimlilik şema alanının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan saplantılı bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin ortadan kalktığı gözlenmiştir ($\beta = .07$, $t = 1.79$, $p > .05$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 2.05$, $p < .05$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde diğerleri yönelimlilik şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide tam aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde diğerleri yönelimlilik şema alanının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları diğerleri yönelimlilik şema alanının saplantılı bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.08 – .79)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %15’ini açıklamaktadır.

3.2.3.5. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri’nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi’nden elde edilen korkulu bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Young Şema Ölçeği’nden elde edilen zedelenmiş otonomi şema alanına ilişkin puanlar girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 23’te verilmiştir.

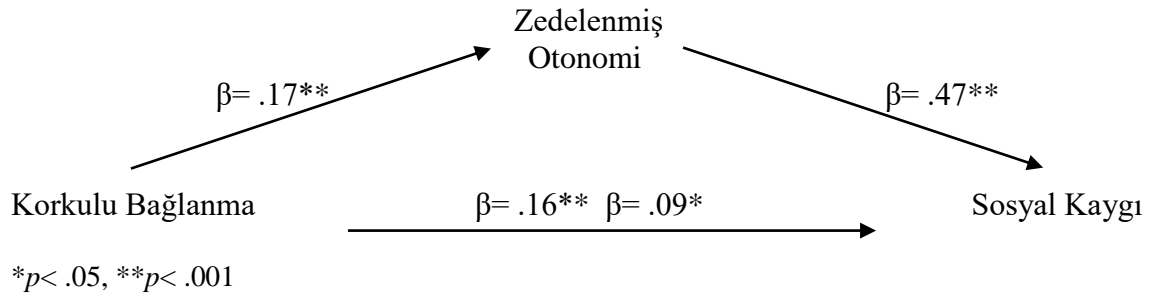
Tablo 23. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.81	.12	.27**	41.36**	.13	.03
	Korkulu Bağlanma	3.03	.76	.16**			
3	Depresyon	.23	.12	.08	77.33**	.30	.17
	Korkulu Bağlanma	1.58	.70	.09*			
	Zedelenmiş Otonomi	.52	.04	.47**			

* $p < .05$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta korkulu bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %13'ünü açıkladığı görülmüştür [$R = .36$, $R^2 = .13$, $F(2, 554) = 41.36$, $p < .001$]. Analiz sonuçları korkulu bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .16$, $t = 3.96$, $p < .001$). Denkleme üçüncü basamakta zedelenmiş otonomi şema alanı girilmiş ve açıklanan varyans %30'a yükselmiştir [$R = .54$, $R^2 = .30$, $F(3, 553) = 77.33$, $p < .001$]. Analiz sonucunda zedelenmiş otonomi şema alanının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 130.00$, $\beta = .47$, $t = 11.40$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta zedelenmiş otonomi şema alanının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan korkulu bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin anlamlılık düzeyinin azaldığı gözlenmiştir ($\beta = .09$, $t = 2.25$, $p < .05$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 4.08$, $p < .001$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Zedelenmiş Otonomi Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde zedelenmiş otonomi şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları zedelenmiş otonomi şema alanının korkulu bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.78 – 2.33)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %30'unu açıklamaktadır.

3.2.3.6. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde kopukluk şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen korkulu bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Young Şema Ölçeği'nden elde edilen kopukluk alanına ilişkin puanlar girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 24'de verilmiştir.

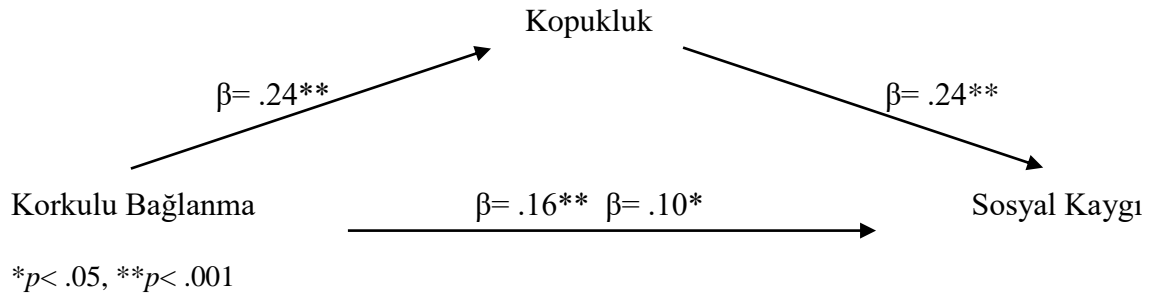
Tablo 24. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.81	.12	.27**	41.36**	.13	.03
	Korkulu Bağlanma	3.03	.76	.16**			
3	Depresyon	.51	.13	.17**	38.16**	.17	.04
	Korkulu Bağlanma	1.94	.78	.10*			
	Kopukluk	.33	.06	.24**			

* $p < .05$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta korkulu bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %13'ünü açıkladığı görülmüştür [$R = .36$, $R^2 = .13$, $F(2, 554) = 41.36$, $p < .001$]. Analiz sonuçları korkulu bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .16$, $t = 3.96$, $p < .001$). Denkleme üçüncü basamakta kopukluk şema alanı girilmiş ve açıklanan varyans %17'ye yükselmiştir [$R = .41$, $R^2 = .17$, $F(3, 553) = 38.16$, $p < .001$]. Analiz sonucunda kopukluk şema alanının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 27.75$, $\beta = .24$, $t = 5.27$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta kopukluk şema alanının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan korkulu bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin anlamlılık düzeyinin azaldığı gözlenmiştir ($\beta = .10$, $t = 2.50$, $p < .05$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 4.08$, $p < .001$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde kopukluk şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Kopukluk Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde kopukluk şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları kopukluk şema alanının korkulu bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.64 – 1.72)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %17'sini açıklamaktadır.

3.2.3.7. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde yüksek standartlar şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen korkulu bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Young Şema Ölçeği'nden elde edilen yüksek standartlar şema alanına ilişkin puanlar girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 25'te verilmiştir.

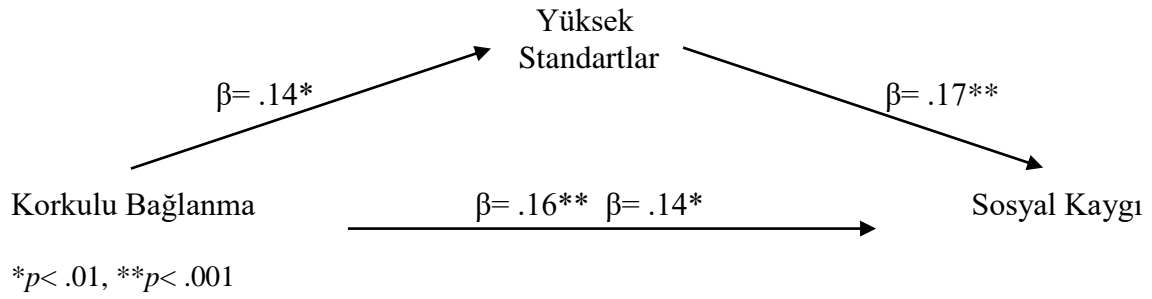
Tablo 25. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.81	.12	.27**	41.36**	.13	.03
	Korkulu Bağlanma	3.03	.76	.16**			
3	Depresyon	.77	.12	.26**	34.69**	.16	.03
	Korkulu Bağlanma	2.59	.76	.14*			
	Yüksek Standartlar	.46	.11	.17**			

* $p < .01$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta korkulu bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %13'ünü açıkladığı görülmüştür [$R = .36$, $R^2 = .13$, $F(2, 554) = 41.36$, $p < .001$]. Analiz sonuçları korkulu bağlanma stilinin sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .16$, $t = 3.96$, $p < .001$). Denkleme üçüncü basamakta yüksek standartlar şema alanı girilmiş ve açıklanan varyans %16'ya yükselmiştir [$R = .40$, $R^2 = .16$, $F(3, 553) = 34.69$, $p < .001$]. Analiz sonucunda yüksek standartlar şema alanının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 18.70$, $\beta = .17$, $t = 4.32$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta yüksek standartlar şema alanının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan korkulu bağlanma stilinin beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin anlamlılık düzeyinin azaldığı gözlenmiştir ($\beta = .14$, $t = 3.41$, $p < .01$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 2.56$, $p < .05$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde yüksek standartlar şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 10. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Yüksek Standartlar Şema Alanının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde yüksek standartlar şema alanının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları yüksek standartlar şema alanının korkulu bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.15 – .86)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %16'sını açıklamaktadır.

3.2.3.8. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen saplantılı bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Reddedilme Duyarlılığı Anketi'nden elde edilen reddedilme duyarlılığı puanları girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

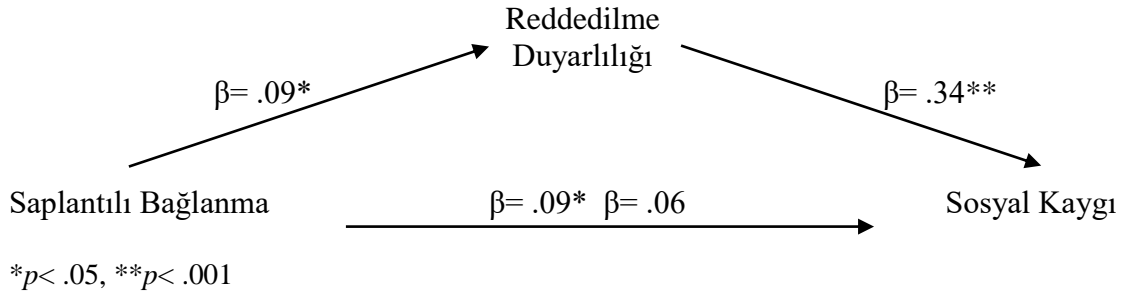
Tablo 26. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.92	.12	.31**	35.33**	.11	.01
	Saplantılı Bağlanma	1.89	.85	.09*			
3	Depresyon	.61	.12	.21**	50.93**	.22	.11
	Saplantılı Bağlanma	1.24	.81	.06			
	Reddedilme Duyarlılığı	2.32	.27	.34**			

* $p < .05$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta saplantılı bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür [$R = .34$, $R^2 = .11$, $F(2, 554) = 35.33$, $p < .001$]. Analiz sonuçları saplantılı bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .09$, $t = 2.21$, $p < .05$). Denkleme üçüncü basamakta reddedilme duyarlılığı girilmiş ve açıklanan varyans %22'ye yükselmiştir [$R = .46$, $R^2 = .22$, $F(3, 553) = 50.93$, $p < .001$]. Analiz sonucunda reddedilme duyarlılığının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 72.96$, $\beta = .34$, $t = 8.54$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta reddedilme duyarlılığının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan saplantılı bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin ortadan kalktığı gözlenmiştir ($\beta = .06$, $t = 1.54$, $p > .05$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 2.14$, $p < .05$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide tam aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 11'de verilmiştir.

Şekil 11. Saplantılı Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları reddedilme duyarlılığının saplantılı bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.10 – 1.29)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %22'sini açıklamaktadır.

3.2.3.9. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analize ilk basamakta Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen depresyon puanları, ikinci basamakta İlişki Ölçekleri Anketi'nden elde edilen korkulu bağlanma puanları, üçüncü basamakta ise Reddedilme Duyarlılığı Anketi'nden elde edilen reddedilme duyarlılığı puanları girilmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 27'de verilmiştir.

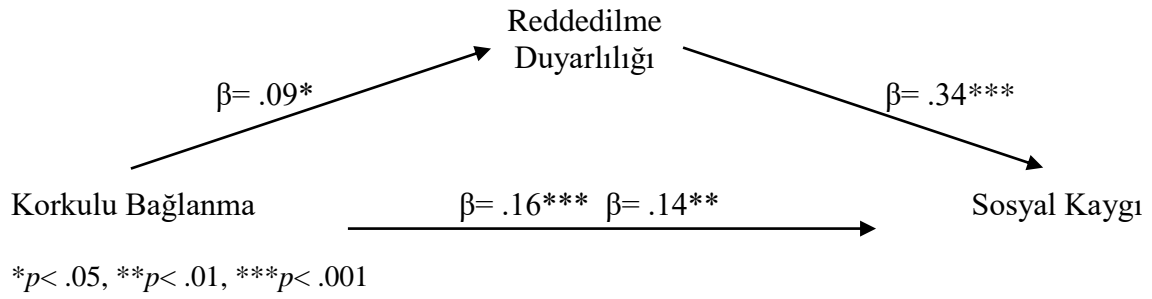
Tablo 27. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	SH B	β	F	R^2	ΔR^2
1	Depresyon	.96	.12	.32**	65.30**	.10	.10
2	Depresyon	.81	.12	.27**	41.36**	.13	.03
	Korkulu Bağlanma	3.03	.76	.16**			
3	Depresyon	.52	.12	.18**	54.96**	.23	.10
	Korkulu Bağlanma	2.50	.72	.14*			
	Reddedilme Duyarlılığı	2.28	.27	.34**			

* $p < .01$, ** $p < .001$

Depresyonun etkisini kontrol etmek amacıyla analize ilk basamakta depresyon puanları girilmiştir. İkinci basamakta korkulu bağlanma stili analize girilmiş, modelin toplam varyansın %13'ünü açıkladığı görülmüştür [$R = .36$, $R^2 = .13$, $F(2, 554) = 41.36$, $p < .001$]. Analiz sonuçları korkulu bağlanma stiline sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir ($\beta = .16$, $t = 3.96$, $p < .001$). Denkleme üçüncü basamakta reddedilme duyarlılığı girilmiş ve açıklanan varyans %23'e yükselmiştir [$R = .48$, $R^2 = .23$, $F(3, 553) = 54.96$, $p < .001$]. Analiz sonucunda reddedilme duyarlılığının sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür [$F(1, 553) = 71.62$, $\beta = .34$, $t = 8.46$, $p < .001$]. Üçüncü basamakta reddedilme duyarlılığının analize eklenmesiyle, ikinci basamakta sosyal kaygıyı anlamlı biçimde yordayan korkulu bağlanma stiline beta değerinde düşüş olduğu ve yordayıcı etkisinin anlamlılık düzeyinin azaldığı gözlenmiştir ($\beta = .14$, $t = 3.45$, $p < .01$). Sobel testi sonuçları beta değerinde gözlenen düşüşün anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel $z = 2.01$, $p < .05$).

Yapılan analizler sonucunda, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil 12'de verilmiştir.

Şekil 12. Korkulu Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde reddedilme duyarlılığının korkulu bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki rolü bir kez de bootstrapping yöntemi kullanılarak bias-corrected metodu ile değerlendirilmiştir. Dolaylı etki incelenirken, güven aralığı [confidence interval (CI)] %95, yeniden örnekleme sayısı ise 5000 olarak belirlenmiştir (Preacher & Hayes, 2008: 879-891). Analiz sonuçları reddedilme duyarlılığının korkulu bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir dolaylı etkisi olduğunu göstermiştir [%95 CI (.03 – 1.11)]. Tüm model sosyal kaygı varyansının %23'ünü açıklamaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışmanın temel amacı; sosyal kaygıyı, erken dönemde bakım veren ile kurulan ilişkilerin, sonraki kişilerarası ilişkiler üzerinde etkili olduğunu ileri süren Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1973, 1980, 1982) kapsamında incelemektir. Bu amaçla bağlanma stilleri ile birlikte, bağlanma kuramına dayanan ve sosyal kaygıda görülen bilişsel yanlılıklar ile ilişkilendirilen erken dönem uyumsuz şemalar ve yine bağlanma kuramından temel alan ve sosyal kaygının özelliklerinden biri olarak değerlendirilebilecek reddedilme duyarlılığı da ele alınmıştır. Bu değişkenlerin bağlanma stilleri ve sosyal kaygı ile ilişkilerinin yanı sıra bağlanma ile sosyal kaygı ilişkisindeki aracı rolleri de incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1973, 1980, 1982) ile çeşitli sosyal kaygı kuramları çerçevesinde ve ilgili literatür doğrultusunda tartışılacaktır. İlk olarak bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeyleri farklı olan grupların araştırma değişkenleri açısından incelenmesine ilişkin bulgular değerlendirilecektir. Ardından bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanları ve reddedilme duyarlılığının aracı rolüne ilişkin bulgular incelenecektir. Çalışmanın hipotezlerine ilişkin sonuçların yorumlanmasının ardından ise araştırmanın sınırlılıkları, klinik göstergeler ve gelecek çalışmalar için önerilere yer verilecektir.

1. BAĞLANMA STİLLERİ FARKLI OLAN GRUPLARIN SOSYAL KAYGI, ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında sosyal kaygı, erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları değerlendirilecektir.

1.1. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Sosyal Kaygı Açısından Değerlendirilmesi

Bağlanma kuramına göre erken dönemde bakım veren ile kurulan etkileşimler yoluyla gelişen bağlanma rnts (Bowlby, 1973, 1980, 1982), yaşam boyu önemini koruyarak (Ainsworth, 1989: 709-716; Bowlby, 1979: 154, 1980, 1982) kişilerarası ilişkiler üzerinde etkili olmaktadır (Bowlby, 1973, 1980, 1982). Bu görüşten hareketle, sosyal kaygının Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1973, 1980, 1982) çerçevesinde incelendiği bu çalışmada, ilk olarak bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında sosyal kaygı puanları açısından fark olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin sosyal kaygı puanlarının güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu sosyal kaygının güvensiz bağlanma örüntüsü ve bağlanmanın hem kaygı hem de kaçınma boyutu ile ilişkili olduğuna işaret eden literatür bulgularıyla (Bayramkaya, 2009; ztrk & Mutlu, 2010: 1772-1775) tutarlıdır.

Elde edilen bulgular sosyal kaygıya ilişkin çeşitli kuramların açıklamaları ve güvensiz bağlanmanın teorik temelleriyle uyumlu görünmektedir. Saplantılı bağlanan bireyler, benliğe ilişkin olumsuz içsel çalışan modelleri nedeniyle kendilerini değersiz ve yetersiz olarak görürler. Başkalarına ilişkin ise olumlu içsel çalışan modellere sahiptirler ve önemli verdikleri diğerleri tarafından kabul görmeye çabalarlar. Çünkü kendilik değerleri diğerleri tarafından onaylanmalarına bağlıdır (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227; Griffin & Bartholomew, 1994b: 431). Sosyal kaygının kendilik sunumu teorisine göre kişiler diğerleri üzerinde istedikleri izlenimi bırakabileceklerinden şüphe duyduklarında sosyal kaygı yaşarlar. Diğerleri üzerinde arzu edilen izlenimi bırakamamanın ilişkilerinin değer kaybetmesine ve reddedilmelerine neden olacağını düşünürler (Schlenker & Leary, 1982: 641-669). Diğerleri üzerinde belirli bir izlenim bırakma isteği içsel çalışan modeller ile ilgili olabilir. Değersizlik duygusuyla karakterize olan benliğe ilişkin olumsuz zihinsel temsiller, başkalarına ilişkin olumlu zihinsel temsiller ile birlikte onay ihtiyacının yüksek olmasına yol açabilir. Rapee ve Heimberg'e göre (1997) de benliğe yönelik zihinsel temsiller ile diğerlerinin beklentisi arasındaki fark sosyal kaygıya neden olmaktadır. Birey kendisini olumsuz bir bakış açısı ile değerlendirirken, diğerlerinin de kendisinin sergileyebileceğini düşündüğünden daha iyi bir performans beklediklerini varsaymaktadır. Bireyin kendisine ilişkin olumsuz zihinsel temsili ile diğerlerinin sahip olduğunu düşündüğü beklentiler arasındaki fark arttıka kişinin kaygısı da artacaktır. Bu durum

saplantılı bağlanan bireylerin benlik ve başkalarına ilişkin içsel çalışan modelleri arasındaki fark ile tutarlı olabilir. Bu nedenle saplantılı bağlanan bireyler önemli ve değerli olduğunu düşündükleri diğerleri tarafından kabul görmek istemeleri, ancak kendilerine yönelik olumsuz bakış açılarından dolayı diğerlerinin beklentilerine uygun performans sergileyip, onlar tarafından kabul edileceklerinden şüphe duymaları nedeniyle, ilişkilerinin zarar göreceğini düşünerek sosyal kaygı yaşıyor olabilirler.

Korkulu bağlanan bireylerin ise hem benliğe hem de başkalarına ilişkin içsel çalışan modelleri olumsuzdur. Bu kişiler kendilerini değersiz, başkalarını ise reddedici olarak değerlendirirler (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227). Clark ve Wells (1995) tarafından geliştirilen sosyal kaygının bilişsel modeline göre toplumsal durumlarda kişinin kendisine, diğerlerine ve dış dünyaya yönelik olumsuz varsayımları aktive olur. Kişi içinde bulunduğu sosyal durumu tehlikeli olarak yorumlar, istenilen performansı sergileyemeyeceğini düşünür ve olumlu ya da belirsiz ipuçlarını diğerlerinin kendisini olumsuz değerlendirdiğinin bir işareti olarak yorumlar. Bu nedenle korkulu bağlanan bireylerin benliğe ilişkin olumsuz bakış açıları nedeniyle yeterli performans sergileyemeyeceklerini düşünebilecekleri ve başkalarına yönelik olumsuz bakış açıları nedeniyle yeterli kanıt olmadığı halde diğerlerinin davranışlarını olumsuz değerlendirilme ya da reddedilme işareti olarak yorumlayıp sosyal kaygı yaşayabilecekleri söylenebilir. Korkulu bağlanmanın yüksek kaçınma boyutunda yer aldığı da göz önünde bulundurulduğunda korkulu bağlanan bireylerin sosyal etkileşimlerden kaçınarak olası bir reddedilmeye karşı kendilerini korumaya çalışabilecekleri de düşünülebilir.

Kayıtsız bağlanan bireyler ise benliğe ilişkin olumlu, başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler. Başkalarına yönelik olumsuz bakış açıları nedeniyle diğerlerini güvenilmez ve reddedici olarak değerlendirirler. Kayıtsız bağlanan bireyler altta yatan terk edilme korkusu ve hayal kırıklığından kaçınmak için kişilerarası ilişkilerin önemini inkar edip sosyal ilişkilerden kaçınırlar (Bartholomew & Horowitz, 1991: 227; Griffin & Bartholomew, 1994b: 431). Bu nedenle kayıtsız bağlanan bireylerin sosyal kaygı puanlarının güvenli bağlanan bireylerden yüksek olmasının, kayıtsız bağlanan bireylerin sosyal durumlardan kaçınmalarından kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Yapılan analiz sonucunda ayrıca saplantılı bağlanan bireylerin sosyal kaygı puanlarının kayıtsız bağlanan bireylerden de daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Saplantılı

ve kayıtsız bağlanma stillerinin benliğe ve başkalarına ilişkin zıt içsel çalışan modelleri içeren birbirinin karşıtı bağlanma stilleri olmaları bu durumla ilişkili olabilir. Bu bulgu saplantılı bağlanan bireylerin, kayıtsız bağlanan bireylerin aksine benliğe ilişkin içsel çalışan modellerinin olumsuz olması ve bu nedenle sosyal durumlarda yaşadıkları yetersizlik duygusu ile açıklanabilir. Ortalamalar incelendiğinde benliğe ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahip olan saplantılı ve korkulu bağlanan bireylerin sosyal kaygı puan ortalamalarının oldukça benzer olması ve benliğe ilişkin olumsuz, başkalarına ilişkin olumlu içsel çalışan modellere sahip olan saplantılı bağlanan bireylerin sosyal kaygı puanlarının, benliğe ilişkin olumlu başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahip olan kayıtsız bağlanan bireylerden daha yüksek olması, benliğe yönelik olumsuz bakış açısının sosyal kaygı için bir risk faktörü olabileceğine işaret eden literatürdeki araştırma sonuçlarıyla (Bifulco ve ark., 2006: 796-805; Van Buren & Cooley, 2002: 417-430) paralellik göstermektedir. Benliğe yönelik olumsuz bakış açısının kişilerarası ilişkiler ve ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle (örn., Muller, Lemieux , & Sicoli, 2001: 151-165; Van Buren & Cooley, 2002: 417-430) olumlu benlik modelinin önemli bir kişisel kaynak olduğu düşünülmektedir (Sümer & Cozzarelli, 2004: 355).

1.2. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından Değerlendirilmesi

Şema kuramına göre, erken dönem uyumsuz şemaların gelişimine sebep olan faktörlerden biri temel duygusal ihtiyaçlardan olan güvenli bağlanma ihtiyacının karşılanmamasıdır (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 29). Bu nedenle bu çalışmada, bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olup olmadığı da incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin çeşitli erken dönem uyumsuz şema alanlarından güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Güvenli bağlanma örüntüsü geliştiremeyen bireylerin çeşitli erken dönem uyumsuz şema alanlarından yüksek puanlar almaları şema kuramının varsayımını (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 29) desteklemektedir.

Bu çalışmada, saplantılı bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar şema alanlarından güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar

aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mason, Platts ve Tyson (2005: 549-559) çalışmalarında saplantılı bağlanan bireylerin kopukluk ve diğerleri yönelimlilik alanlarındaki şemalara sahip olduklarını belirlemişlerdir. Simard, Moss ve Pascuzzo (2011: 349-360) ise saplantılı bağlanan bireylerin tüm şema alanlarını kapsayan çeşitli şema boyutlarından güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmadan elde edilen saplantılı bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar şema alanlarından yüksek puanlar aldıkları bulgusunun Simard, Moss ve Pascuzzo'nun (2011: 349-360) bulguları ile tutarlılık gösterdiği; Young Şema Ölçeği'nin orijinal formunun faktör yapısı göz önünde bulundurulduğunda, Mason, Platts ve Tyson'ın (2005: 549-559) bulgularıyla da benzerlikler taşıdığı söylenebilir.

Bu bulgular güvensiz bağlanmanın teorik temelleri ve erken dönem uyumsuz şemaların özellikleri ile de uyumlu görünmektedir. Zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireyler, otonomi kazanma girişimleri desteklenmediği için özgüveni düşük, kendini ortaya koyamayan ve dolayısıyla olumlu kimlik algısından yoksun kişilerdir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 34-39). Bu kişilerin kendilerine yönelik bakış açılarının olumsuz olduğu söylenebilir. Saplantılı bağlanan bireyler de benliğe ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler ve bu nedenle kendilerinin değersiz ve yetersiz olduğunu düşünürler. Ayrıca zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireylerin onların yerine her şeyi yapan ve onları aşırı koruyan ebeveynlere sahip olmalarının otonomi kazanmalarını engelleyebileceği düşünüldüğünde bu kişilerin bağımlı bir kişilik yapısına da sahip olabilecekleri söylenebilir. Bu durum da saplantılı bağlanmanın, bireylerin başkalarının onayına ihtiyaç duyduğunu ifade eden yüksek bağımlılık boyutunda yer alması ile tutarlılık göstermektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak, saplantılı bağlanma stili ile zedelenmiş otonomi şema alanının birbiri ile örtüştüğü ve saplantılı bağlanan bireylerin bu alandaki şemalara sahip olabilecekleri söylenebilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular saplantılı bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi alanındaki terk edilme ve tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Bu bulgu saplantılı bağlanan bireylerin terk edilme (Mason, Platts, & Tyson, 2005: 549-559; Simard, Moss, & Pascuzzo, 2011: 349-360) ve tehditler karşısında dayanıksızlık (Simard, Moss, & Pascuzzo, 2011: 349-360) şema boyutlarını da içeren çeşitli şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarına işaret eden literatürdeki araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Terk edilme şeması bireyin önem

verdiği kişilerin yaşamındaki varlığının sürekli olmayabileceğine yönelik endişesini yansıtır. Zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireylerin kendilerini yetersiz ve değersiz olarak değerlendirmelerine neden olan benliğe yönelik olumsuz bakış açısına sahip oldukları göz önüne alındığında, bu kişilerin kendi yetersizlikleri nedeniyle terk edileceklerini düşünebilecekleri söylenebilir. Tehditler karşısında dayanıksızlık şeması ise kişinin kendisini koruyamayacağı olumsuz olayların gerçekleşeceği ve bununla kendi başına baş edemeyeceği beklentisini yansıtır. Terk edilme ve tehditler karşısında dayanıksızlık şemalarına sahip olan bireylerin kendilerini yetersiz olarak görmeleri, saplantılı bağlanan bireylerin benliğe ilişkin olumsuz içsel çalışan modelleri ile tutarlı görünmektedir. Ayrıca tehditler karşısında dayanıksızlık şemasına sahip olan bireylerin saplantılı bağlanmanın özellikleri ile tutarlı olarak, bağımlı bir kişilik yapısı sergileyebilecekleri de düşünülebilir.

Yüksek standartlar alanındaki şemalara sahip olan bireyler genellikle sert ve kuralcı ailelere sahiptirler ve bu kişilerin içlerinden geldiği gibi davranmaları, duygu ve dürtülerine göre hareket etme ihtiyaçları engellenmiştir. Bu nedenle bu bireyler, utanç duygusu ve diğerleri tarafından reddedilmekten kaçınmak için duygu ve dürtülerini bastırarak içselleştirdikleri katı ve yüksek standartlara uymaları gerektiğini düşünürler. Bu kişilerin kendi duygu ve dürtülerine güvenmemeleri ve diğerlerinin onayını kazanmaya çalışmaları nedeniyle; kendilerine yönelik bakış açılarının olumsuz, diğerlerine yönelik bakış açılarının ise olumlu olduğu söylenebilir. Saplantılı bağlanan bireyler de benliğe ilişkin olumsuz, başkalarına ilişkin olumlu içsel çalışan modellere sahiptirler. Bu bilgilerden yola çıkarak saplantılı bağlanan bireylerin yüksek standartlar alanındaki şemalara sahip olmaları beklenebilir.

Mevcut araştırmada saplantılı bağlanan bireylerin yüksek standartlar alanındaki onay arayıcılık şema boyutundan yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Onay arayıcılık şeması bireyin, güvenli bir benlik duygusu geliştiremediği için diğerleri tarafından onaylanmaya aşırı önem vermesini yansıtır. Onay arayıcılık şemasına sahip olan bireylerin güvensizlikleri nedeniyle kendilerine yönelik bakış açılarının olumsuz; diğerlerinin onayına aşırı önem vermeleri nedeniyle de diğerlerine yönelik bakış açılarının olumlu olduğu; başka bir deyişle diğerlerini değerli ve onayı kazanılması gereken kişiler olarak gördükleri düşünülebilir. Bu bireylerin kendilerini olumsuz, başkalarını ise olumlu olarak değerlendirmeleri; saplantılı bağlanan bireylerin kendilerini yetersiz, diğerlerini ise

onayı kazanılması gereken önemli kişiler olarak değerlendirmelerine neden olan benliğe ilişkin olumsuz ve başkalarına ilişkin olumlu içsel çalışan modeller ile tutarlı görünmektedir.

Yapılan analizler sonucunda ayrıca, korkulu bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarından güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Mason, Platts ve Tyson (2005: 549-559) da korkulu bağlanan bireylerin kopukluk ve Young Şema Ölçeği'nin (YŞÖ) orijinal formunda aşırı tetikte olma ve baskılama olarak adlandırılan şema alanlarında yer alan şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarını belirtmişlerdir. Korkulu bağlanan bireylerin kopukluk şema alanından yüksek puan almaları literatür bulgularıyla (Mason, Platts, & Tyson, 2005: 549-559) tutarlı olmakla birlikte, ilk bakışta literatürdeki araştırma sonuçlarından farklı görünen korkulu bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi şema alanından da yüksek puan aldıkları bulgusunun ise, YŞÖ Türkçe formunun faktör yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu çalışmada korkulu bağlanan bireylerin yüksek puan aldıkları zedelenmiş otonomi alanında yer alan karamsarlık şemasının ölçeğin orijinal formunda aşırı tetikte olma ve baskılama olarak adlandırılan şema alanında yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, bu bulgunun da literatür bulgularıyla (Mason, Platts, & Tyson, 2005: 549-559) paralellik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca bu çalışmada kayıtsız bağlanan bireylerin de kopukluk şema alanından güvenli bağlanan bireylerden daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Daha önce de bahsedildiği gibi, zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireyler otonomi kazanamamış, özgüveni düşük ve kendilerine yönelik bakış açıları olumsuz olan kişilerdir. Korkulu bağlanan bireyler de benliğe ilişkin olumsuz içsel çalışan modelleri nedeniyle kendilerini değersiz ve yetersiz olarak görürler. Bu nedenle, korkulu bağlanan bireylerin de bu alandaki şemalara sahip olabilecekleri söylenebilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular korkulu bağlanan bireylerin zedelenmiş otonomi alanındaki karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Karamsarlık şeması bireyin ihanet, kayıp, hayal kırıklığı gibi olumsuzluklarla karşılaşacağı beklentisini, tehditler karşısında dayanıksızlık şeması ise kişinin baş edemeyeceği felaketler yaşanacağı inancını yansıtır. Bu nedenle bu bireylerin başkalarına ve dış dünyaya karşı olumsuz bir tutum geliştirdikleri söylenebilir.

Bu kişilerin dış dünyaya ve diğerlerine güvenmemeleri, korkulu bağlanan bireylerin diğerlerini reddedici ve güvenilmez olarak değerlendirmelerine neden olan başkalarına yönelik olumsuz içsel çalışan modeller ile tutarlı görünmektedir.

Kopukluk alanındaki şemalara sahip olan bireyler soğuk ve reddedici ailelere sahip olup, temel duygusal ihtiyaçlar olan güvenlik ve istikrar gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması nedeniyle güvenli bağlanma geliştiremez; sevgi, aidiyet, korunma ve kabul edilme gibi ihtiyaçlarının giderilmeyeceğine inanırlar (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 33-43). Bu bireylerin diğerlerine yönelik olumsuz bakış açısına sahip oldukları söylenebilir. Hem korkulu hem de kayıtsız bağlanan bireyler de başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler. Bu bilgilerden yola çıkarak, kopukluk şema alanı ile korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerinin benzer özellikler taşıdığı ve korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin bu alandaki şemalara sahip olabilecekleri söylenebilir.

Mevcut çalışmada korkulu bağlanan bireylerin kopukluk alanındaki duyguları bastırma ve sosyal izolasyon/güvensizlik şema boyutlarından yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Mason, Platts ve Tyson'ın (2005: 549-559) korkulu bağlanan bireylerin duyguları bastırma, sosyal izolasyon ve kusurluluk şema boyutlarından yüksek puanlar aldıkları bulgusuyla örtüşmektedir. Bu şema alanına ilişkin bir diğer bulgu da, kayıtsız bağlanan bireylerin de duyguları bastırma ve sosyal izolasyon/güvensizlik şema boyutlarından yüksek puanlar almış olmalarıdır. Duyguları bastırma şeması diğerleri tarafından eleştirilmekten kaçınmak için bireyin duygu ve davranışlarını baskılamasını, sosyal izolasyon/güvensizlik şeması ise diğerlerinden farklı olduğunu düşündüğü için bireyin bir gruba ait olmadığı inancını yansıtır. Diğerlerinin bireyi olduğu şekilde kabul etmeyecekleri düşüncesini içermesi nedeniyle, bu şemanın diğerlerine yönelik olumsuz bakış açısına işaret ettiği ve bu şemalara sahip olan kişilerin diğerlerini reddedici ve olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Bu bireylerin diğerlerine yönelik olumsuz bakış açısına sahip olmaları, korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin başkalarını reddedici ve güvenilmez olarak değerlendirmelerine neden olan başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modeller ile tutarlılık göstermektedir.

1.3. Bağlanma Stilleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından Değerlendirilmesi

Bu araştırmada, bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, saplantılı ve korkulu bağlanan bireylerin reddedilme duyarlılığı puanlarının güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu reddedilme duyarlılığının hem saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri (Khoshkam, Bahrami, Ahmadi, Fatehizade, & Etemadi, 2012) hem de bağlanmanın kaygı ve kaçınuma boyutları (Özen, Sümer, Demir, 2011: 170) ile ilişkili olduğuna işaret eden araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Elde edilen bulgular güvensiz bağlanma ve reddedilme duyarlılığının teorik temelleri ile uyumlu görünmektedir. Reddedilme duyarlılığı; reddedilme beklentisi içinde olma, kolayca kasıtlı bir şekilde reddedildiğini düşünme ve reddedilmeye aşırı tepki verme eğilimi ile karakterizedir (Downey & Feldman, 1996: 1327; Downey, Lebolt, Rincon & Freitas, 1998: 1076; Feldman & Downy, 1994: 231-235). Reddedilmeye duyarlı olan bireylerin kendilerini yetersiz ve değersiz olarak görmelerine neden olan benliğe yönelik olumsuz bakış açısına sahip oldukları; bunun yanında diğerlerini reddedici olarak değerlendirmelerine, diğerleri tarafından kabul görmeyecekleri ve reddedileceklerine inanmalarına neden olan diğerlerine yönelik olumsuz bakış açısına da sahip olabilecekleri söylenebilir. Bu bilgilerden yola çıkarak, benliğe ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahip olan saplantılı bağlanan bireylerin değersiz ve yetersiz olduklarını düşünmeleri, hem benliğe hem de başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahip olan korkulu bağlanan bireylerin ise kendilerini yetersiz olarak görmelerinin yanı sıra diğerlerinin de reddedici olduğunu düşünmeleri nedeniyle reddedilmeye duyarlı olabilecekleri söylenebilir. Ayrıca saplantılı bağlanan bireylerin diğerlerinin onayını alma ihtiyacı olması nedeniyle reddedilmeye duyarlılığın bir özelliği olan reddedilemeye aşırı tepki verme eğilimi de gösterebilecekleri düşünülebilir.

Yapılan analizler sonucunda kayıtsız bağlanan grup ile diğer gruplar arasında ise anlamlı farka rastlanmamıştır. Kayıtsız bağlanan bireylerin benliğe ilişkin olumlu içsel çalışan modellere sahip olmaları nedeniyle reddedilme duyarlılığı puanlarının düşük olması ve dolayısıyla güvenli bağlanan bireyler ile reddedilme duyarlılığı açısından farklılaşmamaları beklenen bir durumdur. Ancak bu çalışmadan elde edilen bulgular

kayıtsız bağlanan grubun saplantılı ve korkulu bağlanan gruplardan da farklılaşmadığını göstermiştir. Bu durumun kayıtsız bağlanan bireylerin başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahip olmaları ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu kişiler başkalarına yönelik olumsuz bakış açıları nedeniyle diğerlerini reddedici olarak değerlendirebilirler. Ancak kendilerine yönelik olumlu bakış açısına sahip oldukları için, diğerleri tarafından reddedilmelerini kendi yetersizlik ve değersizlikleri gibi içsel sebeplere atfetmiyor olabilirler. Bu nedenle kayıtsız bağlanan grubun reddedilme duyarlılığı puanlarının, hem güvenli bağlanan gruptan hem de saplantılı ve korkulu bağlanan gruplardan farklılaşmadığı düşünülmektedir.

2. SOSYAL KAYGI DÜZEYLERİ FARKLI OLAN GRUPLARIN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları değerlendirilecektir.

2.1. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Açısından Değerlendirilmesi

Bu çalışmada, sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda; sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarından sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan bireylere kıyasla, diğerleri yönelimlilik şema alanından ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan bireylere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular sosyal kaygının zedelenmiş otonomi, kopukluk ve diğerleri yönelimlilik şema alanları ile ilişkilendirildiği, sosyal kaygı bozukluğu olan ya da sosyal kaygı belirtileri gösteren bireylerin bu alanlardaki şemalardan yüksek puanlar aldıklarını ortaya koyan literatürdeki araştırma sonuçları ile örtüşmektedir (Calvete, Orue, & Hankin, 2013a: 279-286; Calvete, 2014: 735-746; Calvete, Orue, & Hankin, 2015: 85-99; Eldoğan, 2012: 58-60; Mairet, Boag, & Warburton, 2014: 171-190; Pinto-Gouveia, Castilho, Gallardo, & Cunha, 2006: 571-584).

Elde edilen bulgular erken dönem uyumsuz şemaların özellikleri ile sosyal kaygıya ilişkin çeşitli kuramların açıklamaları ve sosyal kaygıda görülen bilişsel yanlılıklar ile uyumlu görünmektedir. Sosyal kaygının kendilik sunumu teorisi kişilerin diğerleri üzerinde arzu ettikleri izlenimi bırakabilecekleri konusunda şüphe duymalarının sosyal kaygıya neden olduğunu ileri sürmektedir (Schlenker & Leary, 1982: 641-669). Clark ve Wells'in (1995: 69-93) bilişsel modeline göre de sosyal durumlarda kişinin önceki deneyimlerine dayanarak geliştirdiği varsayımlardan biri olan "Ben aptalım/farklıyım" gibi benliğe ilişkin olumsuz varsayımların aktive olması ile kişi istenilen performansı sergileyemeyeceğini düşünür. Bireyin istediği izlenimi bırakamayacağını düşünmesi ve benliğe yönelik olumsuz inançlara sahip olmasının yetersizlik duygusuna işaret ettiği düşünülebilir. Zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireyler de yetkinlik kazanma ihtiyaçlarının engellenmiş olması sebebiyle kendilerini yetersiz gören, özgüveni düşük kişilerdir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 34-43). Bu nedenle zedelenmiş otonomi şema alanı, sosyal kaygı yaşayan bireylerin diğer insanların sosyal açıdan kendilerinden daha yeterli olduğu (Turner, Johnson, Beidel, Heiser, & Lydiard, 2003: 386) ve kendilerinin sosyal durumlarda uygun olmayan biçimde davranacakları yönündeki inançları ile tutarlı görünmektedir. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olmaları beklenebilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş otonomi şema alanındaki iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık olmak üzere tüm şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Pinto-Gouveia, Castilho, Gallardo ve Cunha (2006: 571-584) da çalışmalarında sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin bağımlılık ve başarısızlık şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarını belirlemişlerdir. İç içe geçme/bağımlılık şemasına sahip olan bireyler sorumluluklarını tek başına yerine getiremeyeceklerine inanırlar. Bu kişilerin bağımlı bir kişilik yapısına sahip oldukları ve bu nedenle öz güvenlerinin düşük olduğu söylenebilir. Öz güveni düşük insanların da çeşitli sosyal durumlarda kendilik sunumu ile ilgili olumsuz beklentileri nedeniyle sosyal kaygı yaşayabilecekleri düşünülmektedir (Schlenker & Leary, 1982: 652-653).

Terk edilme şemasına sahip olan bireyler önem verdikleri kişileri kaybedeceklerinden endişe ederler. Bu kişilerin terk edilme korkuları nedeniyle kişilerarası

ilişkilerden kaçınabilecekleri düşünülebilir. Bu durum sosyal kaygı yaşayan bireylerin sosyal ortamlardan kaçınma eğilimi ile örtüşmektedir. Ayrıca bu şemanın kusurluluk şemasıyla da ilişkili olabileceği söylenebilir. Bu kişiler kendi eksiklikleri nedeniyle terk edileceklerini düşünüp kişilerarası ilişkilerden kaçınabilirler.

Başarısızlık şemasına sahip olan bireyler diğer insanlara kıyasla yetersiz olduklarını düşünürler. Bu kişiler kendilerini beceriksiz ve yeteneksiz olarak görür ve bu nedenle her konuda başarısız olacaklarına inanırlar. Bu şemanın sosyal kaygı yaşayan bireylerin özelliklerinden biri olan öz güven eksikliğine işaret ettiği düşünülebilir. Ayrıca başarısızlık şemasına sahip olan bireylerin kendilerine yönelik bu olumsuz varsayımları sosyal kaygı yaşayan bireylerin işlevsel olmayan inanç ve düşünceleri (Clark & Wells, 1995: 69-93; Rapee & Heimberg, 1997: 741-754) ile de tutarlı görünmektedir.

Karamsarlık şemasına sahip olan bireyler yaşamın olumsuz yönlerine odaklanma eğilimindedirler. Bu kişiler yaşamın çeşitli alanlarında kayıp, ihanet, hayal kırıklığı gibi olumsuzluklar yaşayacaklarını düşünürler. Bu nedenle bu bireylerin diğerlerine ve dünyaya karşı olumsuz bir bakış açısına sahip oldukları söylenebilir. Bu durum sosyal kaygı yaşayan bireylerin diğerlerini eleştirel ve sosyal durumları ise tehlikeli olarak değerlendirmeleri (Clark & Wells, 1996: 69-93) ile tutarlıdır.

Tehditler karşısında dayanıksızlık şemasına sahip olan bireyler ise karşılaştıkları güçlüklerle baş edemeyeceklerine inanırlar. Bu şemanın da sosyal kaygının temel bir özelliği olan yetersizlik duygusuna işaret ettiği söylenebilir. Bu bilgilerden yola çıkarak, zedelenmiş otonomi şema alanındaki iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık şema boyutlarından yüksek puanlar alan bireylerin kendilerini yetersiz olarak gördükleri ve yaşamın güçlükleri ile kendi başlarına yüzleşmeyeceklerine inandıkları düşünülebilir. Bu bireylerin sosyal ortamlarda uygun performans sergilemeleri için gerekli olan becerilerinin yetersiz olduğuna inandıkları ve bu nedenle diğerleri üzerinde istedikleri izlenimi bırakamayacaklarını düşünüp sosyal kaygı yaşayabilecekleri söylenebilir.

Sosyal kaygının bilişsel modellerine göre (Clark & Wells, 1995: 69-93; Rapee & Heimberg, 1997: 741-754) olumsuz değerlendirilme korkusu sosyal kaygının temel özelliklerinden biridir. Sosyal durumlarda kişinin kendisine ve başkalarının değerlendirmelerine ilişkin olumsuz varsayımlarının aktive olması ile kişi belirsiz hatta

olumlu ipuçlarını diğerlerinin kendisini olumsuz değerlendirdiğinin bir işareti olarak görür (Clark & Wells, 1995: 69-93). Bireyin yeterli kanıt olmadığı halde diğerlerinin kendi performansını olumsuz değerlendirdiklerini düşünmesinin, benliğe ve diğerlerine yönelik olumsuz bakış açısına ve buna bağlı olarak olumsuz değerlendirilme beklentisine işaret ettiği düşünülebilir. Kopukluk alanındaki şemalara sahip olan bireyler de soğuk ve reddedici ebeveynlere sahip olmaları sebebiyle, korunma ve kabul edilme gibi temel duygusal ihtiyaçların diğerleri tarafından karşılanmayacağı beklentisine sahiptirler. Ebeveynlerinin tutumları nedeniyle yetersiz olduklarını ve diğerleri tarafından reddedileceklerini düşünebilirler. Bu bilgilerden yola çıkarak, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin kopukluk alanındaki şemalara sahip olabilecekleri söylenebilir.

Mevcut çalışmada sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin kopukluk şema alanındaki duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik ve kusurluluk şema boyutlarından yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Pinto-Gouveia, Castilho, Gallardo ve Cunha (2006: 571-584) da sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin sosyal izolasyon, güvensizlik ve kusurluluk şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarını belirlemişlerdir. Duyguları bastırma şemasına sahip olan kişiler reddedilmekten kaçınmak için duygu ve davranışlarını bastırmaya çalışırlar. Sosyal kaygı yaşayan bireyler de olumsuz olarak değerlendirilmelerine neden olacak şekilde davranmaktan korkarlar (APA, 2013: 116). Bu nedenle sosyal kaygı yaşayan kişilerin duygu ve davranışlarının diğerleri tarafından olumsuz değerlendirilip, reddedilmelerine neden olacağından korkarak bu duygu ve davranışları bastırmaya çalışabilecekleri düşünülebilir.

Sosyal izolasyon/güvensizlik şemasına sahip olan bireyler diğerlerinden farklı olduklarına ve bu nedenle bir topluluğa ait olmadıklarına inanırlar. Bu kişilerin kendilerini diğerlerinden daha yetersiz gördükleri ve yetersizlikleri nedeniyle de diğerleri tarafından kabul görmeyeceklerine inandıkları düşünülebilir. Bu bakış açısı da sosyal kaygı yaşayan bireylerin kendilerine ve diğerlerine yönelik işlevsel olmayan inançları ve olumsuz varsayımları (Clark & Wells, 1995: 69-93; Rapee & Heimberg, 1997: 741-754) ile tutarlı görünmektedir.

Kusurluluk şemasına sahip olan bireyler ise eksik, yetersiz ve değersiz olduklarına inanır ve bu nedenle utanç duyarlar. Bireyin kusurlu olduğu inancı hem arzu edilen performansı gösteremeyeceği (Clark & Wells, 1995: 69-93) ve izleyicilerin beklentilerini

karşılamayacağı (Rapee & Heimberg, 1997: 741-754) düşüncesi ile sosyal kaygıya neden olabilir, hem de kişinin dikkatinin dış uyaranlardan kendisine (Clark & Wells, 1995: 69-93), başka bir deyişle kusurlu olduğu düşüncesine yönelmesi ve bireyin izleyicilerin de kendisini kusurlu olarak gördüğünü düşünmesi (Rapee & Heimberg, 1997: 741-754) ile sosyal kaygının devam etmesine neden olabilir. Bu bilgilerden yola çıkarak kopukluk şema alanındaki duyguları bastırma, sosyal izolasyon/güvensizlik ve kusurluluk şema boyutlarından yüksek puan alan bireylerin sosyal ortamlarda yetersiz olduklarını düşünerek sosyal kaygı yaşayabilecekleri düşünülebilir.

Clark ve Wells'in (1995: 69-93) bilişsel modelinde bireylerin önceki deneyimlerine dayanarak geliştirdikleri öne sürülen varsayımlardan biri de "Hiçbir zayıflık işareti göstermemeliyim" gibi sosyal performansa yönelik aşırı yüksek standartları içermektedir. Birey diğerlerinin olumsuz değerlendirmesinden kaçınmak için yüksek standartlara uyması gerektiğini düşünür. Yüksek standartlar alanındaki şemalara sahip olan bireyler de utanç duygusu ve diğerlerinin onaylamamasından kaçınmak için içselleştirdikleri yüksek standartlara uymaları gerektiğine inanırlar. Bu bilgiler göz önüne alındığında, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin yüksek standartlar alanındaki şemalara sahip olmaları beklenebilir.

Bu çalışmada sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin yüksek standartlar şema alanında yer alan onay arayıcılık şema boyutundan yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Onay arayıcılık şemasına sahip olan bireylerin öz saygısı diğerleri tarafından onaylanmalarına bağlıdır. Bu kişilerin temelde öz güven eksikliği ve yetersizlik duygusu yaşadıkları, bu nedenle diğerlerinin onayını alarak bu durumu telafi etmeye çalıştıkları düşünülebilir. Bu nedenle bu bireylerin kendilik değerlerini sürdürürebilmek için sosyal durumlarda diğerlerinin onayını almaya aşırı önem verebilecekleri, ancak temeldeki yetersizlik duygusu nedeniyle diğerleri tarafından olumsuz değerlendirilip arzu ettikleri şekilde onaylanmayacaklarını düşünerek sosyal kaygı yaşayabilecekleri söylenebilir.

Trower ve Gilbert (1989: 21-27) sosyal kaygıya ilişkin evrimsel açıklamalarında, bireylerin sosyal gruplarda, grubun diğer üyelerinden daha yüksek bir statüye sahip olmak istemeleri, ancak bu statüye ulaşabileceklerine ilişkin beklentilerinin düşük olmasının sosyal kaygıya neden olduğunu ileri sürmektedirler. Bireyin arzu ettiği sonuç ile beklediği sonuç arasındaki fark arttıkça kaygı da artar. Gruptaki statüsünü yükseltmeyen kişi,

grubun baskın üyesine boyun eğerek reddedilmekten kaçınmaya çalışır. Leary ve Kowalski (1995) de sosyal kaygının kendilik sunumu modelinde sosyal kaygının reddedilme ve dışlanma olasılığını azaltıp sosyal kabulü arttırma amacına hizmet ettiğini ileri sürmektedirler. Diğerleri yönelimlilik alanındaki şemalara sahip olan bireyler de sosyal kaygıya ilişkin bahsedilen açıklamalarla tutarlı olarak, diğerlerinin reddetmesinden kaçınıp, onların sevgi ve onayını almak için çabalarlar. Reddedilmekten kaçınıp diğerlerinin onayını almak için de kendi ihtiyaçlarından çok başkalarının istek ve ihtiyaçlarına önem verirler. Bu nedenle sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin diğerleri yönelimlilik alanındaki şemalara sahip olabilecekleri söylenebilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin diğerleri yönelimlilik şema alanında yer alan kendini feda ve cezalandırılma şema boyutlarından yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir. Kendini feda şemasına sahip olan bireyler diğerleri ile duygusal bağlarını sürdürerek benlik saygılarını arttırmak için kendi ihtiyaçları yerine başkalarının ihtiyaçlarına odaklanırlar. Bu şemanın bir özelliği olan düşük öz saygı, sosyal kaygının da temel özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bireyin kendi ihtiyaçları yerine başkalarının ihtiyaçlarına önem vermesi de yukarıda bahsedildiği gibi sosyal kaygının evrimsel açıklamaları (Trower & Gilbert, 1989: 21-27) ile tutarlıdır.

Cezalandırılma şemasına sahip olan bireyler ise içselleştirdikleri yüksek standartlara uymayan kişilerin, hatta kendilerinin bile cezalandırılması gerektiğine inanırlar. Bu kişiler içselleştirdikleri standartlara uymamalarının diğerleri tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirilmelerine neden olabileceğini düşünebilirler. Bu durumun sosyal kaygının özelliklerinden biri olan olumsuz değerlendirilme korkusuna işaret ettiği söylenebilir. Bu bilgilerden yola çıkarak diğerleri yönelimlilik şema alanındaki kendini feda ve cezalandırılma şema boyutlarından yüksek puanlar alan bireylerin diğerlerinin onayına ihtiyaç duymaları nedeniyle benlik saygılarının düşük olduğu ve bu nedenle diğerleri tarafından olumsuz değerlendirileceklerinden korkup sosyal kaygı yaşayabilecekleri söylenebilir.

Mevcut çalışmadan elde edilen sonuçlar, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin genellikle benliğin kusurlu, yetersiz ve başarısız olarak algılanmasını yansıtan şemalardan

yüksek puanlar aldıklarını göstermekte ve sosyal kaygının bilişsel modelini dolaylı olarak desteklemektedir.

2.2. Sosyal Kaygı Düzeyleri Farklı Olan Grupların Reddedilme Duyarlılığı Açısından Değerlendirilmesi

Bu araştırmada, sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında reddedilme duyarlılığı açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin reddedilme duyarlılığı puanlarının sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan bireylere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanlarının ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde, reddedilme duyarlılığı ile benzer özellikler taşıyan, yetersizlik duygusu ve diğerlerinin davranışlarını sıklıkla yanlış yorumlamanın sonucu olarak diğerlerinin varlığında rahatsızlık hissetme ve kişilerarası durumlardan kaçınma ile karakterize olan (Boyce & Parker, 1989: 341-351); sosyal geribildirime karşı duyarlılık, diğerlerinin davranış ve düşünceleri ile aşırı ilgilenme ve diğerleri tarafından eleştirilme korkusu olarak tanımlanan (Boyce ve ark., 1993: 101-105) kişilerarası duyarlılığın sosyal kaygı ilişkili olduğu görülmüştür. Harb, Heimberg, Fresco, Schneier ve Liebowitz (2002) tarafından yapılan çalışmada sosyal kaygı bozukluğu olan grubun kişilerarası duyarlılıklarının normal kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu çalışmadan elde edilen bulgu da bahsedilen araştırma sonucu ile tutarlı görünmekte ve sosyal kaygı spektrumunda yer alan bozuklukların tanı kriterlerinin bir parçası olarak karşımıza çıkan reddedilme duyarlılığının sosyal kaygının bir özelliği olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgu sosyal kaygıya ilişkin bilişsel modellerin açıklamaları ile tutarlı görünmektedir. Reddedilmeye duyarlı olan bireylerin diğerleri tarafından reddedilme beklentisi içinde olmaları ve kolayca reddedildiklerini düşünmelerinin, bu bireylerin olumsuz değerlendirilmeye ilişkin endişelerini yansıttığı düşünülebilir. Sosyal kaygının bilişsel modelleri de (Clark & Wells, 1995: 69-93; Rapee & Heimberg, 1997: 741-754) olumsuz değerlendirilme korkusunun sosyal kaygının temel özelliklerinden biri olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle reddedilme duyarlılığının beklendiği gibi sosyal kaygının özellikleri ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

3. BAĞLANMA İLE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR VE REDDEDİLME DUYARLILIĞININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Bu bölümde saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanları ve reddedilme duyarlılığının aracı rolü olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları değerlendirilecektir.

3.1. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Değerlendirmeler

Şema kuramına göre çocukluk döneminde temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması erken dönem uyumsuz şemaların gelişimine sebep olmaktadır. Bu duygusal ihtiyaçların başında ise güvenli bağlanma gelmektedir (Young, Klosko, & Weishaar, 2009: 29). Erken dönem uyumsuz şemaların da psikolojik sıkıntıların temelini oluşturduğu ileri sürülmektedir (Young, 1990, 1999; Young, Klosko, & Weishaar, 2003).

Bu çalışmada saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolünü incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri yapılmış ve bootstrapping yöntemi kullanılmıştır. Analizler sonucunda, saplantılı bağlanma stilinin zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarını; korkulu bağlanma stilinin ise zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarını pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı belirlenmiştir. Bosmans, Braet ve Van Vlierberghe (2010: 379) tarafından yapılan çalışmada da bağlanmanın kaygı boyutunun kopukluk ve diğerleri yönelimlilik, bağlanmanın kaçınma boyutunun ise zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarını yordadığı bulunmuştur. Bağlanmanın kaygı boyutunun benlik, kaçınma boyutunun ise başkaları modeli ile ilişkili olduğu (Brennan, Clark, & Shaver, 1998: 50) göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmadan elde edilen benliğe yönelik olumsuz zihinsel temsiller ile karakterize olan saplantılı bağlanmanın kopukluk ve diğerleri yönelimlilik, benliğin yanı sıra başkalarına yönelik de olumsuz zihinsel temsilleri içeren korkulu bağlanmanın ise zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarını yordadığı bulgusunun Bosmans, Braet ve Van Vlierberghe'nin (2010: 374-385) bulguları ile tutarlı olduğu söylenebilir. Yapılan analizler ayrıca saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile zedelenmiş otonomi, kopukluk,

yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının sosyal kaygıyı pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığını göstermiştir. Benliğe ilişkin olumsuz içsel çalışan modeller ile karakterize olan saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin sosyal kaygıyı yordadığı bulgusu, Van Buren ve Cooley'in (2002:417-430) benliğe yönelik olumsuz bakış açısının sosyal kaygı ile ilişkili olduğu yönündeki bulguları ile örtüşmektedir. Erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin elde edilen bulgular ise, erken dönem uyumsuz şemalar ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünü incelediği çalışmada; zedelenmiş otonomi, kopukluk ve zedelenmiş sınırlar şema alanlarının sosyal kaygıyı yordadığı bulgusuna ulaşan Eldoğan'ın (2012: 69) bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolünü incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizleri sonucunda, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bootstrapping yöntemi ile yapılan analiz sonuçları da hiyerarşik regresyon analizi bulgularını desteklemektedir.

Bu çalışmada, saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının aracı rolü olduğu belirlenmiştir. Saplantılı bağlanan bireyler benliğe ilişkin olumsuz ve başkalarına ilişkin olumlu içsel çalışan modellere sahiptirler. Bu nedenle kendilerini değersiz ve yetersiz olarak görürken, değerli olduğunu düşündükleri diğerlerinin onayını almaya çabalarlar. Saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi şema alanının aracı rolü olması, zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireylerin özgüveni düşük ve olumlu kimlik algısı geliştirememiş kişiler olmalarıyla açıklanabilir. Ebeveynlerin duyarsız ve tutarsız davranması ya da özerklik girişimlerini desteklemeyerek her şeyi onların yerine yapması, benliğe ilişkin olumsuz zihinsel temsilleri ve diğerlerine bağımlılığı içeren saplantılı bağlanmaya neden olur. Olumsuz benlik modeli ve yüksek bağımlılık nedeniyle saplantılı bağlanan bireylerin kendilerini yetersiz olarak değerlendirmesi, yetersizlik duygusu ve düşük özgüvenin hakim olduğu zedelenmiş otonomi alanındaki şemaların gelişimine katkıda bulunabilir. Bu durum kişinin sosyal durumlarda gerekli becerilere sahip olmadığını düşünmesine neden olarak sosyal kaygıya yol açabilir.

Saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide kopukluk şema alanının aracı rolü olmasının, kopukluk alanındaki şemalara sahip olan bireylerin sevgi, aidiyet, korunma ve kabul edilme gibi temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmayacağını düşünceleri ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Şema kuramına göre, temel duygusal ihtiyaçlardan biri olan güvenli bağlanma ihtiyacının karşılanmaması kopukluk alanındaki şemaların gelişimine zemin hazırlar. Duyarsız ve tutarsız ebeveynler tarafından yetiştirilmek, benliğe yönelik olumsuz zihinsel temsilleri içeren saplantılı bağlanmaya neden olur. Saplantılı bağlanan bireyler önemli olduğunu düşündükleri diğerlerinin onayını alarak kendilik değerlerini sürdürebilirler. Ancak saplantılı bağlanan bireylerin olumsuz benlik modelleri nedeniyle kendilerini değersiz ve yetersiz olarak görmeleri, değersizlikleri nedeniyle kabul edilme ihtiyaçlarının karşılanmayacağı inancı ile karakterize olan kopukluk alanındaki şemaların gelişimine katkıda bulunabilir. Bu nedenle bu bireyler olumlu başkaları modeline rağmen, kendi yetersizlikleri nedeniyle reddedileceklerini düşünebilirler. Bu durum ihtiyaç duydukları onayı alamayacaklarını düşünceleri sebebiyle kendilik değerinin azalmasına ve sosyal durumlarda yetersizlik hissine neden olarak sosyal kaygıya yol açabilir.

Saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide yüksek standartlar şema alanının aracı rolü olması, yüksek standartlar alanındaki şemalara sahip olan bireylerin diğerleri tarafından onaylanmaya, reddedilmekten ve utanç duygusundan kaçınmaya odaklanmaları ile açıklanabilir. Olumsuz benlik modeline sahip olan saplantılı bağlanan bireyler kendilerini değersiz ve yetersiz olarak görmeleri nedeniyle kendi duygu ve dürtülerine göre hareket etmelerinin utanç duyacakları biçimde davranmalarına sebep olacağını düşünebilirler. Bu nedenle reddedilmekten kaçınmak ve değerli olduğunu düşündükleri diğerlerinin onayını alarak kendilik değerini sürdürmek için katı ve yüksek standartlar belirleyerek, bu standartları içselleştirebilirler. Ancak temeldeki yetersizlik duygusu nedeniyle bu standartları karşılayamayacaklarını ve dolayısıyla arzu ettikleri şekilde diğerleri tarafından kabul edilmeyeceklerini düşünceleri sosyal kaygıya yol açabilir.

Son olarak, saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide diğerleri yönelimlilik şema alanının aracı rolü olması, diğerleri yönelimlilik alanındaki şemalara sahip olan bireylerin diğerlerinin onayını alabilmek için kendi istek ve ihtiyaçlarından çok başkalarının isteklerine önem vermeleri ile açıklanabilir. Saplantılı bağlanan bireyler

başkalarına yönelik olumlu modellerin yanında olumsuz benlik modeline sahiptirler. Yetersizlik duygusu yaşayan bu bireylerin kendilik değerlerini sürdürebilmeleri diğerleri tarafından onaylanmalarına bağlıdır. Bu durum diğerleri yönelimlilik alanındaki şemaların gelişimine katkıda bulunabilir. Bu nedenle bu kişiler reddedilme ve dışlanma olasılığını azaltıp, sosyal kabulü arttırmak için diğerlerinin istek ve ihtiyaçlarına kendi isteklerinden daha çok önem verebilirler. Ancak diğerleri tarafından kabul görmek istemelerine rağmen, temelde özgüvenlerinin düşük olması nedeniyle diğerlerinin onayını kazanacaklarına yönelik beklentileri düşük olabilir. İstek ve beklentiler arasındaki bu fark da sosyal kaygıya yol açabilir.

Yapılan analizler sonucunda, korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide ise zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarının aracı rolü olduğu saptanmıştır. Korkulu bağlanan bireyler hem benliğe hem de başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler. Bu nedenle kendilerini değersiz ve yetersiz, diğerlerini ise reddedici olarak değerlendirirler. Korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi şema alanının aracı rolü olması, zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireylerin kendilerine ve diğerlerine yönelik olumsuz bakış açısına neden olabilecek ebeveyn tutumlarına maruz kalmaları ile ilgili olabilir. Çünkü zedelenmiş otonomi alanındaki şemalara sahip olan bireyler, her şeyi onların yerine yaparak otonomi kazanmalarını engelleyen ebeveynlere sahip olabilecekleri gibi, ihtiyaçlarını karşılamayan ve onlarla ilgilenmeyen ebeveynlere de sahip olabilirler. Bireyin reddedici ebeveynler tarafından yetiştirilmesi hem benliğe hem de başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modelleri içeren korkulu bağlanmaya neden olur. Korkulu bağlanan bireylerin kendilerini değersiz ve yetersiz olarak görmeleri; yetersizlik duygusu, olumsuz kimlik algısı ve düşük özgüven ile karakterize olan zedelenmiş otonomi alanındaki şemaların gelişimine katkıda bulunabilir. Bu kişilerin düşük özgüvene sahip olmaları ve yetersizlik duyguları nedeniyle sosyal durumlarda diğerleri tarafından reddedileceklerini düşünüp, onların davranışlarını olumsuz değerlendirildiklerinin bir işareti olarak yorumlamaları sosyal kaygıya yol açabilir.

Korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide kopukluk şema alanının aracı rolü olması, kopukluk alanındaki şemalara sahip olan bireylerin kabul edilme ihtiyaçlarının karşılanmayacağını ve diğerleri tarafından reddedileceklerini, terkedileceklerini düşünmeleri ile açıklanabilir. Duygusal açıdan soğuk ve reddedici ebeveynler tarafından

yetiştirilmek, benliğe ve başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modelleri içeren korkulu bağlanmaya neden olur. Korkulu bağlanan bireylerin kendilerini sevilmez, diğerlerini ise reddedici olarak görmeleri, aidiyet ve kabul edilme gibi ihtiyaçların karşılanmayacağı inancı ile karakterize olan kopukluk alanındaki şemaların gelişimine katkıda bulunabilir. Bu kişilerin sosyal durumlarda yeterli kanıt olmadığı halde başkalarının davranışlarını olumsuz değerlendirilme ya da reddedilme işareti olarak yorumlamaları sosyal kaygıya yol açabilir. Hem korkulu bağlanan, hem de kopukluk alanındaki şemalara sahip olan bireylerin kaçınmacı yapıda olmalarının, bu kişilerin yaşadıkları kaygı nedeniyle sosyal ortamlardan kaçınmalarına yol açabileceği de düşünülebilir.

Son olarak, korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide yüksek standartlar şema alanının aracı rolü olması, yüksek standartlar alanındaki şemalara sahip olan bireylerin utanç duygusu ve diğerlerinin reddetmesinden kaçınmak için kendi duygu ve dürtülerini bastırmaları ile açıklanabilir. Bu kişiler diğerlerinin onayını almak için uymaları gerektiğini düşündükleri yüksek standartlar belirleyip bu standartları karşılamaya çabalarlar. Korkulu bağlanan bireyler kendilerini yetersiz olarak görmelerine ve diğerlerini reddici olarak değerlendirmelerine neden olan benliğe ve başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler. Bu bireyler kendi duygu ve dürtülerine güvenmeyip, onlara göre hareket etmenin utanç ve reddedilmeye neden olabileceğini düşünebilirler. Bu durumun; diğerlerinin kendi duygu ve dürtülerini, dolayısıyla yetersizliklerini görüp onları reddetmelerini engellemek için bireylerin yüksek standartlar belirleyip bunları içselleştirmelerine sebep olabileceği söylenebilir. Ancak yetersizlik duygusu nedeniyle bu standartları karşılayamayacaklarını düşünmeleri ve diğerlerinin davranışlarını reddedilme işareti olarak yorumlamaları sosyal kaygıya yol açabilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, beklendiği gibi zedelenmiş sınırlar şema alanının saplantılı ve korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye, diğerleri yönelimlilik şema alanının ise korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiye aracılık etmediğini göstermiştir. Zedelenmiş sınırlar alanındaki şemalara sahip olan bireyler içsel sınırlar geliştiremedikleri için diğerleriyle işbirliği yapmak ve onların haklarına saygı göstermekte sıkıntı yaşarlar. Genellikle bencildirler ve narsisistik özellikler gösterirler. Aksine, saplantılı ve korkulu bağlanan bireyler ise kendilerinin değersiz ve yetersiz olduğunu düşünürler. Ayrıca saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin, bağlanmanın yüksek bağımlılık boyutunda yer alması nedeniyle, bu kişilerin bencil ve

narsisistik özellikler gösteren zedelenmiş sınırlar alanındaki şemalara sahip olan bireylerden farklı olarak bağımlı yapıda oldukları da söylenebilir. Sosyal kaygı yaşayan kişiler de zedelenmiş sınırlar alanındaki şemalara sahip olan kişilerin aksine yetersizlik hissi yaşayan öz güveni düşük bireylerdir. Diğerleri yönelimlilik alanındaki şemalara sahip olan bireyler ise başkaları ile kurulan ilişkilere önem verirler ve diğerleriyle ilişkilerini sürdürüp onay alabilmek için onların istek ve ihtiyaçlarına odaklanırlar. Aksine korkulu bağlanma ise bağlanmanın yüksek kaçınma boyutunda yer alır ve korkulu bağlanan bireyler kendilerini diğerlerinin reddinden korumak için kişilerarası ilişkilerden de kaçınırlar. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, zedelenmiş sınırlar şema alanının hem saplantılı ve korkulu bağlanma hem de sosyal kaygının özellikleri ile, diğerleri yönelimlilik şema alanının ise korkulu bağlanmanın özellikleri ile tutarlılık göstermediği söylenebilir. Bu nedenle saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide zedelenmiş sınırlar şema alanının, korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide ise zedelenmiş sınırlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının aracı rolünün olmaması beklenen bir durumdur.

Özetle mevcut çalışmada bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolüne ilişkin bulgular, literatürde belirtildiği gibi; sosyal kaygı yaşayan bireylerin sahip oldukları erken dönem uyumsuz şemaların, saplantılı ve korkulu bağlanma stillerine ilişkin içsel çalışan modelleri temsil etmeleri ve sosyal kaygıda görülen bilişsel yanlılıklarla benzerlik göstermeleri ile açıklanabilir.

3.2. Bağlanma ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Değerlendirmeler

Bu araştırmada saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünü incelemek için hiyerarşik regresyon analizleri yapılmış ve bootstrapping yöntemi kullanılmıştır. Analizler sonucunda, saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin reddedilme duyarlılığını pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı belirlenmiştir. Bu bulgu Khoshkam Bahrami, Ahmadi, Fatehizade ve Etemadi'nin (2012: 363-374) saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin reddedilme duyarlılığını yordadığı bulgusu ile örtüşmektedir. Yapılan analizler ayrıca saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile reddedilme duyarlılığının sosyal kaygıyı pozitif yönde anlamlı

biçimde yordadığını göstermiştir. Saplantılı ve korkulu bağlanma stillerinin sosyal kaygıyı yordadığı bulgusunun literatür ile tutarlı olduğundan daha önce bahsedilmiştir. Reddedilme duyarlılığının sosyal kaygıyı yordadığı bulgusu ise, reddedilme duyarlılığının sosyal kaygının bir özelliği olabileceği düşünüldüğünden beklenen bir sonuçtur.

Bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünü incelemek amacıyla yapılan hiyerarşik regresyon analizleri sonucunda, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bootstrapping yöntemi ile yapılan analiz sonuçları da hiyerarşik regresyon analizi bulgularını desteklemektedir.

Saplantılı bağlanan bireyler benliğe ilişkin olumsuz, başkalarına ilişkin olumlu içsel çalışan modellere sahiptirler. Kendi yetersizlikleri nedeniyle reddedilmelerini önlemeye ve değerli olduğunu düşündükleri diğerleri tarafından kabul görmeye çabalarlar. Saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü olması, reddedilmeye duyarlı olan bireylerin reddedilme beklentisi içinde olmalarıyla açıklanabilir. Saplantılı bağlanan bireyler olumsuz benlik modelleri nedeniyle, diğerleri tarafından reddedileceklerini düşünüp reddedilme beklentisi yaşıyor olabilirler. Kendilik değerlerini sürdürmek için diğerlerinin onayını alma ihtiyacı duyarken reddedilme beklentisi içinde olmaları ise arzu ettikleri gibi kabul görmeyeceklerini düşünmelerine sebep olup, sosyal durumlarda yetersizlik duygusu yaşamalarına ve dolayısıyla sosyal kaygıya yol açabilir.

Korkulu bağlanan bireyler ise hem benliğe hem de başkalarına ilişkin olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler. Benlik değersiz ve yetersiz, başkaları ise reddedicidir. Korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü olması, reddedilmeye duyarlı olan bireylerin kolayca reddedilme algılama eğiliminde olmaları ile ilişkili olabilir. Korkulu bağlanan bireyler olumsuz başkaları modeli nedeniyle diğerlerini reddedici olarak değerlendirip, kolayca reddedildiklerini düşünüyor olabilirler. Bu durum korkulu bağlanan bireylerin sosyal ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusu yaşamalarına neden olarak sosyal kaygıya yol açabilir. Korkulu bağlanmanın yüksek kaçınmaya boyutunda yer alması, korkulu bağlanan bireylerin reddedilmeyi engellemek için sosyal ortamlardan kaçınmalarına da neden olabilir.

4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Bu bölümde araştırmanın hipotezlerinin desteklenen ve desteklenmeyen yönleri aktarılacaktır.

Hipotez 1. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) sosyal kaygı puanları açısından fark olması beklenmektedir.

Bu hipotez desteklenmiştir. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanan katılımcıların sosyal kaygı puanlarının güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Saplantılı bağlanan katılımcıların sosyal kaygı puanlarının kayıtsız bağlanan katılımcılardan da daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Hipotez 2. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olması beklenmektedir.

Bu hipotez kısmen desteklenmiştir. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, saplantılı bağlanan katılımcıların zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar, korkulu bağlanan katılımcıların zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarından, kayıtsız bağlanan katılımcıların ise kopukluk şema alanından güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir.

Hipotez 3. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma stilleri farklı olan gruplar arasında (güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız) reddedilme duyarlılığı açısından fark olması beklenmektedir.

Bu hipotez kısmen desteklenmiştir. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı ve korkulu bağlanan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanlarının güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kayıtsız bağlanan grup ile diğer gruplar arasında ise anlamlı farka rastlanmamıştır

Hipotez 4. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında (düşük, orta, yüksek) erken dönem uyumsuz şemalar açısından fark olması beklenmektedir.

Bu hipotez desteklenmiştir. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarından sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan katılımcılara kıyasla, diğerleri yönelimlilik şema alanından ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılara kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların da zedelenmiş otonomi şema alanından aldıkları puanlar sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcıların puanlarından daha yüksektir.

Hipotez 5. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyleri farklı olan gruplar arasında (düşük, orta, yüksek) reddedilme duyarlılığı açısından fark olması beklenmektedir.

Bu hipotez desteklenmiştir. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde sosyal kaygı düzeyi yüksek olan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanlarının sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan katılımcılara kıyasla, sosyal kaygı düzeyi orta olan katılımcıların reddedilme duyarlılığı puanlarının ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Hipotez 6. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiye erken dönem uyumsuz şemaların aracılık etmesi, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolü olması beklenmektedir

Bu hipotez desteklenmiştir. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının aracı rolünün olduğu belirlenmiştir. Korkulu bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide ise zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarının aracı rolünün olduğu saptanmıştır.

Hipotez 7. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde bağlanma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiye reddedilme duyarlılığının aracılık etmesi, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü olması beklenmektedir.

Bu hipotez desteklenmiştir. Depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı ve korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolünün olduğu belirlenmiştir.

5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Sosyal bir varlık olan insanın sosyal kaygıya neden olan durumlardan kaçınmasının oldukça zor olması nedeniyle, sosyal kaygı son derece stres verici bir durumdur. Bu nedenle sosyal kaygının gelişimi ve sürdürülmesinde etkili olan faktörlerin incelenmesi oldukça önemlidir. Literatür incelendiğinde bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara rastlanmakla birlikte, bu ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar ya da reddedilme duyarlılığının aracı rolünü inceleyen araştırmaların bulunmadığı görülmektedir. Bu çalışmada sosyal kaygının bağlanma kuramı çerçevesinde değerlendirilmesinin yanı sıra, bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide bağlanma kuramından temel alan erken dönem uyumsuz şemalar ile reddedilme duyarlılığının rolünün de incelenmesi ile literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmanın değişkenleri ile olan ilişkisi ve sosyal kaygı ile eş tanı oranının yüksek olması nedeniyle, depresyonun etkisinin kontrol edilmiş olması araştırmanın güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın literatüre katkılarının yanında bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak klinik örnekleme çalışılmamış olmasının araştırmanın sınırlılıklarından biri olduğu söylenebilir. Bozukluğun doğası nedeniyle sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin genellikle yardım alma girişimi ya da tedavi arayışında bulunmamaları araştırma süresi boyunca yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşamamasına sebep olabileceğinden, sosyal kaygının bir spektrum üzerinde yer almasından hareketle klinik olmayan örneklem üzerinde çalışılarak katılımcıların sosyal kaygı düzeyleri bağlanma kuramı temelinde incelenmiştir.

Tüm veri toplama araçlarının öz bildirim dayalı olması da araştırmanın bir diğer sınırlılığdır. Bireylerden bu yolla bilgi alınırken, kişilerin kendileri hakkında verdikleri bilgiler yeterince objektif olmayabilir. Bunun yanı sıra içsel çalışan modeller ve şemalar gibi bilişsel yapıların öz bildirim dayalı ölçüm araçları ile değerlendirilmesi güç olabilmektedir. Ayrıca bağlanma stilleri ve erken dönem uyumsuz şemalar gibi teorik açıdan birbirine benzer kavramların her ikisinin de öz bildirim yoluyla ölçülmesi dezavantajlara yol açabilmektedir. Bu nedenle araştırmanın sonuçlarının yorumlanmasında öz bildirimden kaynaklanan yanlılık ve dezavantajların göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Son olarak, araştırmanın kesitsel olması da çalışmanın sınırlılıklarındandır. Araştırmada test edilen model ilgili literatüre dayanıyor olsa da, çalışmanın kesitsel doğası gereği incelenen aracı etkiler nedensel ilişkiler olarak değil, dolaylı ilişkiler olarak yorumlanmalıdır (Little, Bovaird, & Card, 2007).

6. KLİNİK GÖSTERGELER

Bu çalışmada depresyonun etkisi kontrol edildiğinde saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca saplantılı bağlanan bireylerin kayıtsız bağlanan bireylerden de daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları saptanmıştır. Hem tüm güvensiz bağlanma gruplarının güvenli bağlanan gruptan daha yüksek puanlar almış olmaları, hem de saplantılı bağlanan bireylerin kayıtsız bağlanan bireylere kıyasla daha fazla sosyal kaygı yaşamaları göz önüne alındığında, güvensiz bağlanma örüntüsünün ve olumsuz içsel çalışan modellerin, özellikle de benliğe yönelik olumsuz temsillerin sosyal kaygı için bir risk faktörü olabileceği söylenebilir. Bağlanma örüntüsünün değişmeden süreklilik gösterdiği varsayılsa da terapötik süreçte bu durumun değişeceği düşünülebilir. Bowlby (1988) iyi bir terapötik ilişkide, bireyin içsel çalışan modellerine ilişkin anlayışa sahip olması ve terapist ile yaşayacağı düzeltici ilişki deneyimleri yoluyla değişimin mümkün olabileceğine işaret etmektedir. Erken dönemde bakım veren ile kurulan etkileşimler yoluyla gelişen bağlanma örüntüsünün yetişkinlikte de süreklilik göstermesi nedeniyle terapistle kurulan ilişki de bir bağlanma ilişkisi olarak ele alınabilir. Böylece terapötik süreçte terapistle kurulan ilişki yoluyla güvensiz bağlanma örüntüsüne esneklik kazandırılabilir (Soygüt, 2004: 66- 67).

Araştırma sonuçları, sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanından yüksek puanlar aldıklarına işaret etmektedir. Bu şema alanlarının özellikleri ile sosyal kaygıda görülen bilişsel yanlılıklar arasındaki benzerlikler göz önüne alındığında, yaşamın erken dönemlerindeki kişilerarası deneyimlerden kaynaklanan erken dönem uyumsuz şemaların sosyal kaygıya yol açabileceği düşünülebilir. Ayrıca sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş sınırlar şema alanı dışındaki tüm şema alanlarından yüksek puanlar almış olmaları da klinik açıdan oldukça önemli bir bulgudur. Bu durum sosyal kaygı

bozukluğunun bilişsel davranışçı tedavi yöntemlerine neden diğer bozukluklar kadar iyi yanıt veremediğini açıklayabilir. Sosyal kaygıda erken dönem uyumsuz şemaların yaygın bir şekilde görülmesi, sosyal kaygı yaşayan bireylerin bu şemalara ilişkin sıkıntılar yaşayabileceklerini, bu nedenle bilişsel davranışçı terapiden çok şema terapiden yarar görebileceklerini düşündürmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin reddedilme duyarlılığı puanlarının sosyal kaygı düzeyi orta ve düşük olan bireylere kıyasla, sosyal kaygı düzeyi orta olan bireylerin reddedilme duyarlılığı puanlarının ise sosyal kaygı düzeyi düşük olan bireylere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, sosyal kaygı arttıkça reddedilme duyarlılığı da artmaktadır. Bu nedenle reddedilme duyarlılığının sosyal kaygı yaşayan bireylerin bir özelliği olabileceği düşünülebilir ve terapide bireylerin reddedilme duyarlılıklarının da ele alınması önemli olabilir.

Araştırmanın önemli bulgularından biri de, saplantılı bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının, korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide ise zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanlarının aracı rolü olmasıdır. Bu bulgu da sosyal kaygı yaşayan bireylerin şema terapiden fayda görebileceklerini düşündürmektedir. Çünkü şema terapide hem bireyin temel zihinsel temsilleri olan şemaları ile çalışılırken, hem de şema terapinin bir tekniği olan sınırlı yeniden ebeveynlik ile bakım veren ile erken dönemdeki etkileşimleri nedeniyle güvenli bağlanma örüntüsü geliştirememiş olan bireyin temel duygusal ihtiyaçları sıcak ve kabul edici terapi ortamında terapist tarafından kısmen de olsa karşılanabilir. Bu yolla terapist hastaya düzeltici bir duygusal deneyim sağlayabilir (Young, Rygh, Weinberger, & Beck, 2001: 256). Terapist ile yaşanan yeni deneyimler ve bilişsel değişim yoluyla, bağlanma figürleri ile geçmişte yaşanan olumsuz deneyimlerin daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

Son olarak, saplantılı ve korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının da aracı rolü olduğu görülmektedir. Terapistin sağladığı düzeltici duygusal deneyim ile saplantılı ve korkulu bağlanan bireyler için yararlı olabileceği düşünülen sınırlı yeniden ebeveynlik, reddedilme duyarlılığının erken dönemdeki reddedilme deneyimlerinden kaynaklanması nedeniyle reddedilme duyarlılığı üzerinde etkili olabilir.

Özetle, şema terapinin hem zihinsel temsiller üzerinde çalışılması ile erken dönem uyumsuz şemalar, hem de sınırlı yeniden ebeveynlik ile güvensiz bağlanma örüntüsü ve reddedilme duyarlılığı üzerinde etkili olarak sosyal kaygı yaşayan bireylere fayda sağlayabileceği düşünülmektedir.

7. GELECEKTE YAPILACAK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu araştırma sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin yardım alma girişimlerinin az olduğu göz önünde bulundurularak, araştırma süresinin kısıtlı olması nedeniyle klinik olmayan örnekleme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın mevcut değişkenlerle klinik örnekleme tekrarlanması literatüre katkı sağlayacaktır. Hem sosyal kaygı bozukluğu, hem de diğer kaygı bozuklukları ve depresyon tanısı almış bireylerin de yer aldığı bir örneklem ile çalışılmasının, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkinin daha sağlıklı test edilmesine olanak sağlayabileceği düşünülmektedir.

Sosyal kaygı, bağlanma örüntüsü, erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığının kültüre göre farklılık gösterebileceği düşünülerek, araştırmanın farklı kültürlerde tekrarlanması da yararlı olabilir.

Bu çalışmada kullanılan tüm veri toplama araçları öz bildirim dayalıdır. İleride yapılacak çalışmalarda, değerlendirmelerin öz bildirim dayalı ölçekler yerine bireysel gözlem ve görüşmeler ile yapılması faydalı olabilir. Özellikle bağlanma ilişkisinin görüşme tekniğine dayanan ölçümler yoluyla değerlendirilmesinin, bu ölçümlerin kısmen de olsa bilinçli farkındalığın dışındaki süreçleri ölçmeye yönelik olması nedeniyle daha güvenilir olabileceği düşünülmektedir (Bartholomew & Moretti, 2002: 162-165). Bu nedenle bağlanma örüntüsünün değerlendirilmesinde Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (George, Kaplan, & Main, 1985) gibi birey ile yapılan görüşmeyi temel alan, görüşme tekniğine dayanan bir değerlendirme yöntemi kullanılabilir.

Mevcut araştırma kesitsel bir çalışmadır. Bu nedenle araştırma bulgularından yola çıkarak nedensel sonuçlar çıkarmak uygun olmayabilir. Hem bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin, hem de bu ilişkideki dolaylı etkilerin daha iyi anlaşılması için boylamsal araştırmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

- AINSWORTH Mary D. Salter (1989), "Attachment Beyond Infancy", **American Psychologist**, 44, pp. 709-716.
- AINSWORTH Mary D. Salter – BLEHAR Mary C. – WATERS Everett – WALL Sally (1978), **Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation**, Erlbaum, Hillsdale, NJ.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013), **DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı**, 5.b., çev. Ertuğrul Koroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- AYDUK Ozlem – DOWNEY Geraldine – KIM Minji (2001), "Rejection Sensitivity and Depressive Symptoms in Women", **Personality and Social Psychology Bulletin**, 27, pp. 868-877.
- AYDUK Ozlem – MENDOZA-DENTON Rodolfo – MISCHEL Walter – DOWNEY Geraldine – PEAKE Philip K. – RODRIGUEZ Monica (2000), "Regulating the Interpersonal Self: Strategic Self-Regulation for Coping with Rejection Sensitivity", **Journal of Personality and Social Psychology**, 79 (5), pp. 776-792.
- AYDUK Özlem – ZAYAS Vivian – DOWNEY Geraldine – COLE Amy Blum – SHODA Yuichi – MISCHEL Walter (2008), "Rejection Sensitivity and Executive Control: Joint Predictors of Borderline Personality Features", **Journal of Research in Personality**, 42, pp. 151-168.
- BAKER Sandra L. – HEINRICHS Nina – KIM Hyo-Jin. – HOFMANN Stefan G. (2002), "The Liebowitz Social Anxiety Scale as a Self-Report Instrument: A Preliminary Psychometric Analysis", **Behaviour Research and Therapy**, 40, pp. 701-715.
- BARON Rueben M. – KENNY David A. (1986), "The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social-Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations", **Journal of Personality and Social Psychology**, 51, pp. 1173-1182.
- BARTHOLOMEW Kim (1990), "Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective", **Journal of Social and Personal Relationships**, 7, pp. 147-178.
- BARTHOLOMEW Kim – HOROWITZ Leonard M. (1991), "Attachment Styles Among Young Adults: A Test of Four-Category Model", **Journal of Personality and Social Psychology**, 61 (2), pp. 226-244.
- BARTHOLOMEW Kim – MORETTI Marlene (2002), "The Dynamics of Measuring Attachment", **Attachment and Human Development**, 4 (2), pp. 162-165.

- BAUMEISTER Roy F. – LEARY Mark R. (1995), “The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation”, **Psychological Motivation**, 117 (3), pp. 497-529.
- BAYRAMKAYA Ersin (2009), Sosyal Fobi Belirtileri, Yetişkin Bağlanma Boyutları ve Kişilerarası İlişki Biçimleri arasındaki İlişkiler, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- BECK Aaron T. (1976), **Cognitive Therapy and Emotional Disorders**, International Universities Press, New York.
- BECK Aaron T. – EMERY Gary – GREENBERG Ruth. L.(1985), **Anxiety Disorders and Phobias: A Cognitive Perspective**, Basic Books, New York.
- BIFULCO Antonia – KWON Junghye – JACOBS Catherine – MORAN Patricia M. – BUNN Amanda – BEER Nils (2006), “Adult Attachment Style as Mediator between Childhood Neglect/Abuse and Adult Depression and Anxiety”, **Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology**, 4, pp. 796-805.
- BIFULCO Antonia – MORAN Patricia M. – BALL C. – BERNAZZANI Odette (2002), “Adult Attachment Style. I: Its Relationship to Clinical Depression”, **Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology**, 37, pp. 50-59.
- BLISSETT Jacqueline – WALSH Judi – HARRIS Gillian – JONES Ceri – LEUNG Newman – MEYER Caroline (2006), “Different Core Beliefs Predict Paternal and Maternal Attachment Representation in Young Women”, **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 13, pp. 163-171.
- BOSMANS Guy – BRAET Caroline – VAN VLIERBERGHE Leen (2010), “Attachment and Symptoms of Psychopathology: Early Maladaptive Schemas as a Cognitive Link?”, **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 17, pp. 374-385.
- BOWLBY John (1973), **Attachment and Loss: Vol 2 Separation: Anxiety and Anger**, Basic Books, New York.
- BOWLBY John (1979), **The Making and Breaking of Affectional Bonds**, Routledge, London.
- BOWLBY John (1980), **Attachment and Loss: Vol 3 Loss**, Basic Books, New York.
- BOWLBY John (1982), **Attachment and Loss: Vol 1 Attachment**, 2nd ed., Basic Books, New York.
- BOWLBY John (1988), **A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development**, Basic Books, New York.
- BOYCE Philip – HICKIE Ian – PARKER Gordon – MITCHELL Philip – BRODATY Henry (1993), “Specificity of Interpersonal Sensitivity to Non-Melancholic Depression”, **Journal of Affective Disorders**, 27 (2), pp. 101-105.

- BOYCE Philip – PARKER Gordon (1989), “Development of a Scale to Measure Interpersonal Sensitivity”, **Australian and New Zealand Journal of Psychiatry**, 23, pp. 341-351.
- BRENNAN Kelly A. – CLARK Catherine L. – SHAVER Phillip R. (1998), “Self-Report Measurement of Adult Attachment”, **Attachment Theory and Close Relationships**, ed. J. A. Simpson – W. S. Rholes, Guilford Press, New York.
- BRETHERTON Inge – MUNHOLLAND Kristine A. (2008), “Internal Working Models in Attachment Relationships: Elaborating a Central Construct in Attachment Theory”, **Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications**, ed. J. Cassidy – P. R. Shaver, Guilford Press, New York.
- BROWN Lucy Scott – WRIGHT John (2003), “The Relationship between Attachment Strategies and Psychopathology in Adolescence”, **Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice**, 76, pp. 351-367.
- BRUMARIU Laura E. – KERNS Kathryn A. (2008), “Mother-Child Attachment and Social Anxiety Symptoms in Middle Childhood”, **Journal of Applied Developmental Psychology**, 29, pp. 393-402.
- CALVETE Esther (2014), “Emotional Abuse as a Predictor of Early Maladaptive Schemas in Adolescents: Contributions to the Development of Depressive and Social Anxiety Symptoms”, **Child Abuse & Neglect**, 38, pp. 735-746.
- CALVETE Esther – ORUE Izaskun – HANKIN Benjamin L. (2013a), “Early Maladaptive Schemas and Social Anxiety in Adolescents: The Mediating Role of Anxious Automatic Thoughts”, **Journal of Anxiety Disorders**, 27, pp. 278-288.
- CALVETE Esther – ORUE Izaskun – HANKIN Benjamin L. (2013b), “Transactional Relationships among Cognitive Vulnerabilities, Stressors, and Depressive Symptoms in Adolescence”, **Journal of Abnormal Child Psychology**, 41, pp. 399-410.
- CALVETE Esther – ORUE Izaskun – HANKIN Benjamin L. (2015), “A Longitudinal Test of the Vulnerability-Stress Model with Early Maladaptive Schemas for Depressive and Social Anxiety Symptoms in Adolescents”, **Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment**, 37 (1), pp. 85-99.
- CAMARA Maria – CALVETE Esther (2012), “Early Maladaptive Schemas as Moderators of the Impact of Stressful Events on Anxiety and Depression in University Students”, **Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment**, 34, pp. 58-68.
- CAMPO Anthony T. – ROHNER Ronald P. (1992), “Relationship between Perceived Parental Acceptance-Rejection, Psychological Adjustment, and Substance Abuse Among Young Adults”, **Child Abuse and Neglect**, 1 (3), pp. 429-440.

- CARNELLEY Katherine B. – PIETROMONACO Paula R. – JAFFE Kenneth (1994), “Depression, Working Models of Others, and Relationship Functioning”, **Journal of Personality and social Psychology**, 66, pp. 127-140.
- CHORPITA Bruce F. – BARLOW David H. (1998), “The Development of Anxiety: The Role of Control in the Early Environment”, **Psychological Bulletin**, 124, pp. 3-21.
- CLARK David M. (2001), “A Cognitive Perspective on Social Phobia”, **International Handbook of Social Anxiety: Concepts, Research, and Interventions Relating to Self and Shyness**, ed. W. R. Crozier – L. E. Alden, John Wiley & Sons Ltd., New York.
- CLARK David M. – WELLS Adrian (1995), “A Cognitive Models of Social Phobia”, **Social Phobia: Diagnosis, Assessment, and Treatment**, ed. R. G. Heimberg – M. R. Liebowitz – D. A. Hope – F. R. Schneier, Guilford Press, New York.
- COLLINS Nancy L. – READ Stephen J. (1990), “Adult Attachment, Working Models, and Relationship Quality in Dating Couples”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 58 (4), pp. 644-663.
- CROWELL Judith A. – TREBOUX Dominique (1995), “A Review of Adult Attachment Measures: Implications for Theory and Research”, **Social Development**, 4, pp. 294-327.
- DAĞ İhsan – GÜLÜM İsmail Volkan (2013), “Yetişkin Bağlanma Örüntüleri ile Psikopatoloji Belirtileri Arasındaki İlişkide Bilişsel Özelliklerin Aracı Rolü: Bilişsel Esneklik”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 24 (4), ss. 240-247.
- DAVIDSON Jonathan R. T. – HUGHES Dana C. – GEORGE Linda K. – BLAZER Dan G. (1994), “The Boundary of Social Phobia. Exploring the Threshold”, **Archives of General Psychiatry**, 51, pp. 975-983.
- DELL’OSSO Liliana – RUCCI Paola – CASSANO Giovanni B. – MASER Jack D. – ENDICOTT Jean – SHEAR M. Katherine ve ark. (2002), “Measuring Social Anxiety and Obsessive Compulsive Spectra: Comparison of Interviews and Self-Report Instruments”, **Comprehensive Psychiatry**, 43 (2), pp. 81-87.
- DELL’OSSO Liliana – RUCCI Paola – DUCCI Francesca – CIAPPARELLI Antonio – VIVARELLI Laura – CARLINI Marina – RAMACCIOTTI Carla – CASSANO Giovanni B. (2003), “Social Anxiety Spectrum”, **European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience**, 253, pp. 286-291.
- DOWNEY Geraldine – BONICA Cheryl – RINCON Claudia (1999), “Rejection Sensitivity and Adolescent Romantic Relationship”, **The Development of Romantic Relationship in Adolescence**, ed. W. Furman – B. Brown – C. Feiring, Cambridge University Press, New York.

- DOWNEY Geraldine – FELDMAN Scott I. (1996), “Implications of Rejection Sensitivity for Intimate Relationships”, **Journal of Personal and Social Psychology**, 70 (6), pp. 1327-1343.
- DOWNEY Geraldine – FREITAS Antonio L. – MICHAELIS Benjamin – KHOURI Hala (1998), “The Self-Fulfilling Prophecy in Close Relationships: Rejection Sensitivity and Rejection by Romantic Partners”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 75 (2), pp. 545-560.
- DOWNEY Geraldine – KHOURI Hala – FELDMAN Scott I. (1997), “Early Interpersonal Trauma and Adult Adjustment”, **Developmental Perspectives on Trauma: Rochester Symposium on Developmental Psychopathology**, ed. D. Cicchetti – S. Toth, University of Rochester Press, New York.
- DOWNEY Geraldine – LEBOLT Amy – RINCON Claudia – FREITAS Antonio L. (1998), “Rejection Sensitivity and Children’s Interpersonal Difficulties”, **Child Development**, 69 (4), pp. 1074-1091.
- DOWNEY Geraldine – MOUGIOS Vivian – AYDUK Ozlem – LONDON Bonita E. – SHODA Yuichi (2004), “Rejection Sensitivity and the Defensive Motivational System”, **American Psychological Society**, 15 (10), pp. 668-673.
- DOZIER Mary – STEVENSON Andrea L. – LEE Spring W. - VELLIGAN Dawn I. (1991), “Attachment Organization and Familial Overinvolvement for Adults with Serious Psychopathological Disorders”, **Development and Psychopathology**, 3 (4), pp. 475-489.
- DOZIER Mary – STOVALL-MCCLOUGH K. Chase – ALBUS Kathleen (1999), “Attachment and Psychopathology in Adulthood”, **Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications**, ed. J. Cassidy – P. R. Shaver, Guilford Press, New York.
- ELDOĞAN Dilay (2012), Üniversite Öğrencilerindeki Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Sosyal Fobi Belirtileri İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüğü’nün Aracı Rolünün İncelenmesi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- ENG Winnie – HEIMBERG Richard G. – HART Trevor – SCHNEIER Franklin R. – LIEBOWITZ Michael R. (2001), “Attachment in Individuals with Social Anxiety Disorder: The Relationship among Adult Attachment Styles, Social Anxiety, and Depression”, **Emotion**, 1 (4), pp. 365-380.
- FANG Angela – ASNAANI Anu – GUTNER Cassidy – COOK Courtney – WILHELM Sabine – HOFMANN Stefan G. (2001), “Rejection Sensitivity Mediates the Relationship between Social Anxiety and Body Dysmorphic Concerns”, **Journal of Anxiety Disorders**, 25 (7), pp. 946-949.

- FARAVELLI Carlo – ZUCCHI T – VIVIANI Barbara – SALMORIA R – PERONE A – SCARPATO Alessandra ve ark. (2000), “Epidemiology of Social Phobia: A Clinical Approach”, **European Psychiatry**, 15, pp. 17-24.
- FEENEY Judith A. (2002), “Attachment, Marital Interaction, and Relationship Satisfaction: A Diary Study”, **Personal Relationship**, 9, pp. 39-55.
- FELDMAN Scott I. – DOWNEY Geraldine (1994), “Rejection Sensitivity as a Mediator of the Childhood Exposure to Family Violence on Adult Attachment Behavior”, **Development of Psychology**, 6, pp. 231-247.
- FILHO Alaor Santos – HETEM Luiz A. B. – FERRARI Maria C. F. – TRZESNIAK Clarissa – MARTIN-SANTOS Rocio – BORDUQUI T. ve ark. (2010), “Social Anxiety Disorder: What Are We Losing with the Current Diagnostic Criteria?”, **Acta Psychiatria Scandinavica**, 121, pp. 216-226.
- FRALEY R. Chris – WALLER Niels G. – BRENNAN Kelly A. (2000), “An Item Response Theory Analysis of Self-Report Measures of Adult Attachment”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 78 (2), pp. 350-365.
- FRESCO David M. – COLES Meredith E. – HEIMBERG Richard G. – LIEBOWITZ Michael R. – HAMI Shadha – STEIN Michelle B. ve ark. (2001), “The Liebowitz Social Anxiety Scale: A Comparison of the Psychometric Properties of Self-Report and Clinician-administered Formats”, **Psychological Medicine**, 31, pp. 1025-1035.
- FURMARK Thomas (2000), “Social Phobia: From Epidemiology to Brain Function”, Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertation from the Faculty of Social Sciences, 97. Uppsala, Sweden: Acta Universitatis Upsaliens.
- GAY Lauren E. – HARDING Hilary G. – JACKSON Joan L. – BURNS Erin E. – BAKER Brittany D. (2013), “Attachment Styles and Early Maladaptive Schemas as Mediators of the Relationship between Childhood Emotional Abuse and Intimate Partner Violence”, **Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma**, 22 (4), pp. 408-424.
- GEORGE Carol – KAPLAN Nancy – MAIN Mary (1985), **The Adult Attachment Interview**, Unpublished Manuscript, University of California at Berkeley.
- GILBERT Paul (2001), “Evolution and Anxiety: The Role of Attraction, Social Competition, and Social Hierarchies”, **Psychiatric Clinics of North America**, 24, pp. 723-751.
- GÖNCÜ Aslı – ÖZEN Ayça – ÖZGÜLE Emine – SÜMER Nebi (değerlendirmede), “Reddedilme Duyarlılığı Anketi’nin Türkçeye Uyarlaması”.
- GÖNCÜ Aslı – SÜMER Nebi (2011), “Rejection Sensitivity, Self-Esteem Instability, and Relationship Outcomes: The Mediating Role of Responsibility Attributions”, **European Psychologist**, 16 (4), pp. 303-313.

- GRIFFIN Dale – BARTHOLOMEW Kim (1994a), “The Metaphysics of Measurement: The Case of Adult Attachment”, **Attachment Processes of Adulthood: Advances in Personal Relationships, Vol. 5**, ed. K. Bartholomew – D. Pearlman, Jessica Kingsley Publishers, London.
- GRIFFIN Dale – BARTHOLOMEW Kim (1994b), “Models of the Self and Other: Fundamental Dimensions Underlying Measures of Adult Attachment”. **Journal of Personality and Social Psychology**, 67 (3), pp. 430-445.
- HARB Gerlinde C. – HEIMBERG Richard G. – FRESCO David M. – SCHNEIER Franklin R. – LIEBOWITZ Michael R. (2002), “The Psychometric Properties of the Interpersonal Sensitivity Measure in Social Anxiety Disorder”, **Behaviour Research and Therapy**, 40, pp. 961-979.
- HAZAN Cindy – SHAVER Phillip (1987), “Romantic Love Conceptualised as an Attachment Process”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 52 (3), pp. 511-524.
- HAZAN Cindy – SHAVER Phillip (1990), “Love and Work An Attachment-Theoretical Perspective”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 59 (2), pp. 270-280.
- HAZAN Cindy – SHAVER Phillip R. (1994), “Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships”, **Psychological Inquiry**, 5 (1), pp. 1-22.
- HEIMBERG Richard G. – BROZOVICH Faith A. – RAPEE Ronald M. (2010), “A Cognitive Behavioral Model of Social Anxiety Disorder: Update and Extension”, **Social Anxiety: Clinical, Developmental, and Social Perspectives**, 2nd ed., ed. S. G. Hofmann – P. M. DiBartolo, Elsevier, New York.
- HEIMBERG Richard G. – HORNER K. J. – JUSTER Harlan R. – SAFREN Steven A. – BROWN E. J. – SCHNEIER Franklin R. ve ark. (1999), “Psychometric Properties of Liebowitz Social Anxiety Scale”, **Psychological Medicine**, 29, pp. 199-212.
- HEIMBERG Richard G. – LIEBOWITZ Michael R. – HOPE Debra A. – SCHNEIER Franklin R. – HOLT Craig S. – WELKOWITZ Lawrence A. ve ark., (1998), “Cognitive Behavioral Group Therapy vs Phenelzine Therapy for Social Phobia: 12-Week Outcome”, **Archives of General Psychiatry**, 55, pp. 1133-1141.
- HENDERSON Lynne – ZIMBARDO Philip (2010), “Shyness, Social Anxiety, and Social Anxiety Disorder”, **Social Anxiety: Clinical, Developmental, and Social Perspectives**, 2nd ed., ed. S. G. Hofmann – P. M. DiBartolo, Elsevier, New York.

- HINRICHSEN Hendrik – WALLER Glenn – EMANUELLI Francesca (2004), “Social Anxiety and Agoraphobia in the Eating Disorders: Associations with Core Beliefs”, **Journal of Nervous and Mental Disease**, 192, pp. 784- 787.
- HİSLİ Nesrin (1988), “Beck Depresyon Envanteri’nin Geçerliği Üzerine Bir Çalışma”, **Psikoloji Dergisi**, 6 (22), ss. 118-122.
- HİSLİ Nesrin (1989), “Beck Depresyon Envanteri’nin Üniversite Öğrencileri için Geçerliği, Güvenirliği”, **Psikoloji Dergisi**, 7 (23), ss. 3-13.
- HOFMANN Stefan G. (2007), “Cognitive Factors that Maintain Social Anxiety Disorders: A Comprehensive Model and its Treatment Implications”, **Cognitive Behaviour Therapy**, 36, pp.193-209.
- HOLT Craig S. – HEIMBERG Richard G. – HOPE Debra A. (1992), “Avoidant Personality Disorder and the Generalized Subtype of Social Phobia”, **Journal of Abnormal Psychology**, 101, pp. 177-189.
- JOYEV Martina – JACKSON Henry J. (2004), “Early Maladaptive Schemas in Personality Disordered Individuals”, **Journal of Personality Disorders**, 18, pp. 467-478.
- KEARNEY Cristopher A. (2005), **Social Anxiety and Social Phobia in Youth: Characteristics, Assessment, and Psychological Treatment**, Springer Science.
- KEARNEY Cristopher A. – DRAKE Kelly (2002), “Social Phobia”, **Clinical Behavior Therapy: Adults and Children**, ed. M. Hersen, Wiley, New York.
- KELLOGG Scott H. – YOUNG Jeffrey E. (2006), “Schema Therapy for Borderline Personality Disorder”, **Journal of Clinical Psychology**, 62, pp. 445-458.
- KENNY David A. – KASHY Deborah A. – BOLGER Niall (1998), “Data Analysis in Social Psychology”, **The Handbook of Social Psychology**, ed. D. T. Gilbert – S. T. Fiske, Springer-Verlag, Berlin, Germany.
- KESSLER Ronald C. – BERGLUND Patricia – DEMLER Olga – JIN Robert – MERIKANGAS Kathleen R. – WALTERS Ellen E. (2005), “Lifetime Prevalence and Age-of-Onset Distributions of DSM-IV Disorders in the National Comorbidity Survey Replication”, **Archives of General Psychiatry**, 62, pp. 593-602.
- KESSLER Ronald C. – CHIU Wen-Tai – DEMLER Olga – WALTERS Ellen E. (2005), “Prevalence, Severity, and Comorbidity of 12-Month DSM-IV Disorders in the National Comorbidity Survey Replication”, **Archives of General Psychiatry**, 62, pp. 617-627.
- KESSLER Ronald C. – STANG Paul – WITTCHEN Hans-Ulrich – STEIN Murray – WALTERS Ellen E. (1999). Lifetime Co-morbidities between Social Phobia and Mood Disorders in the US National Comorbidity Survey, **Psychological Medicine**, 29, pp. 555-567.

- KESSLER Ronald C. – STEIN Murray B. – BERGLUND Patricia (1998), “Social Phobia Subtypes in the National Comorbidity Survey”, **American Journal of Psychiatry**, 155 (5), pp. 613-619.
- KHOSHKAM Samira – BAHRAMI Fatemeh – AHMEDI Ahmad – FATEHIZADE Maryam – ETEMADI Ozra (2012), “Attachment Style and Rejection Sensitivity: The Mediating Effect of Self-Esteem and Worry Among Iranian College Students”, **Europe’s Journal of Psychology**, 8 (3), pp. 363-374.
- LAZARUS Richard S. – FOLKMAN Susan (1984), **Stress, Appraisal, and Coping**, Springer Publishing Company, New York.
- LEARY Mark R. (2010), “Social Anxiety as an Early Warning System: A Refinement and Extension of Self-Presentation Theory of Social Anxiety”, **Social Anxiety: Clinical, Developmental, and Social Perspectives**, 2nd ed., ed. S. G. Hofmann – P. M. DiBartolo, Elsevier, New York.
- LEARY Mark R. – KOWALSKI Robin M. (1995), **Social Anxiety: Emotions and Social Behavior**, Guilford, New York.
- LIEBOWITZ Michael R. (1987), “Social Phobia”, **Modern Problems of Pharmacopsychiatry**, 22, pp. 141-173.
- LITTLE Todd D. – BOVAIRD James A. – CARD Noel A. (2007), **Modeling Contextual Effects in Longitudinal Studies**, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ.
- MACCOBY Elanor E. – MARTIN John A. (1983), “Socialization in the Context of the Family: Parent Child Interaction”, **Socialization, Personality, and Social Development: Vol. IV. Handbook of Child Psychology**, ed. M. Hetherington, Wiley, New York.
- MAGEE William J. – EATON William W. – WITTCHEN Hans-Ulrich – MCGONAGLE Katherine A. – KESSLER Ronald C. (1996), “Agoraphobia, Simple Phobia, and Social Phobia in the National Comorbidity Survey”, **Archives of General Psychiatry**, 53 (2), pp. 159-168.
- MAIN Mary – KAPLAN Nancy – CASSIDY Jude (1985), “Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to the Level of Representation”, **Growing Points of Attachment Theory and Research**, ed. I. Bretherton – E. Walters, **Monographs of the Society for Research in Child Development**, 50 (1-2 Serial no. 209), pp. 66-104.
- MAIRET Kathleen – BOAG Simon – WARBURTON Wayne (2014), “How Important is Temperament? The Relationship between Coping Styles, Early Maladaptive Schemas and Social Anxiety”, **Interpersonal Journal of Psychology and Psychological Therapy**, 14 (2), pp. 171-190.

- MASON Oliver – PLATTS Helen – TYSON Mary (2005), “Early Maladaptive Schemas and Adult Attachment in a UK Clinical Population”, **Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice**, 78, pp. 549-564.
- MCNEIL Daniel W. (2010), “Evolution of Terminology and Constructs in Social Anxiety and its Disorders”, **Social Anxiety: Clinical, Developmental, and Social Perspectives**, 2nd ed., ed. S. G. Hofmann – P. M. DiBartolo, Elsevier, New York.
- MERIKANGAS Kathleen Ries – ANGST Jules (1995), “Comorbidity and Social Phobia: Evidence From Clinical, Epidemiologic, and Genetic Studies”, **European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience**, 244 (6), pp. 297-303.
- MERIKANGAS Kathleen Ries – AVENEVOLI Shelli – ACHARYYA Suddhasatta – ZHANG Heping – ANGST Jules (2002), “The Spectrum of Social Phobia in the Zurich Cohort Study of Young Adults”, **Biological Psychiatry**, 51, pp. 81-91.
- MICKELSON Kristin D. – KESSLER Ronald C. – SHAVER Phillip R. (1997), “Adult Attachment in a Nationally Representative Sample”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 73, pp. 1092-1106.
- MIKULINCER Mario – FLORIAN Victor (1998), “The Relationship between Adult Attachment Styles and Emotional and Cognitive Reactions to Stressful Events”, **Attachment Theory and Close Relationships**, ed. J. Simons – S. Rholes, Guilford, New York.
- MIKULINCER Mario – SHAVER Phillip R. (2007), **Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change**, Guilford Press, New York.
- MISCHEL Walter – SHODA Yuichi (1995), “A Cognitive- Affective System Theory of Personality: Reconceptualizing Situations, Dispositions, Dynamics, and Invariance in Personality Structure”, **Psychological Review**, 102 (2), pp. 246-268.
- MOSCOVITCH David A. (2009), “What Is the Core Fear in Social Phobia? A New Model to Facilitate Individualized Case Conceptualization and Treatment”, **Cognitive and Behavioral Practice**, 16, pp. 123-134.
- MULLER Robert T. – LEMIEUX Kathryn E. – SICOLI Lisa A. (2001), “Attachment and Psychopathology Among Formerly Maltreated Adults”, **Journal of Family Violence**, 16 (2), pp. 151-169.
- MURIS Peter – MEESTERS Cor – VAN MELICK Marion – ZWAMBAG Linda (2001), “Self-Reported Attachment Style, Attachment Quality, and Symptoms of Anxiety and Depression in Young Adolescents”, **Personality and Individual Differences**, 30, pp. 809-818.
- MURPHY Barbara – BATES Glen W. (1997), “Adult Attachment Style and Vulnerability to Depression”, **Personality and Individual Differences**, 22 (6), pp. 835-844.

- OTTO Michael W. – POLLACK Mark H. – GOULD Robert A. – WORTHINGTON John J. – MCARDLE Eliza T. – ROSEMBAUM Jerrold F. ve ark., (2000), “A Comparison of the Efficacy of Clonazepam and Cognitive Behavioral Group Therapy for Treatment of Social Phobia”, **Journal of Anxiety Disorders**, 14, pp. 345-358.
- ÖZEN Ayça – SÜMER Nebi – DEMİR Melikşah (2011), “Predicting Friendship Quality with Rejection Sensitivity and Attachment Insecurity”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 28 (2), pp. 163-181.
- ÖZTÜRK Abdülkadir – MUTLU Tansu (2010), “The Relationship between Attachment Style, Subjective Well-Being, Happiness and Social Anxiety Among University Students”, **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 9, pp. 1772-1776.
- PETTERN Odette, WEST Malcolm – MAHONEY Anne – KELLER Adrienne (1993), “Depression and Attachment Problems”, **Journal of Psychiatry and Neuroscience**, 18, pp. 78-81.
- PIALEGE Suzanne – GERLSMA Coby – SCHAAP Cas P. D. R. (2000), “Insecure Attachment as a Risk Factor for Psychopathology: The Role of Stressful Events”, **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 7, pp. 296-302.
- PIETRZAK Janina – DOWNEY Geraldine – AYDUK Ozlem (2005), “Rejection Sensitivity as an Interpersonal Vulnerability”, **Interpersonal Cognition**, ed. M. W Baldwin, Guilford Press, New York.
- PINI Stefano – CASSANO Giovanni B. – SIMONINI Elisa – SAVINO Mario – RUSSO Antonio – MONTGOMERY Stuart A. (1997), “Prevalence of Anxiety Disorders Comorbidity in Bipolar Depression, Unipolar Depression and Dysthymia”, **Journal of Affective Disorders**, 42, pp. 145-153.
- PINTO-GOUVEIA Jose – CASTILHO Paula – GALHARDO Ana – CUNHA Marina (2006), “Early Maladaptive Schemas and Social Phobia”, **Cognitive Therapy and Research**, 30, pp. 571-584.
- PLATTS Helen – TYSON Mary – MASON Oliver (2002), “Adult Attachment Style and Core Beliefs: Are They Linked?”, **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 9, pp. 332-348.
- PREACHER Kristopher J. – HAYES Andrew F. (2008), “Asymptotic and Resampling Strategies for Assessing and Comparing Indirect Effects in Multiple Mediator Model”, **Behavior Research Methods**, 40, pp. 879-891.
- RAPEE Ronald M. – HEIMBERG Richard G. (1997), “A Cognitive-Behavioral Model of Anxiety in Social Phobia”, **Behavior Research and Therapy**, 35, pp. 741-756.

- REEVES Mark – TAYLOR Jeanette (2007), “Specific Relationships between Core Beliefs and Personality Disorder Symptoms in a Non-Clinical Sample”, **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 14, pp. 96-104.
- RISO Lawrence P. – FROMAN Shoshana E. – RAOUF Mona – GABLE Phillip – MADDUX Rachel E. – TURINI-SANTORELLI Noelle ve ark. (2006), “The Long-Term Stability of Early Maladaptive Schemas”, **Cognitive Therapy and Research**, 30 (4), pp. 515-529.
- ROELOFS Jeffrey – LEE Chris – RUIJTEN Tamara – LOBBESTAEEL Jill (2011), “The Mediating Role of Early Maladaptive Schemas in the Relationship between Quality of Attachment Relationship and Symptoms of Depression in Adolescents”, **Behavioural and Cognitive Psychotherapy**, 39, pp. 471-479.
- ROELOFS Jeffrey – ONCKELS Linda – MURIS Peter (2013), “Attachment Quality and Psychological Symptoms in Clinically Referred Adolescents: The Mediating Role of Early Maladaptive Schema”, **Journal of Child and Family Studies**, 22, pp. 377-385.
- SAVAŞIR Işık – ŞAHİN Nesrin Hisli (1997), **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- SCHARFE Elaine – BARTHOLOMEW Kim (1994), “Reliability and Stability of Adult Attachment Patterns”, **Personal Relationships**, 1, pp. 23-43.
- SCHLENKER Barry R. (1980), “Identities, Identifications, and Relationships”, **Communication, Intimacy, and Close Relationships**, ed. V. Derlega, Academic Press, New York.
- SCHLENKER Barry R. – LEARY Mark R. (1982), “Social Anxiety and Self-Representation: A Conceptualization and Model”, **Psychological Bulletin**, 92, pp. 641-669.
- SCHNEIER Franklin R. – BLANCO Carlos – ANTIA Smita X. – LIEBOWITZ Michael R. (2002), “The Social Anxiety Spectrum”, **Psychiatric Clinics of North America**, 25, pp. 757-774.
- SCHNEIER Franklin R. – JOHNSON Jim – HORNING Christopher D. – LIEBOWITZ Michael R. – WEISSMAN Myrna M. (1992), “Social Phobia: Comorbidity and Morbidity in an Epidemiologic Sample”, **Archives of General Psychiatry**, 49 (4), pp.282-288.
- SHAVER Phillip R. – COLLINS Nancy – CLARK Catherine L. (1996), “Attachment Styles and Internal Working Models of Self and Relationship Partner”, **Knowledge Structures in Close Relationships**, ed. G. O. Fletcher – J. Fitness, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ.

- SIMARD Valerie – MOSS Ellen – PASCUIZZO Katherine (2001), “Early Maladaptive Schemas and Child and Adult Attachment: A 15-Year Longitudinal Study”, **Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice**, 84, pp. 349-366.
- SIMPSON Jeffry A. (1999), “Attachment Theory in Modern Perspective”, **Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications**, ed. J. Cassidy – P. R. Shaver, Guilford Press, New York.
- SIMPSON Jeffry A. – RHOLES William (1994), “Stress and Secure Base Relationships in Adulthood”, **Advances in Personal Relationships, Vol. 5**, ed. K. Bartholomew – D. Perlman, Jessica Kingsley Publishers, London.
- SROUFE L. Alan – WATERS Everett (1977), “Attachment as an Organizational Construct”, **Child Development**, 48, pp. 1184-1199.
- SOYGÜT Gonca (2004), “Bir Düzeltilici Bağlanma İlişkisi Olarak Psikoterapi: Psikoterapi Süreçlerinde Bağlanma ve Terapötik İttifak”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 7 (13), pp. 63-77.
- SOYGÜT Gonca – KARAOSMANOĞLU Alp – ÇAKIR Zehra (2009), “Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3’ün Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 20 (1), ss. 75-84.
- SOYKAN Çiğdem – ÖZGÜVEN Halise Devrimci – GENÇÖZ Tülin (2003), “Liebowitz Social Anxiety Scale: The Turkish Version”, **Psychological Reports**, 93, pp. 1059-1069.
- STOPA Lusia – THORNE Peter – WATERS Anne – PRESTON Jackie (2001), “Are the Short and Long Forms of Young Schema Questionnaire Comparable and How Well Does Each Version Predict Psychopathology Scores?”, **Journal of Cognitive Therapy**, 15 (3), pp. 253-272.
- SÜMER Nebi – COZZARELLI Catherine (2004), “The Impact of Adult Attachment on Partner and Self-Attributions and Relationship Quality”, **Personal Relationships**, 11, pp. 355-371.
- SÜMER Nebi – GÜNGÖR Derya (1999), “Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırılması”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 14, ss. 71-106.
- SÜMER Nebi – ÜNAL Süheyla – SELÇUK Emre – KAYA Burhanettin – POLAT Ruhcan – ÇEKEM Bülent (2009), “Bağlanma ve Psikopatoloji: Bağlanma Boyutlarının Depresyon, Panik Bozukluk ve Obsesif-Kompulsif Bozuklukla İlişkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 24 (63), ss. 38-45.
- SWANN William B. (1983), “Self Verification: Bringing Social Reality into Harmony with Self”, **Social Psychological Perspectives on the Self**, ed. J. Suls – A. G. Greenwald, Erlbaum, Hillsdale, NJ.

- TABACHNICK Barbara G. – FIDELL Linda S. (1996), **Using Multivariate Statistics**, Allyn and Bacon, Boston.
- TROWER Peter – GILBERT Paul (1989), “New Theoretical Conceptions of Social Anxiety and Social Phobia”, **Clinical Psychology Review**, 9, pp. 19-35.
- TURNER Samuel M. – JOHNSON Michael R. – BEIDEL Deborah C. – HEISER Nancy A. – LYDIARD R. Bruce (2003), “The Social Thoughts and Beliefs Scale: A New Inventory for Assessing Cognitions in Social Phobia”, **Psychological Assessment**, 15 (3), pp. 384-391.
- VAN BUREN Amy – COOLEY Eileen L. (2002), “Attachment Styles, View of Self and Negative Affect”, **North American Journal of Psychology**, 4 (3), pp. 417-430.
- VERTUE Frances M. (2003), “From Adaptive Emotion to Dysfunction: An Attachment Perspective on Social Anxiety Disorder”, **Personality and Social Psychology Review**, 7 (2), pp. 170-191.
- WALLER Glenn – SHAH Rajshree – OHANIAN Vartouhi – ELLIOTT Peter (2001), “Core Beliefs in Blumia Nervosa and Depression: The Discriminant Validity of Young’s Schema Questionnaire”, **Behaviour Therapy**, 32, pp. 139-153.
- WHITBECK Les B. – HOYT Dan R. – SIMONS Ronald L. – CONGER Rand D. – ELDER Glen H. – LORENZ Frederick O. ve ark. (1992), “Intergenerational Continuity of Parental Rejection and Depressed Affect”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 63, pp. 1036-1045.
- WITTCHEN Hans-Ulrich – STEIN Murray B. – KESSLER Ronald C. (1999), “Social Fears and Social Phobia in a Community Sample of Adolescents and Young Adults: Prevalence, Risk Factors and Co-morbidity”, **Psychological Medicine**, 29, pp. 309-323.
- YOUNG Jeffrey E. (1990), **Cognitive Therapy for Personality Disorders: A Schema-Focused Approach**, Professional Resource Press, Sarasota: FL.
- YOUNG Jeffrey E. (1999), **Cognitive Therapy for Personality Disorders: A Schema-Focused Approach**, rev. ed., Professional Resource Press, Sarasota:FL.
- YOUNG Jeffrey E. – BROWN G. (1990), **Young Schema Questionnaire**, Cognitive Therapy Center of New York, New York.
- YOUNG Jeffrey E. – KLOSKO Janet S. – WEISHAAR Marjorie E. (2003), **Schema Therapy: A Practitioner’s Guide**, The Guilford Press, New York.
- YOUNG Jeffrey E. – KLOSKO Janet S. – WEISHAAR Marjorie E. (2009), **Şema Terapi: Terapistin Rehberi**, çev. Tuğrul Veli Soylu, Litera Yayıncılık, İstanbul.

YOUNG Jeffrey E. – LINDEMANN Michael (1992), “An Integrative Schema-Focused Model for Personality Disorder”, **Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly**, 6, pp. 11-23.

YOUNG Jeffrey E. – RYGH Jayne L. – WEINBERGER Arthur D. – BECK Aaron T. (2001), “Cognitive Therapy for Depression”, **Clinical Handbook of Psychological Disorders: A Step-by-Step Treatment Manual**, ed. D. H. Barlow, Guilford Press, New York.

EKLER

EK 1. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyetiniz:** () Kadın () Erkek
2. **Yaşınız:**
3. **Eğitim düzeyiniz (okumakta olduğunuz sınıfı düşünerek cevaplayınız):**
() Lisans () Yüksek Lisans () Doktora
4. **Okumakta olduğunuz fakülte ve bölüm:**
5. **Kaçıncı sınıftasınız?:**
6. **Anneniz:** () Öz () Üvey
() Hayatta () Hayatta değil
Anneniz hayatta değil ise, kaybettiğinizde kaç yaşındaydınız?:
7. **Babanız:** () Öz () Üvey
() Hayatta () Hayatta değil
Babanız hayatta değil ise, kaybettiğinizde kaç yaşındaydınız?:
8. **Anne-babanızın beraberlik durumu:**
() Beraber () Ayrı
Anne-babanız ayrı ise, ayrıldıklarında kaç yaşındaydınız?:
9. **Siz dahil kaç kardeşiniz?:**
10. **Ailenin kaçınıcı çocuğusunuz?:**
11. **Nasıl bir ailede yetiştiniz?**
() Çekirdek aile
() Geniş aile
() Tek ebeveyn (Lütfen belirtiniz: __Anne __Baba)
Diğer (Lütfen belirtiniz):
12. **Bebeklik/çocukluk döneminizde bakımınız büyük ölçüde kim tarafından sağlandı?**
() Anne () Baba () Kardeş(ler) () Büyükanne/Akraba
() Bakıcı () Kreş Diğer (lütfen belirtiniz):

13. Üniversiteye başlayana kadar yaşamınızın büyük bölümünü nerede geçirdiniz?

() Büyükşehir () Şehir () Kasaba () Köy

14. İlişki durumunuz:

() İlişkisi yok () İlişkisi var () Evli () Diğer

15. Daha önce psikiyatrik bir hastalık geçirdiniz mi? Evet ise belirtiniz.

() Evet () Hayır

Lütfen belirtiniz:

16. Daha önce psikolojik ve/veya psikiyatrik tedavi aldınız mı?

() Evet () Hayır

17. Psikolojik ve/veya psikiyatrik tedavi aldıysanız, aldığınız tedavinin türünü

seçiniz: () Bireysel Psikoterapi () Grup Psikoterapisi () İlaç Tedavisi

Diğer (lütfen belirtiniz):

18. Şu anda psikiyatrik bir hastalığınız var mı? Evet ise belirtiniz.

() Evet () Hayır

Lütfen belirtiniz:

19. Şu anda psikolojik ve/veya psikiyatrik tedavi alıyor musunuz?

() Evet () Hayır

20. Psikolojik ve/veya psikiyatrik tedavi alıyorsanız, aldığınız tedavinin türünü

seçiniz: () Bireysel Psikoterapi () Grup Psikoterapisi () İlaç Tedavisi

Diğer (lütfen belirtiniz):

LIEBOWITZ SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİ

Tüm seçeneklere geçen haftayı düşünerek -bugün de dahil olacak şekilde- puan veriniz. Eğer durumlardan biri geçen hafta içerisinde oluşmadıysa, bu durumla karşılaştığımızda göstereceğiniz tepkiyi puanlayınız. Her bir durum için (yaşanmış olan ya da yaşanmış olduğu varsayılan) **hem “korku ya da kaygı”nın derecesini hem de “kaçınma” sıklığını puanlayınız.**

	Korku ya da Kaygı 1=yok 2=hafif 3=orta 4=şiddetli				Kaçınma 1=asla (% 0) 2=ara sıra (% 1-33) 3=sıkça (% 34-67) 4=genellikle (% 68-100)			
	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Topluluk içerisinde telefon etmek								
2. Küçük bir grupla beraber bir aktiviteye katılmak								
3. Toplulukta yemek yemek								
4. Toplulukta içecek içmek								
5. Yönetici konumundaki biri ile konuşmak								
6. Seyirci önünde rol yapmak, oynamak ya da konuşmak								
7. Bir partiye / davete gitmek								
8. Biri ya da birileri tarafından izlenirken çalışmak								
9. Biri ya da birileri tarafından izlenirken yazı yazmak								
10. Çok iyi tanımadığınız birine telefon etmek								
11. Çok iyi tanımadığınız biri ile yüz yüze konuşmak								
12. Yabancılarla tanışmak								
13. Genel bir tuvalette idrar yapmak								
14. Başkalarının oturuyor olduğu bir odaya girmek								
15. İlgili merkezi olmak								
16. Ön hazırlık olmadan bir toplumda konuşmak								

	Korku ya da Kaygı 1=yok 2=hafif 3=orta 4=şiddetli				Kaçınma 1=asla (% 0) 2=ara sıra (% 1-33) 3=sıkça (% 34-67) 4=genellikle (% 68-100)			
	1	2	3	4	1	2	3	4
17. Beceri, bilgi ya da yetenek ile ilgili bir sınava girmek								
18. Çok iyi tanımadığınız birine karşı görüş bildirmek ya da onunla aynı fikirde olmadığınızı söylemek								
19. Çok iyi tanımadığınız birinin doğrudan gözlerinin içine bakmak								
20. Bir gruba sözlü rapor vermek								
21. Cinsel ya da romantik bir ilişki amacıyla biriyle yakınlaşmaya çalışmak								
22. Bir malı parası iade edilmek üzere geri götürmek								
23. Bir parti / davet vermek								
24. Israrcı bir satıcıyı reddetmek								

İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyunuz ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

	1-----2-----3-----4-----5-----6-----7							
	Beni hiç tanımlamıyor	Beni kısmen tanımlıyor					Tamamıyla beni tanımlıyor	
	1	2	3	4	5	6	7	
1. Başkalarına kolaylıkla güvenemem.								
2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.								
3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.								
4. Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.								
5. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.								
6. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.								
7. Yalnız kalmaktan korkarım.								
8. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.								
9. Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.								
10. Başkalarının bana dayanıp bel bağlanması konusunda oldukça rahatımdır.								
11. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.								
12. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.								
13. Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.								
14. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.								
15. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.								
16. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.								
17. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.								

YOUNG ŞEMA ÖLÇEĞİ

Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin. Birkaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri ya da her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın. 1’den 6’ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek (X) işareti koyun.

Derecelendirme:

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

	1	2	3	4	5	6
1. Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.						
2. Beni terk edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.						
3. İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum.						
4. Uyumsuzum.						
5. Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.						
6. İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum.						
7. Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.						
8. Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.						
9. Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşlılarım kadar, başaramadım.						
10. Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.						
11. Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.						
12. Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).						

	1	2	3	4	5	6
13. Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.						
14. Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” denilmesini çok zor kabullenirim.						
15. Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.						
16. Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.						
17. Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.						
18. Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.						
19. Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.						
20. Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.						
21. İnsanlara karşı tedbiri elden bırakamam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.						
22. Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.						
23. Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.						
24. İşleri halletmede son derece yetersizim.						
25. Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.						
26. Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissedyorum.						
27. Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.						
28. Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissedyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.						
29. Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.						
30. Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.						
31. En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.						
32. Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.						
33. Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.						
34. Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.						
35. İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.						

	1	2	3	4	5	6
36. Eğer yanlış yaparsam, bunun özrü yoktur.						
37. Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.						
38. Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım.						
39. Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.						
40. Bir yere ait değilim, yalnızım.						
41. Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.						
42. İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.						
43. Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.						
44. Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.						
45. Annem, babam ve ben özel hayatımızı birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız.						
46. İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.						
47. Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.						
48. İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.						
49. Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.						
50. İsteddiğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.						
51. Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım.						
52. Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.						
53. Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.						
54. Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlarına katlanmam gerekir.						
55. Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarımı ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.						
56. Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.						
57. Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.						
58. Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.						

	1	2	3	4	5	6
59. Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.						
60. İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.						
61. Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez.						
62. Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.						
63. Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.						
64. Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.						
65. Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.						
66. Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.						
67. Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.						
68. Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.						
69. Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.						
70. Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.						
71. Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.						
72. Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.						
73. Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.						
74. İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.						
75. Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.						
76. Kendimi hep grupların dışında hissedirim.						
77. Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.						
78. İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.						

	1	2	3	4	5	6
79. Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.						
80. Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.						
81. Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.						
82. Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.						
83. Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.						
84. Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.						
85. Kendimi sorumluluktan kolayca sıyırıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.						
86. Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.						
87. Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.						
88. Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.						
89. Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.						
90. Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım.						

REDDEDİLME DUYARLILIĞI ANKETİ

Aşağıdaki her bir madde genelde üniversite öğrencilerinin bazen diğer kişilerden talep ettiği şeyleri tanımlamaktadır. Lütfen, her bir durumda/koşulda bulunduğunuzu düşünün ve cevaplarınızı ona göre verin. Her bir soruda, sizin için uygun olan numarayı daire içine alarak işaretlemeleri yapınız.

- Maddeleri değerlendirirken, (örneğin, bir hocanız veya bir arkadaşınızla ilgili olan maddelerde) lütfen belirli bir kişiyi değil, **ORTALAMA BİR KİŞİYİ DÜŞÜNEREK** yanıt veriniz.
- Araştırma, **özel kişilere karşı olan tutumlarınızı** değil, **GENEL TUTUMLARINIZI** incelemektedir.

➤ Her bir maddenin ardından gelen şu soruları yanıtlamanız beklenmektedir:

- 1) Başkalarının size tepkisi konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duyarsınız?**
- 2) İlgili durumda diğer kişilerin ne tür tepki verebileceğini düşünürsünüz?

1. Sınıftaki birine notlarını ödünç alıp alamayacağınızı soruyorsunuz.

- Kişinin notlarını vermek isteyip istemeyebileceği ile ilgili olarak ne kadar **endişe eder veya kaygı duyarsınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam			Çok endişelenirim / Kaygı duyarım		
1	2	3	4	5	6

- Bu kişinin notlarını bana isteyerek vermesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle			Çok büyük ihtimalle		
1	2	3	4	5	6

2. Romantik partnerinizden sizinle aynı eve taşınmasını istiyorsunuz.

- Romantik partnerinizin sizinle aynı eve taşınmayı isteyip istemeyeceği ile ilgili ne kadar **endişe eder veya kaygı duyarsınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam			Çok endişelenirim / Kaygı duyarım		
1	2	3	4	5	6

- Romantik partnerimin benimle aynı eve taşınmayı istemesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle			Çok büyük ihtimalle		
1	2	3	4	5	6

3. Yurtdışı gezisine gitmek için ebeveynlerinizden destek istiyorsunuz.

- Ebeveynlerinizin size yardımcı olmayı isteyip istemeyebileceği ile ilgili ne kadar **endişe eder veya kaygı duyarsınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam			Çok endişelenirim / Kaygı duyarım		
1	2	3	4	5	6

- Onların (Ebeveynlerimin) bana yardım etmek için istekli olmalarını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle			Çok büyük ihtimalle		
1	2	3	4	5	6

4. Yeni tanıştığınız birine çıkma teklif ediyorsunuz.

- Kişinin sizinle çıkmak isteyip istemeyebileceği ile ilgili ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarsınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- O kişinin benimle çıkmayı istemesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

5. Romantik partneriniz bütün arkadaşlarla birlikte dışarı çıkmayı planlıyor, ancak siz geceyi sadece partnerinizle geçirmek istiyorsunuz, ve bunu ona söylediniz.

- Romantik partnerinizin bu isteğinizi kabul edip etmeyebileceği ile ilgili ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarsınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Romantik partnerimin bu isteğimi kabul etmeye istekli olmasını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

6. Günlük harcamalarınızı karşılamak için ebeveynlerinizden harçlığınızı arttırmalarını istiyorsunuz.

- Ebeveynlerinizin bu isteğinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarsınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Ebeveynlerimin yardımcı olmaya istekli olmalarını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

7. Derste yeni tanıştığınız birine birlikte kahve içmeyi teklif ediyorsunuz.

- Kişinin sizinle gelmeyi isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarsınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Diğer kişinin benimle gelmeyi istemesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

8. Yakın bir arkadaşınıza onu ciddi şekilde üzecek bir şey söyledikten ya da yaptıktan sonra, yaklaşıyor ve konuşmak istiyorsunuz.

- Arkadaşınızın bu durumda sizinle konuşmak isteyip istemeyeceği ile ilgili ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Hemen benimle konuşup sorunlarımızı çözmek istemesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

9. Dersten sonra hocanıza anlamadığınız bir konuda soru yöneltip size fazladan zaman ayırıp ayıramayacağını soruyorsunuz.

- Hocanızın size yardım etmeyi isteyip istemeyeceği ile ilgili ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Hocamın bana yardımcı olmak için istekli olmasını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

10. Okulunuzu bitirdikten sonraki yıllarda ailenizden para istiyorsunuz.

- Ebeveynlerinizin size para vermeyi isteyip istemeyebilecekleri konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Ebeveynlerimin para talebimi kabul etmek konusunda istekli olmalarını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

11. Okul tatilinde bir arkadaşınıza birlikte tatile gitmeyi teklif ediyorsunuz.

- Arkadaşınızın sizinle tatile gelmeyi isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Teklifimin memnuniyetle kabul edilmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

12. Çok kırıcı bir tartışmadan sonra romantik partnerinize telefon ediyor ve onu görmek istediğinizi söylüyorsunuz.

- Romantik partnerinizin sizi görmeyi isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım
1 2 3 4 5 6

- Romantik partnerimin de beni görmeye istekli olmasını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle
1 2 3 4 5 6

13. Arkadaşınıza ondan bir şeyini ödünç alıp alamayacağınızı soruyorsunuz.

- Arkadaşınızın size istediğiniz şeyi verip vermeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım
1 2 3 4 5 6

- Arkadaşımın istediğim şeyi ödünç vermeye istekli olmasını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle
1 2 3 4 5 6

14. Ebeveynlerinizden sizin için önemli ancak onlar için sıkıcı ve gelmesi zahmetli olabilecek bir etkinliğe sizinle beraber gelmelerini istiyorsunuz.

- Ebeveynlerinizin sizinle gelmeyi isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım
1 2 3 4 5 6

- Ebeveynlerimin benimle gelmeyi kabul etmelerini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle
1 2 3 4 5 6

15. Bir arkadaşınızdan size ciddi bir yardımda bulunmasını istiyorsunuz.

- Arkadaşınızın bu yardımı yapmak isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam Çok endişelenirim / Kaygı duyarım
1 2 3 4 5 6

- Arkadaşımın bu yardım isteğimi kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle Çok büyük ihtimalle
1 2 3 4 5 6

16. Romantik partnerinize sizi gerçekten sevip sevmediğini soruyorsunuz.

- Romantik partnerinizin sizi gerçekten sevdiğini söyleyip söylemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duyersınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Romantik partnerimin beni gerçekten çok sevdiğini söylemeye istekli olmasını beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

17. Bir partiye gidiyorsunuz ve odanın diğer köşesinde birini fark ediyorsunuz, ona beraber dans etmeyi teklif ediyorsunuz.

- Dans etmeyi teklif ettiğiniz kişinin teklifinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duyersınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Dans etmeyi teklif ettiğim kişinin bu teklifimi memnuniyetle kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

18. Ailenizle tanıştırmak üzere romantik partnerinizden sizinle eve gelmesini istiyorsunuz.

- Romantik partnerinizin ailenizle tanışmayı isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duyersınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Romantik partnerimin ailemle buluşmayı memnuniyetle kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

19. Başka bir şehirde yaşayan bir arkadaşınıza evinde 10 gün kalmak istediğinizi söylüyorsunuz.

- Arkadaşınızın bu isteğinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duyersınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Arkadaşımın evinde kalma isteğimi memnuniyetle kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

20. Yeni tanıştığınız bir hemcinsinize birlikte bir şeyler yapmayı öneriyorsunuz.

- Bu kişinin önerinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Bu kişinin önerimi memnuniyetle kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

21. Romantik partnerinizden sizi ailesiyle tanıştırmasını istiyorsunuz.

- Romantik partnerinizin sizi ailesiyle tanıştırmayı isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Romantik partnerimin bu isteğimi memnuniyetle kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

22. Evde arkadaşlarınızla parti yapmak için anne ve babanızın akşam için başka bir yere gitmelerini istiyorsunuz.

- Ebeveynlerinizin bu isteğinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Ebeveynlerimin bu isteğimi kabul etmelerini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

23. Ebeveynlerinize romantik partnerinizle tatile gitmek istediğinizi söylüyorsunuz.

- Ebeveynlerinizin bu isteğinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Ebeveynlerimin romantik partnerimle tatile çıkmamı kabul etmelerini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

24. Ebeveynlerinize mezuniyetten sonra onlardan farklı bir şehirde yaşamak istediğinizi söylüyorsunuz.

- Ebeveynlerinizin bu isteğinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Ebeveynlerimin kararımı kabul etmelerini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

25. Çok iyi yemek yapan bir akrabanızdan (hala, teyze, vb.) çok iyi yaptığı bir yemeği sizin için özel olarak yapmasını istiyorsunuz.

- Akrabanızın sizin için özel olarak yemek yapmayı isteyip istemeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Akrabamın bu isteğimi memnuniyetle kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

26. Sınavdan bir gün önce sizinle aynı sınava girecek olan bir arkadaşınızdan anlamadığınız konuları size anlatmasını istiyorsunuz.

- Arkadaşınızın bu isteğinizi kabul edip etmeyebileceği konusunda ne kadar **endişe eder veya kaygı duvarınız?**

Hiç endişelenmem / Kaygı duymam

Çok endişelenirim / Kaygı duyarım

1 2 3 4 5 6

- Arkadaşımın beni çalıştırmayı memnuniyetle kabul etmesini beklerdim.

Çok küçük ihtimalle

Çok büyük ihtimalle

1 2 3 4 5 6

BECK DEPRESYON ENVANTERİ

Aşağıda, kişilerin ruh durumlarını ifade ederken kullandıkları bazı cümleler verilmiştir. Her madde bir çeşit ruh durumunu anlatmaktadır. Her maddede o ruh durumunun derecesini belirleyen 4 seçenek vardır. Lütfen bu seçenekleri dikkatlice okuyunuz. Son bir hafta içindeki (şu an dahil) kendi ruh durumunuzu göz önünde bulundurarak, size en uygun olan ifadeyi bulunuz. Daha sonra, o maddenin yanındaki harfin üzerine (X) işareti koyunuz.

1. (a) Kendimi üzgün hissetmiyorum.
(b) Kendimi üzgün hissediyorum.
(c) Her zaman için üzgünüm ve kendimi bu duygudan kurtaramıyorum.
(d) Öylesine üzgün ve mutsuzum ki dayanamıyorum.
2. (a) Gelecekte umutsuz değilim.
(b) Gelecek konusunda umutsuzum.
(c) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(d) Benim için bir gelecek olmadığı gibi bu durum değişmeyecek.
3. (a) Kendimi başarısız görmüyorum.
(b) Herkesten daha fazla başarısızlıklarım oldu sayılır.
(c) Geriye dönüp baktığımda, pek çok başarısızlığımın olduğunu görüyorum.
(d) Kendimi bir insan olarak tümüyle başarısız görüyorum
4. (a) Her şeyden eskisi kadar doyum (zevk) alabiliyorum.
(b) Her şeyden eskisi kadar doyum alamıyorum.
(c) Artık hiçbir şeyden gerçek bir doyum alamıyorum.
(d) Bana doyum veren hiçbir şey yok. Her şey çok sıkıcı.
5. (a) Kendimi suçlu hissetmiyorum.
(b) Arada bir kendimi suçlu hissettiğim oluyor.
(c) Kendimi çoğunlukla suçlu hissediyorum.
(d) Kendimi her an için suçlu hissediyorum
6. (a) Cezalandırılıyormuşum gibi duygular içinde değilim.
(b) Sanki bazı şeyler için cezalandırılabilirmişim gibi duygular içindeyim.
(c) Cezalandırılacakmışım gibi duygular yaşıyorum.
(d) Bazı şeyler için cezalandırılıyorum.

7. (a) Kendimi hayal kırıklığına uğratmadım.
(b) Kendimi hayal kırıklığına uğrattım.
(c) Kendimden hiç hoşlanmıyorum.
(d) Kendimden nefret ediyorum.
8. (a) Kendimi diğer insanlardan daha kötü durumda görmüyorum.
(b) Kendimi zayıflıklarım ve hatalarım için eleştiriyorum.
(c) Kendimi hatalarım için her zaman suçluyorum.
(d) Her kötü olayda kendimi suçluyorum.
9. (a) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
(b) Bazen kendimi öldürmeyi düşünüyorum ama böyle bir şey yapamam.
(c) Kendimi öldürebilmeyi çok isterdim.
(d) Eğer bir fırsatını bulursam kendimi öldürürüm.
10. (a) Herkesten daha fazla ağladığımı sanmıyorum.
(b) Eskisine göre şimdilerde daha çok ağlıyorum.
(c) Şimdilerde her an ağlıyorum.
(d) Eskiden ağlayabilirdim. Şimdilerde istesem de ağlayamıyorum.
11. (a) Eskisine göre daha sinirli veya tedirgin sayılmam.
(b) Her zamankinden biraz daha fazla tedirginim.
(c) Çoğu zaman sinirli ve tedirginim.
(d) Şimdilerde her an için tedirgin ve sinirliyim.
12. (a) Diğer insanlara karşı ilgimi kaybetmedim.
(b) Eskisine göre insanlarla daha az ilgiliyim.
(c) Diğer insanlara karşı ilgimin çoğunu kaybettim.
(d) Diğer insanlara karşı hiç ilgim kalmadı.
13. (a) Eskisi gibi rahat ve kolay kararlar verebiliyorum.
(b) Eskisine kıyasla şimdilerde karar vermeyi daha çok erteliyorum.
(c) Eskisine göre karar vermekte oldukça güçlük çekiyorum.
(d) Artık hiç karar veremiyorum.
14. (a) Eskisinden daha kötü bir dış görünüşüm olduğunu sanmıyorum.
(b) Sanki yaşlanmış ve çekiciliğimi kaybetmişim gibi düşünüyorum ve üzülüyorum.
(c) Dış görünüşümde artık değiştirilmesi mümkün olmayan ve beni çirkinleştiren değişiklikler olduğunu hissediyorum.
(d) Çok çirkin olduğumu düşünüyorum.

15. (a) Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
(b) Bir işe başlayabilmek için eskisine göre daha çok çaba harcıyorum.
(c) Ne olursa olsun, yapabilmek için kendimi çok zorluyorum.
(d) Artık hiç çalışmıyorum.
16. (a) Eskisi kadar kolay ve rahat uyuyabiliyorum.
(b) Şimdilerde eskisi kadar kolay ve rahat uyuyamıyorum.
(c) Eskisine göre bir veya iki saat erken uyanıyor, tekrar uyumakta güçlük çekiyorum.
(d) Eskisine göre çok erken uyanıyor ve tekrar uyuyamıyorum.
17. (a) Eskisine göre daha çabuk yorulduğumu sanmıyorum.
(b) Eskisinden daha çabuk ve kolay yoruluyorum.
(c) Şimdilerde neredeyse her şeyden, kolayca ve çabuk yoruluyorum.
(d) Artık hiçbir şey yapamayacak kadar yorgunum.
18. (a) İştahım eskisinden pek farklı değil.
(b) İştahım eskisi kadar iyi değil.
(c) Şimdilerde iştahım epey kötü.
(d) Artık hiç iştahım yok.
19. (a) Son zamanlarda pek fazla kilo kaybettiğimi/aldığımı sanmıyorum.
(b) Son zamanlarda istemediğim halde iki buçuk kilodan fazla kaybettim/aldım.
(c) Son zamanlarda beş kilodan fazla kaybettim/aldım.
(d) Son zamanlarda yedi buçuk kilodan fazla kaybettim/aldım.
20. (a) Sağlığım beni pek endişelendirmiyor.
(b) Son zamanlarda ağrı, sızı, mide bozukluğu, kabızlık gibi sıkıntıları var.
(c) Ağrı, sızı gibi bu sıkıntıları beni çok endişelendiriyor.
(d) Bu tür sıkıntılar beni öylesine endişelendiriyor ki, başka bir şey düşünemiyorum.
21. (a) Son zamanlarda cinsel yaşantımda dikkatimi çeken bir şey yok.
(b) Eskisine göre cinsel konularla daha az ilgileniyorum.
(c) Şimdilerde cinsellikle pek ilgili değilim.
(d) Artık cinsellikle hiçbir ilgim kalmadı.

EK 2. ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL ONAY BELGESİ

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ İLAÇ DIŞI KLİNİK ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARAR FORMU

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN ADI	Bağlanma kuramı perspektifinden sosyal kaygı: Erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığının rolü
	SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ ADISOYADI	Doç.Dr.Gülay Dirik
	SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
	YARDIMCI ARAŞTIRMACI	Arş.Gör.Pelin Bintaş Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
	DESTEKLEYİCİ	-
	ARAŞTIRMANIN NİTELİĞİ	Anket çalışması
	ARAŞTIRMANIN YAPILIŞ AMACI	Yüksek lisans tez çalışması
ARAŞTIRMANIN TAHMİNİ SÜRESİ	8 ay	
KATILIMCI SAYISI	450	

DEĞERLENDİRİLEN İLGİLİ BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Dili
	Araştırma ilk (düzeltme) başvuru ön yazısı	17.12.2014	Türkçe
	GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR İÇİN BAŞVURU FORMU	17.12.2014	Türkçe
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	17.12.2014	Türkçe
	ANKET FORMU (Demografik bilgi formu)	-	Türkçe
	BÜTÇE FORMU	17.11.2014	Türkçe
ARAŞTIRICILAR İÇİN TAAHHÜTNAME FORMU	17.12.2014	Türkçe	

KARAR BİLGİLERİ	Karar No : 2014-24/19	Tarih : 23 Aralık 2014
	<p>Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr.Gülay Dirik'in sorumluluğunda yürütülmesi planlanan ve yukarıda başvuru bilgileri verilen araştırma başvurusu dosyası ve ilgili belgeler, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelendi.</p> <p>1- Araştırmanın yapılmasının uygun olduğuna, 2- Araştırmanın yürütülmesi sırasında Etik Kurul kaşesi bulunan "Onam" formunun kullanılması ve bu formun çalışmaya katılan gönüllülere çalışma hakkında sözlü bilgi verilmesi sonrasında eksiksiz bir şekilde doldurulmasına, 3- Araştırmanın başlama tarihinin bildirilmesi ve araştırma tamamlandığında özet bir sonuç raporunun hazırlanarak kurulumuza iletilmesine. 4-Araştırma protokolünde ve başvuru formunda yapılacak tüm değişiklikler için Etik Kuruldan izin alınması gerektiğinin sorumlu araştırmacılara iletilmesine oybirliği ile karar verildi.</p>	

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU						
ÇALIŞMA ESASI	İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamalar Kılavuzu					
BAŞKANIN UNVANI/ADI SOYADI	Prof.Dr.Mine Sibel GÜRÜN					
ÜYELER						
Unvanı / Adı / Soyadı EK Üyeliği	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyeti	Araştırma ile İlişki	Katılım (*)	İmza
Prof. Dr. Mine Sibel GÜRÜN Başkan	Farmakoloji	U.Ü.T.F. Farmakoloji ve Klinik Farmakoloji AD.	K	☐ E ☒ H	☒ E ☐ H	

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Bağlanma Kuramı Perspektifinden Sosyal kaygı: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Rolü
------------------------------	--

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ	Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Rektörlük Binası Kat.1 Görükle Kampüsü Nilüfer/ Bursa
	TELEFON	0.224. 295 00 20
	FAKS	0.224. 295 00 29
	E-POSTA	uukaek@uludag.edu.tr

BAŞVURU BİLGİLERİ	SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Doç.Dr.Gülay Dirik			
	SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji			
	YARDIMCI ARAŞTIRMACININ UNVANI/ADI/SOYADI	Arş.Gör.Pelin Bintaş			
	YARDIMCI ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü			
	DESTEKLEYİCİ	-			
	ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	Anket çalışması			
	ARAŞTIRMANIN YAPILIŞ AMACI	Yüksek Lisans tez çalışması			
	ARAŞTIRMANIN BAŞLAMA TARİHİ/ SÜRESİ	05.01.2015 / 8 ay			
	GÖNÜLLÜ/DOSYA SAYISI	650			
ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☒	ULUSLARARASI ☐	

DEĞERLENDİRİLEN İLGİLİ BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Dili
	GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR İÇİN DEĞİŞİKLİK BAŞVURU FORMU	18.05.2015	Türkçe
	GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR İÇİN BAŞVURU FORMU	18.05.2015	Türkçe
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	18.05.2015	Türkçe

DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	☐	Açıklama
	ARAŞTIRMA BÜTÇE FORMU	☒	Tarih:18.05.2015
	ARAŞTIRICILAR İÇİN TAAHHÜTNAME FORMU	☐	
	PROSPEKTİF ÖZELLİKLİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMA TAAHHÜTNAMESİ	☐	
	IKU klavuzunun okunduğuna dair taahhütname	☐	
	SONUÇ ÖZET RAPORU	☐	
DİĞER:	☒	Araştırma değişiklik başvuru ön yazısı (21.05.2015)	

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Pelin		BİNTAŞ ZÖRER
Doğum Yeri ve Yılı	İzmir		24.09.1988
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce		İyi
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	2002	2005	Salih Dede Lisesi
Lisans	2005	2010	Ege Üniversitesi/Psikoloji Bölümü
Yüksek Lisans	2012	2015	Uludağ Üniversitesi/Psikoloji Bölümü
Doktora			
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	2010	2012	Boncuk Çocuk Evi (İzmir)
2.	2012	-	Uludağ Üniversitesi/Psikoloji Bölümü
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar	Mayıs 2009 - IV. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu, “Farklı Bakışlar, Benzer Görüşler”, İzmir. Nisan 2014 - 18. Ulusal Psikoloji Kongresi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.		
Yayınlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta):	pelinbintas@gmail.com		
	Tarih	25.08.2015	
	İmza		
	Adı Soyadı	Pelin Bintaş Zörer	

